

Udruženja
građana -
sužavanje
prostora za
delovanje
2022/2023

 Gradanske
inicijative

Autorski tim: Alma Mustajbašić,
Uroš Jovanović, Milica Branković
Beograd, januar 2024.

Udruženja
građana –
sužavanje
prostora za
delovanje
2022/2023

Beograd, 2024.

 Građanske
inicijative

Udruženja građana – sužavanje prostora za delovanje 2022/2023

Autorski tim

Alma Mustajbašić, Uroš Jovanović, Milica Branković

Urednica

Dragoslava Barzut

Izdavač

Građanske inicijative

Za izdavača

Maja Stojanović

Dizajn i prelom

Fabrika ideja

Ova publikacija je nastala uz podršku Fondacije Kuća ljudskih prava. Mišljenja koja su iznesena u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno i mišljenja Fondacije Kuća ljudskih prava.

SADRŽAJ

Uvod.....	4
Kontekst	4
Metodologija.....	6
OBLAST 1: OSNOVNE PRAVNE GARANCIJE SLOBODA.....	9
Podoblast 1.1: Sloboda udruživanja.....	9
Pritisci na sindikalne predstavnike/ce.....	19
Podoblast 1.2: Povezane slobode.....	21
Sloboda izražavanja.....	21
Napadi na novinare/ke i aktiviste/kinje.....	24
Izbori i ugrožavanje slobode izražavanja.....	32
Ugrožavanje slobode izražavanja od strane javnih funkcionera.....	39
Cenzura i onemogućavanje obavljanja novinarskog posla	45
Institucionalni pritisci na novinare/ke i aktiviste/kinje	50
SLAPP tužbe	55
Sloboda okupljanja.....	62
Institucionalni pritisci tokom protesta.....	71
Kazne i pritisci nakon protesta	72
Otkazivanje EuroPride-a	75
Primoravanje na dolaske na skupove vladajuće stranke.....	76
Protesti „Srbija protiv nasilja“	78
OBLAST 2: OKVIR FINANSIJSKE VITALNOSTI I ODRŽIVOSTI OCD-a.....	82
OBLAST 3: ODNOS VLADA - OCD.....	92

Uvod

Kontekst

Posmatrano sa institucionalnog i normativnog aspekta, uslovi za rad organizacija civilnog društva (OCD) u Srbiji se mogu označiti kao nepovoljni. Ako se u obzir uzme širi društveno-politički kontekst, a pre svega dominantan javni diskurs i narativ prema civilnom sektoru, onda se celokupno okruženje u kom OCD funkcionišu može okarakterisati i kao neprijateljsko. Stalno targetiranje OCD kao „anti-srpskih”, „izdajničkih”, „neprijateljskih” i sl. u velikoj meri je uticalo na stvaranje takvog okruženja. Protekle dve godine, stepen ugroženosti osnovnih građanskih prava i sloboda je u stalnom porastu. Beleži se i rast broja napada, fizičkih i verbalnih podjednako, kao i pritisaka kojima su građani/ke, aktivisti/kinje i novinari/ke u našoj zemlji izloženi. Nepovoljna politička klima u kojoj je urušavanje demokratskih vrednosti i institucija postala redovna pojava, uticala je na stvaranje neprijateljskog okruženja prema svima onima koji se usude da misle slobodno i kritički, i da u skladu sa time delaju u javnom prostoru. Međunarodna online platforma koja vrši praćenje pretnji civilnom društvu u državama širom sveta i ocenjuje građanski prostor - prostor za rad civilnog društva, CIVICUS Monitor, je u slučaju Srbije taj prostor okarakterisala kao „opstruisan”. Na ovakvu ocenu uticalo je brojno kršenje i ograničavanje građanskih sloboda.

Civilno društvo u Srbiji je tokom 2022. i 2023. godine bilo suočeno sa različitim vidovima pritisaka koji fundamentalno ugrožavaju njegov rad i opstanak. Aktivisti/kinje, novinari/ke i OCD redovno su izloženi targetiranju od strane nosilaca vlasti, koje za cilj ima diskreditaciju njihovog rada i širenje nepoverenja među građanima/kama prema njihovim aktivnostima. Ovakve kampanje podrazumevaju širenje decenijama stvaranog narativa o „domaćim izdajnicima i stranim plaćenicima”, koji se dalje prenosi putem prorežimskih medija i tabloida. Na taj način stvara se neprijateljsko okruženje za rad civilnog sektora, a novinari/ke i

aktivisti/kinje suočavaju se sa brojnim izazovima u svom radu, koji neretko podrazumevaju i suočavanje sa pretnjama smrću, pa i direktnim fizičkim napadima koji ugrožavaju njihove živote. Sloboda izražavanja se već godinama unazad nalazi na udaru, a na pogoršano stanje u ovoj oblasti u našoj zemlji ukazuju i brojni međunarodni akteri. Zbog nepovoljne društveno-političke klime obavljanje novinarskog posla je postalo jedno od najrizičnijih zanimanja. Srbija je označena kao [jedna od najopasnijih zemalja za rad novinara/ki](#) u saopštenju grupe organizacija koje se bave slobodom medija, a koje su posetile Beograd 26. aprila 2023. godine. Ne iznenađuje stoga podatak da je Srbija u izveštaju Reportera bez granica, spala na [Svetskom indeksu medijskih sloboda za 2023.](#) sa 79. na 91. mesto, čime je svrstana u red „problematičnih država”. U svim međunarodnim i domaćim izveštajima ističe se zabrinutost zbog postupanja državnih funkcionera prema nezavisnim medijima, a u izveštaju Reportera bez granica se navodi da ni političari ni institucije nisu voljni da poprave situaciju i da se vlasti u Srbiji „igraju vatrom” zbog zapaljive retorike protiv profesionalnih medija. Verbalne pretnje, pretnje smrću, fizički napadi su postali sastavni deo novinarskog posla, a kao posebna vrsta pritiska poslednjih godina ističe se i izloženost SLAPP tužbama. SLAPP tužbe pokreću fizička ili pravna lica koja poseduju znatno više političke i ekonomske moći od tužene strane. Cilj takvih tužbi nije zadovoljenje pravde niti dobijanje adekvatne novčane kompenzacije za pretrpljeni stres ili narušeni ugled tužioca, već finansijsko iscrpljivanje tuženih medija koje bi dovelo do potpune obustave njihovog rada ili barem do pojave autocenzure iz straha za dalju egzistenciju. Tužbama su pored medija, izloženi i aktivisti/kinje koji se usude da ukažu na probleme koji pogađaju naše društvo, a naročito izloženi ovom vidu pritiska jesu ekološki aktivisti/kinje. Ekološki aktivisti/kinje su se tokom 2022. i 2023. godine borili sa različitim vidovima zastrašivanja: od fizičkih napada od strane policije i radnika privatnih obezbeđenja, preko institucionalnih pritisaka u vidu prekršajnih prijava zbog učešća na protestima, privođenja i saslušanja, do SLAPP tužbi koje podnose kompanije ili fizička lica zbog ukazivanja aktivista/kinja na njihove nezakonite prakse poslovanja ili ugrožavanja životne sredine.

Kršenje prava građana/ki na slobodu okupljanja kulminiralo je, naknadno promenjenom odlukom vlasti da zabrani održavanje EuroPride-a 2022. godine. Negativan odnos vlasti prema osnovnom građanskom pravu na mirno okupljanje tako je najpre ispoljeno prema jednoj od najmarginalizovanijih društvenih grupa u Srbiji. Okruženje za uživanje slobode mirnog okupljanja nastavilo je da se pogoršava i tokom 2023. godine, kada su širom Srbije, nakon dva masovna ubistva u maju mesecu, počeli da se održavaju protesti „Srbija protiv nasilja”. Visoki funkcioneri vlasti su na različite načine pokušali da diskredituju učesnike/ce protesta i one koji proteste podržavaju. I pored toga što nosioci vlasti aktivno posežu za mehanizmima sputavanja građanskog aktivizma i sužavanja prostora za učešće građana u važnim procesima, i pored nemoći okupiranih institucija da spreče urušavanje demokratskog društvenog poretka, građani i građanke Srbije nastavljaju da se hrabro bore za unapređenje društva i za zaštitu i odbranu osnovnih ljudskih prava i sloboda.

Metodologija

Izveštaj koji je pred vama nastao je na osnovu metodologije primenjene i u prethodnom izveštaju koji se odnosio na 2021. godinu. Analiza prati nalaze koji ukazuju na sužavanje prostora za delovanje u oblastima definisanim Matricom za praćenje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva koja je nastala kao rezultat rada Balkanske mreže za razvoj civilnog društva (BCSDN) i njenih članica. Matrica prati situaciju u tri široko postavljene oblasti koje su dalje podeljene na podoblasti:

Oblast 1: Osnovne pravne garancije sloboda

podoblast 1.1: Sloboda udruživanja (pravo osnivanja formalnih i neformalnih organizacija i grupa; sloboda od neovlašćenog mešanja države u interne stvari OCD-a; sloboda traženja i obezbeđivanja finansijskih resursa iz različitih domaćih i stranih izvora);

podoblast 1.2: Povezane slobode (pravo na slobodu mirnog okupljanja; pravo na slobodu izražavanja).

Oblast 2: Okvir finansijske vitalnosti i održivosti OCD-a

podoblast 2.1: Poreski/fiskalni tretman OCD-a i njihovih donatora (poreske olakšice za OCD; podsticaji za dobročina davanja pojedinaca i pravnih lica);

podoblast 2.2: Podrška države (finansiranje OCD uključujući institucionalne grantove; transparentnost procedura i prakse raspodele javnih sredstava OCD-ima; sistem odgovornosti, monitoringa i evaluacije javnog finansiranja OCD-a; nefinansijska podrška države);

podoblast 2.3: Ljudski resursi (uporedni tretman profitnih i nedobitnih organizacija; politike i zakoni o volonterizmu; promocija građanskog aktivizma i učešća građana u odlučivanju kroz obrazovni sistem).

Oblast 3: Odnos Vlada – OCD

podoblast 3.1: Okvir prakse za saradnju (strateški dokumenti za razvoj civilnog društva; institucionalni okvir za saradnju);

podoblast 3.2: Učestvovanje u procesima donošenja politika i odluka (standardi koji omogućavaju učešće OCD u procesima donošenja odluka; transparentnost i dostupnost politika i odluka, uključujući slobodan pristup informacijama; učešće OCD-a u međusektorskim radnim i savetodavnim telima koja se bave donošenjem politika i odluka);

podoblast 3.3: Saradnja u pružanju usluga (pružanje usluga od strane OCD-a; državno finansiranje usluga koje pružaju OCD; ravnopravnost na tržištu usluga i javnih nabavki između profitnih i neprofitnih organizacija).

U ovom izveštaju korišćeni su materijali Građanskih inicijativa objavljeni tokom 2022. i 2023. godine, pre svega polumesečni izveštaji Tri slobode pod lupom, nastali kao rezultat rada platforme Tri slobode. Platformu je u aprilu 2019. potpisalo 20 organizacija civilnog društva iz Srbije i njen cilj je zaštita i unapređenje tri osnovne

slobode koje određuju položaj civilnog društva – slobode izražavanja, slobode udruživanja i slobode okupljanja. U Platformi, koja sadrži zahteve upućene domaćim i međunarodnim akterima da se unapredi položaj civilnog društva u Srbiji, između ostalog se navodi da će njene potpisnice delovati kao zajednički front organizacija civilnog društva za zaštitu ugroženih sloboda i za stvaranje uslova za nesmetano učešće građana/ki u javnim poslovima kroz razvoj civilnog društva. Tokom 2022. godine je kroz polumesečne izveštaje „Tri slobode pod lupom” registrovan **131 pojedinačan slučaj kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda**, od kojih se 85 odnosilo na slobodu izražavanja, 30 na slobodu udruživanja i 16 na slobodu okupljanja. Od 131 slučaja, 33 su bili fizički napadi, 40 verbalni napadi i 58 slučajevi pritiska. Pored izveštaja „Tri slobode pod lupom”, u toku 2022. godine, kršenja osnovnih građanskih i političkih prava dokumentovana su i kroz posebne izveštaje „Izbori pod lupom” koji su objavljivani u periodu od 15. februara do 31. marta 2022. godine i koji pokrivaju kršenja osnovnih sloboda tokom predizborne kampanje pred izbore 3. aprila 2022. Kroz ove izveštaje zabeležena su **dodatna 84 slučaja** te je tako **ukupan broj slučajeva u 2022. godini iznosio 215**, što predstavlja značajno uvećanje u odnosu na 131 zabeležen slučaj u 2021. godini. Što se tiče 2023. godine, zaključno sa 1. novembrom 2023. godine, registrovano je **ukupno 158 pojedinačnih slučajeva kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda**, od toga se 107 odnosi na slobodu izražavanja, 29 na slobodu okupljanja i 22 na slobodu udruživanja. Od 158 slučaja, 35 su bili fizički napadi, 53 verbalni napadi i 70 slučajevi pritiska. Ova poražavajuća statistika ukazuje na trend pogoršanja stanja osnovnih sloboda iz godine u godinu.

Pored polumesečnih izveštaja Tri slobode pod lupom, korišćena je i Matrica za praćenje podsticajnog okruženje za razvoj civilnog društva – Izveštaj za Srbiju 2022. Ovaj izveštaj deo je serije izveštaja koji obuhvata sedam zemalja Zapadnog Balkana (Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Kosovo, Severnu Makedoniju, Crnu Goru, Srbiju) i Tursku. Matricu za praćenje je 2013. godine razvila Balkanska mreža za razvoj civilnog društva (BCSDN) uz podršku svojih članica i partnera, a predstavlja glavne

principe i standarde koju su definisani kao ključni kako bi pravno okruženje bilo smatrano podržavajućim i podsticajnim za rad OCD. Za potrebe izrade ovog izveštaja, podaci su prikupljeni i desk istraživanjem, uvidom u izveštaje i studije relevantnih domaćih i međunarodnih organizacija i analizom objava u tradicionalnim i internet medijima i na društvenim mrežama.

OBLAST 1: OSNOVNE PRAVNE GARANCIJE SLOBODA

Podoblast 1.1: Sloboda udruživanja

Aktivisti/kinje i OCD su decenijama unazad izloženi pritisku u svom radu zbog narativa o „stranim agentima” koji se protiv njih koristi. Ovakvom targetiranju naročito su izloženi ekološki aktivisti/kinje, OCD koje se bave pitanjem tranzicione pravde, ljudskim pravima i nadzorne organizacije koje prate primenu javnih politika. Napadi dolaze od strane visokih funkcionera vlasti, da bi se potom širili kroz medije bliske vladajućem režimu SNS-a. U takvoj atmosferi dešavaju se napadi na aktiviste/kinje, u kojima nekada dolazi i do ozbiljnih fizičkih povreda zbog kojih aktivisti/kinje završe u bolnicama. Na meti napada vandala su i prostorije OCD. OCD su naročito bile izložene napadima tokom predizborne kampanje 2022. godine. Tada su se političari/ke različitih partija koristili vređanjem OCD u cilju pridobijanja glasova. Na ovaj način, stvaranjem lažne predstave o ulozi i načinu finansiranja OCD, širi se višedecenijski stvarano nepoverenje među građanima/kama prema organizacijama civilnog društva i njihovim aktivnostima. Ono što naročito zabrinjava je i neadekvatno reagovanje institucija u slučaju napada na predstavnike/ce civilnog sektora i aktiviste/kinje. Nereagovanjem se nasilje prećutno odobrava i time se svi budući napadi samo podstiču i ohrabruju. Sloboda udruživanja ugrožena je i pritiscima kojima su izloženi radnici/e aktivni/e kroz sindikalno delovanje.

Višedecenijska propaganda čiji je cilj stvaranje animoziteta prema postojanju i radu OCD neretko je dovodila do toga da stvorena mržnja pređe granicu verbalnih napada i preraste u otvorene fizičke sukobe sa aktivistima/kinjama ili vandalske činove u vidu uništavanja imovine. Tako je grupa aktivista iz Novog Sada napadnuta najpre verbalno u tabloidu „Alo u tekstovima koji su objavljeni 17. februara 2022. godine, a zatim i fizički naredni dan. U [objavljenom tekstu](#) u pomenutom tabloidu, aktivista Brajan Brković se navodi kao „izdajnik”, „strani plaćenik”, „terorista”, „ludak” i mnogim drugim imenima, kao i da „radi na rušenju države”. Grupa organizacija civilnog društva iz Vojvodine je osudila ovaj članak o Brkoviću, navodeći da je jedini razlog iza ovih napada to što se Brković opire postojećem režimu kroz aktivizam. Samo dan kasnije, grupa aktivista iz Omladinske studentske akcije, čiji je Brković član, [napadnuta je na Mostu Slobode](#) u Novom Sadu dok su stajali kod grafita mržnje na toj lokaciji, a na kojoj je ispisan natpis „Srbe na vrbe”, a ispod njega potpisana ova organizacija. Brković navodi da su saznali za ovaj grafit iz jednog lokalnog medija bliskog vladajućoj SNS, da su slučaj prijavili policiji, a da su zatim krenuli da ga prekreće. Tokom krećenja, prišla su im trojica muškarca koja su ih fizički napala nakon kraće verbalne rasprave. Brković je više puta u toku godine bio izložen različitim pritiscima. On je saopštio i da je [sniman policijskim dronom](#) koji je leteo na dva metra od njegove terase tokom boravka predsednika Republike u Novom Sadu, 19. marta 2022. godine. Dodaje da je dan ranije upozoren od strane pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova da: „aktivisti OSA ne prave incidente na otvaranju železničke stanice, jer će se to vrlo loše završiti po njih”. Takođe navodi da je u jutarnjim satima na dan pomenutog skupa nekoliko pripadnika MUP-a bez uniformi patroliralo ispred ulaza njegove zgrade.

[Ekološki aktivista iz Kosjerića Miroslav Perović](#), pretučen je na ulazu u zgradu u kojoj živi, 21. septembra 2022. godine, objavila je grupa „Eko straža”. Kako je navedeno, Perovića su napale tri osobe, koje su nosile kapuljače i tamne jakne, i nanela su mu povrede po glavi i telu, zbog čega je morao biti zbrinut u medicinskoj ustanovi. Perović je tokom leta dobijao pretnje zbog podrške koje je pružao

meštanima Kosjerića, koji su protestovali protiv gradnje kamenoloma u ovom mestu. U pitanju je kamenolom kome je bila poništena građevinska dozvola, a čija gradnja je planirana u blizini naseljenog mesta, zbog čega predstavlja opasnost po meštane i životnu sredinu, uključujući i vodoizvorište. Napadi na ekološke aktiviste/kinje dolaze u situaciji stalne negativne kampanje koju protiv njih vode predstavnici/e vlasti. Tako je premijerka Ana Brnabić na konferenciji za medije održanoj 20. januara 2022. godine, povodom odluke Vlade da poništi pravne akte u vezi sa projektom eksploatacije litijuma u Loznici, iznela [niz optužbi usmerenih prema ekološkim udruženjima i aktivistima/kinjama](#), kao i prema međunarodnim donatorima. Ovaj put se Brnabić posebno osvrnula na međunarodne donatore, koje je nazvala „licemernim”. Navela je da se pomenuto „licemerje” ogleda u tome što strani donatori direktno učestvuju u formiranju ekoloških udruženja i finansiraju njihov rad, a zatim finansiraju i ekološke proteste, koji su usmereni protiv kompanija koje dolaze iz istih zemalja u kojima su bazirani ti donatori. „Licemerje” se takođe ogleda u tome što su protesti, kako navodi Brnabić, usmereni ka „lomljenju kičme” Aleksandru Vučiću, dok donatori istovremeno znaju da će predsednik Srbije te „projekte izgurati”. Povodom ovih optužbi su prvo, zajedničkim saopštenjem, reagovale ambasade Sjedinjenih Američkih Država, Nemačke i Velike Britanije, a zatim pojedinačno i međunarodne fondacije koje su ove optužbe u potpunosti odbacile. Između ostalog, ambasade su navele da je u pitanju „štetna optužba” koja je „posebno teško razumljiva” uzimajući u obzir saradnju koju imaju sa Vladom i Narodnom skupštinom po pitanju procesa reformi i demokratskih institucija. Takođe, kancelarija USAID je istakla da se ugovornim odnosom o donaciji potpuno isključuje mogućnost korišćenja sredstava za proteste ili političke aktivnosti, da USAID u prethodne dve decenije saraduje sa svakom vladom Srbije i da „svako sugerisanje da je po sredi nešto suprotno smatraju apsurdnim”.

Posebno sklon vređanju i targetiranju novinara/ki, medija i aktivista/kinja je i Aleksandar Šapić. On je na sednici Skupštine Grada Beograda, održane 18. avgusta 2022. godine [targetirao Fond za humanitarno pravo](#) i osnivačicu ove organizacije

Natašu Kandić. Nakon što su odbornici koalicije „Moramo” problematizovali izbor bivšeg vojnog zvaničnika Svetozara Andrića za člana Gradskog veća, protiv kojeg je Fond podneo krivičnu prijavu zbog ratnih zločina iz ratova devedesetih, gradonačelnik Šapić je za skupštinskom govornicom izjavio da „svako protiv koga Nataša Kandić i Fond za humanitarno pravo podnesu krivičnu prijavu, taj treba da bude slavljen u srpskom narodu”. Dodao je takođe da Kandić „optužuje srpski narod za genocid” i da ona „smatra da su Srbi apsolutno krivi za sve u ratovima devedesetih godina”. Fond za humanitarno pravo, kao i Nataša Kandić su, zbog svog višedecenijskog angažovanja na polju suočavanja sa prošlošću i kažnjavanja ratnih zločinaca, česta meta desno-orijentisanih javnih zvaničnika i političara.

Nastavljeno je i targetiranje OCD od strane pojedinih medija. Portal ruske državne televizije „Russia Today” za region Balkana, [RT Balkan, targetirao je istaknute organizacije civilnog društva](#) koje rade u Srbiji, u članku objavljenom 20. decembra 2022. godine. U objavi se navode „najplaćenije nevladine organizacije koje su dobile novac” od donatora iz Sjedinjenih Američkih Država u periodu od 2018. do 2022. godine, a izdvojene su Fondacija za obrazovanje Roma, NVO Atina, Fondacija Katalist, Rekonstrukcija Ženski fond, CANVAS, CRTA, Beogradski centar za bezbednosnu politiku i Slavko Ćuruvija fondacija. Dodatno se u ovom članku ističu i Građanske inicijative, Udruženje Krokodil, organizacija Kreni-promeni i Centar za zaštitu i pomoć tražiocima azila. Posebno su izdvojeni i mediji, pre svega portali KRIK, BIRN, Danas i Vreme. RT Balkan na kraju navodi da „svake godine u nevladin sektor u Srbiji pristignu milioni američkih dolara”, preko kojih „administracija u Vašingtonu pokušava da izvrši uticaj na društvo i vlast u Srbiji”.

Targetiranje nevladinih organizacija bilo je sastavni deo predizborne kampanje 2022. godine, kada su pojedini desno orijentisani političari to videli kao način prikupljanja poena među biračima. Lider političke stranke „Dosta je bilo”, Saša Radulović, u više navrata je targetirao organizacije civilnog društva u nizu objava na [društvenoj mreži Twitter](#) (današnji X). Deleći vest o predaji izborne liste za predstojeće izbore, na kojima je ova stranka nastupila u okviru koalicije „Suverenisti”, Radulović je naveo

da „Srbija nije na prodaju ni globalnim korporacijama ni raznim NVO koji bi parama globalnih korporacija i stranih vlada da nam se prodaju kao borci protiv prodaje Srbije tim istim korporacijama”. Organizacije civilnog društva našle su se na tapetu i drugih članova/ica liste „Suverenisti”. Predsednička kandidatkinja ove liste [Branka Stamenković](#) objavila je video snimak u kome se targetiraju organizacije civilnog društva. U video snimku objavljenom 2. marta 2022. godine, na Twitter stranici kandidatkinje, navodi se da „nacionalni interes Srbije umnogome ugrožavaju nevladine organizacije koje finansiraju vlade stranih država i bezobrazno bogati pojedinci poput Soroša i Rokfelera”. Stamenković navodi da je novac koji je „ušao” u Srbiju u poslednjih 30 godina korišćen radi „promocije autošovinizma”, kao i da je potrebno da se pronađe način da se „Srbija izbori sa ovom suptilnom i opasnom indoktrinacijom”. [Srpska radikalna stranka](#) najavila je, kao svoje predizborno obećanje, da će zabraniti finansiranje onih organizacija civilnog društva koje se bave „antisrpskom propagandom” ukoliko pobede na izborima 3. aprila. Prema navodima zamenika predsednika ove političke stranke Aleksandra Šešelja, iz budžeta Republike Srbije se finansiraju „antisrpske nevladine organizacije koje šire antisrpsku propagandu” kao i da se ta propaganda odnosi na onu o „nezavisnom Kosovu, genocidu o Srebrenici, koja govore da su Srbi sami krivi što su bili bombardovani i koje vređaju srpski nacionalni identitet”. [Predsednik Srpske desnice Miša Vacić](#), koji je bio kandidat ove stranke na predsedničkim izborima, targetirao je organizacije civilnog društva iznoseći niz već viđenih optužbi s ciljem diskreditacije njihovog delovanja. Vacić je izjavio da je „za njega neprihvatljivo svako mešanje stranih ambasadora u unutrašnje stvari zemlje, finansiranje nevladinih organizacija koje se bore protiv Srpske pravoslavne crkve, srpskog patriotizma i same države”. Za njega je takođe neprihvatljivo „tolerisanje medija koji objavljuju mape Srbije bez Kosova i Metohije, optužuju srpski narod za genocid i vređaju osećanja većine građana”.

Organizacije koje se bave LGBTQ+ pravima godinama unazad izložene su napadima i targetiranju. Prajd info centar (PIC) u Beogradu je najčešća meta tih napada, iako se nalazi u neposrednoj blizini zgrada u kojima se nalaze najviše državne institucije koje imaju dvadesetčetvoročasovnu zaštitu i nadzor. [Prostorije Prajd info centra napadnute](#)

[su](#) od strane jednog muškarca u večernjim satima 17. februara 2022. godine. Muškarac je ušao u prostorije PIC-a, lomio je inventar i pretio zaposlenima koji su se u tom trenutku nalazili na radnom mestu. Obezbeđenje je odmah reagovalo i udaljilo napadača iz prostorije, ali je on nastavio da preti i udara ulazna vrata nogom. Napadač je potom uhapšen od strane pripadnika policije, a iz PIC-a navode da su dobili informaciju da je napadač ubrzo pušten na slobodu. Ovo je bio 13. napad na PIC, a iz organizacije podsećaju da ni prethodnih 12 slučajeva napada nisu do kraja procesuirani i da nakon napada izostaje reakcija zvaničnih institucija. [Ministarstvo unutrašnjih poslo/va](#) oglasilo se naredni dan saopštenjem, u kojem je navedeno da će biti podnet zahtev za pokretanje prekršajnog postupka protiv osumnjičenog napadača. Prostorije Prajd info centra [ponovo su bile mete napada](#) 7. juna 2022. godine kada je neonacistička grupa „Belgrader Jugend” lepila nalepnice na prozore njihovih prostorija. To je bio četrnaesti napad od otvaranja na PIC, a nijedan napadač nikada nije bio procesuiran. Ministarstvo unutrašnjih poslova oglasilo se saopštenjem 14. juna 2022. godine navodeći da je obavljen proces konsultacija sa nadležnim tužilaštvom u ovom slučaju i da je tužilaštvo odredilo da „nema elemenata krivičnog dela”. Povodom ovog napada reagovala je i institucija Zaštitnika građana koja je pokrenula postupak ocene zakonitosti i pravilnosti rada policije. Učestalost napada na PIC zabrinjava, ali i nereagovanje institucija sistema koje uporno propuštaju da pruže zaštitu borcima/kinjama za LGBTQ+ prava. [Prostorije Prajd info centra dva puta su i opljačkane](#) 9. oktobra 2022. godine. Iz organizacije „Da se zna” je saopšteno da je nepoznata mlađa osoba uzela novac iz kutije za donacije, da bi drugi put, uz još jednu osobu, ponovo ušala tokom noći u PIC i ukrala ostatak novca iz kutije. Iz ove organizacije je navedeno da je novac sakupljan kako bi se podržao proces psihološke i pravne pomoći žrtvama homofobije i transfobije. Ono što je još opasnije jesu i direktni napadi na aktiviste/kinje za LGBTQ+ prava. [Volonter organizacije „Da se zna” Lazar Savić napadnut je](#) u Čačku dva puta u istom danu, navodi se u saopštenju ove organizacije od 2. oktobra 2022. godine. Savić je napadnut ispred restorana brze hrane, prvo verbalno od strane dva muškarca, da bi ga jedan od njih zatim i pljunuo. Savić je takođe gađan i flašom piva. Iz „Da se zna” navode da je ovaj slučaj, motivisan homobijom, došao nakon što je Savić više puta istupao u javnost, kao i da

ovi napadi „oslikavaju život svih LGBT+ ljudi koji odluče da javno istupe i pričaju o svom životu”.

Ulaz u prostorije organizacije [Žene u crnom](#) vandalizovan je 12. jula 2022. godine, dan nakon niza aktivnosti koje je ova organizacija sprovela povodom obeležavanja godišnjice genocida u Srebrenici. Kako je saopšteno iz ove organizacije, nepoznata osoba se prvo predstavila kao poštar, da bi zatim ulazna vrata i stepenište polila crvenom farbom. U pitanju je treći napad na ovu organizaciju od oktobra 2021. godine, pri čemu nijedan slučaj nije dobio epilog pri nadležnim institucijama. Žene u crnom navode da su napadi na njih podsticani od strane državnih zvaničnika koji ih smatraju „političkim neistomišljenicima”, a da „klima nekažnjivosti” koju održava trenutni režim dalje ohrabruje ovakve i slične napade na njih.

Sa zastrašivanjem i napadima se suočavaju i aktivistkinje za ženska prava. [Aktivistkinje neprofitne organizacije „Žene za mir”](#) iz Leskovca, koje već 15 godina pružaju podršku ženama žrtvama nasilja u ovom gradu, izložene su otvorenim pretnjama od 7. jula 2022. godine. Predsednica ove organizacije Ljiljana Nešić je saopštila da su kritikovale dodeljivanje novca iz gradskog budžeta osuđenom nasilniku Miodragu Stankoviću, za otvaranje nove SOS kancelarije za borbu protiv nasilja u porodici u ovom gradu i da su, nakon ovoga, počele pretnje, koje su u jednom momentu bile usmerene i prema članovima njihovih porodica. Nešić navodi da im je prećeno na ulici, pri povratku sa posla od strane mlađih osoba. Navodi da su bile uzdržane u odluci da ove slučajeve prijave policiji, uzimajući u obzir da onaj u kojem su bile pretučene na prijavljenom skupu iz 2016. godine nije doživeo epilog pred nadležnim institucijama. Povodom ovog slučaja, reagovala je i međunarodna organizacija [Front Line Defenders](#), koja je objavila detalje ovih napada i izrazila zabrinutost zbog toga što aktivistkinje trpe pretnje zbog svog rada na polju zaštite žena žrtava nasilja.

Verbalni napadi na predstavnike/ce OCD i pretnje smrću rezultat su višedecenijske propagande koju protiv OCD vode predstavnici/ce vlasti i prorežimski tabloidni

mediji koji redovno koriste epitete o „domaćim izdajnicima i stranim plaćenicima” kada govore o OCD i aktivistima/kinjama. Direktor Instituta za evropske poslove [Naim Leo Beširi ponovo je doživeo pretnje](#) na društvenim mrežama od strane anonimnih profila. Između ostalog, prećeno mu je i da će „završiti u hladnjači”. Beširi je za medije izjavio da ovo nije prvi put da mu je prećeno i da slučaj nije prijavio nadležnim institucijama jer su one ostale bez reakcije kada je prethodni put podneo prijavu, tada zbog pretećih slika koje su zalepljene u zgradi u kojoj živi. Beširi je ovim povodom rekao da „živimo u društvu gde je nasilje kao takvo izuzetno tolerisano” kao i da se pretnje intenziviraju kada se u javnosti ponovo pokrene neka osetljiva tema, između ostalog i teme ratova devedesetih, dijalog Beograda i Prištine ili sankcije Rusiji.

[Kampanja „Kreni-promeni”](#) saopštila je 3. jula 2022. godine, putem objave na mreži Instagram, da dobija pretnje koje su usmerene kako protiv same kampanje, tako i protiv Sava Manojlovića, direktora ove inicijative. U objavi je navedeno da su pretnje inspirisane negativnim i pretećim istupima najviših javnih zvaničnika protiv njih, a neke od ovih izjava kompilirali su i u video snimak koji je okačen u pomenutoj objavi.

Situacija sa slobodom udruživanja se nije promenila ni tokom 2023. godine. [Kafić „Crni ovan”](#) u Novom Sadu, poznat kao mesto okupljanja antifašističkih grupa i pojedinaca/ki, i u kojem se organizuju alternativni događaji i sajmovi, aktivistički seminari i humanitarne akcije, napadnut je 9 puta u toku 2023. godine. Jedan od napada desio se 15. januara kada je grupa maskiranih neonacista pokušala da upadne u lokal, a tom prilikom su dve osobe povređene. Kako je naveo vlasnik ovog lokala Bojan Šovljanski, [napadači naoružani hladnim oružjem](#) nosili su jasno istaknuta nacistička obeležja, uključujući i kukasti krst, ali je nadležno tužilaštvo počinjeni napad kvalifikovalo samo kao „nasilničko ponašanje”. U oktobru su napadači osuđeni na uslovne kazne zatvora, a ovakve kazne ne daju nadu da će se time sprečiti ponovni slični napadi koji ugrožavaju bezbednost svih onih koji se okupljaju na ovom mestu. Šovljanski navodi da se gosti i gošće ovog lokala osećaju uplašeno, naročito nakon saznanja o postojanju Telegram grupe koja okuplja više od 600 neonacista, a u kojoj

se dele informacije o ovom mestu i osobama koje dolaze u njega. Šovljanski je dodatno bio izložen pretnjama nakon što je bio targetiran od strane Gorana Davidovića, bivšeg vođe zabranjene neonacističke organizacije „Nacionalni stroj”, ali i vođe slične organizacije „Levijatan” Pavla Bihalijski. Šovljanski ističe da ga neonacisti često presreću na ulici, a napad od 15. januara osudili su i gradonačelnik Novog Sada i Poverenica za zaštitu ravnopravnosti. Uprkos brzim hapšenjima napadača, Šovljanski je istakao da ne očekuje da će lokalne vlasti preduzeti neophodne mere kako bi im pružile zaštitu. Lokal „Crni ovan” [ponovo je bio meta vandala](#), kada su 25. marta pocepani baneri koji su na njemu stajali. [Poslednji u nizu napad](#) na lokal desio se u noći između 13. i 14. oktobra 2023. Napadač je pokušao da provali u lokal, a nakon što u tome nije uspeo razbio je izlog i porušio je stolove koji stoje ispred. Iz „Crnog ovna” su prepoznali napadača, pripadnika neofašističke organizacije. Ponovljeni napadi ukazuju na opravdanu zabrinutost za bezbednost onih koji se okupljaju u ovom lokal.

Zbog isticanja zastave Ukrajine povodom godišnjice početka ruske agresije na tu zemlju, [napadnute su prostorije udruženja Krokodil](#), 13. marta 2023. godine. Napad su izvršile tri osobe koje su vandalizovale imovinu ovog udruženja ispisivanjem poruka crvenim sprejem. Kreativni direktor ovog udruženja Vladimir Arsenijević, podsetio je da njegove kolege [trpe različite napade](#) zbog uklanjanja nacionalističkog murala u centru Beograda. [Napadi na Prajd info centar](#) se beleže i u 2023. godini. Prostorije centra napadnute su u noći između 26. i 27. maja 2023, na izlog je bačena crvena farba, a isečeni su i kablovi sigurnosnih kamera. Ovo je 18. napad na Prajd info centar.

U avgustu 2023. godine je u naselju Borča u kome živi programska direktorka Inicijative mladih za ljudska prava Sofija Todorović, [osvanuo grafit na kojem je ispisana mizogina poruka](#) kojom se targetira aktivistkinja. Iz Inicijative kažu da je cilj ovakvih akcija ućutkivanje boraca za ljudska prava, a da su žene aktivne u političkom životu naročito izložene napadima. Posebno zabrinjava činjenica da su napadačima poznate informacije o mestima prebivališta aktivista/kinja i da često izostaje

adekvatna reakcija nadležnih organa u procesuiranju počinitelaca. Indikativna je i upotreba seksističkih uvreda na račun aktivistkinje Sofije Todorović, što ukazuje na rasprostranjenost mizoginih društvenih stavova, te su aktivistkinje stoga dvostruko targetirane, i zbog svojih jasnih političkih stavova i zbog toga što su žene.

Jedan od najozbiljnijih primera nasilja nad aktivistima zabeležen je 10. septembra 2023. kada su dva automobila jurila, a potom i oborila aktivistu „Lokalnog fronta” Predraga Voštinića koji je potom završio u bolnici. [Voštinić je napadnut](#) u Kraljevu kada ga je sa bicikla oborio vozač automobila novosadskih tablica, a aktivista je tom prilikom zadobio povrede ruke i glave. Voštiniću su najpre dobacivali iz dva automobila, a nakon što nisu uspeali da ga izguraju sa puta, napadači su se okrenuli na kružnom toku i vratili se kako bi stigli i udarili aktivistu. Napadač je priveden, a u „Lokalnom frontu” veruju da ovaj napad nije bio slučajan. Posebno zabrinjava i informacija da su se među napadačima našli i studenti Policijske akademije. Iz pojedinih opozicionih stranaka poručili su da se ovde radi o [pokušaju ubistva](#) i očekuje se reakcija nadležnih organa ukoliko država želi da pošalje jasnu poruku protiv nasilja nad aktivistima/kinjama.

Nakon razotkrivanja krivolova na prepelice u Topličkom okrugu, aktivistima Društva za zaštitu i proučavanje ptica Srbije (DZPPS) su preko društvenih mreža [upućene pretnje smrću](#). Iz udruženja pozivaju nadležne da reaguju jer veći broj osoba poziva na ubijanje i fizičko povređivanje aktivista. Pretnje stižu obično od lovaca što je dodatan razlog za uznemirenost i ozbiljno shvatanje pretnji. Društvo se godinama unazad suočava sa pretnjama lovaca, što dolazi kao direktna posledica njihovog terenskog angažovanja u razotkrivanju krivolova.

Pritisci na OCD ne iznenađuju, s obzirom na narativ koji o njima šire visoki državni funkcioneri. Vladimir Đukanović, narodni poslanik i visoki funkcioner SNS-a, pozvao je državu putem svog naloga na platformi Iks (nekadašnji Twitter) da donese zakon koji će [„regulisati rad NVO sektora”](#) i time ih „onemogućiti da dobijaju novac za delovanje iz inostranstva”. Par dana kasnije reagujući na zabranu ulaska u Srbiju

bivšoj ministarki u Vladi Crne Gore Jovani Mirović, Đukanović je izjavio da treba [zabraniti ulaz svima koji finansiraju „nevladine organizacije koje stvaraju haos”](#). Đukanović svojim izjavama nastavlja da širi negativan narativ o nevladinim organizacijama i time stimuliše nepoverenje građana/ki prema civilnom sektoru i stvara opasnu atmosferu za sve one koji su deo civilnog društva.

Pritisci na sindikalne predstavnike/ce

Kršenje slobode udruživanja ogleda se i u pritiscima kojima su izloženi predstavnici/e i članovi/ce sindikata. Sloboda sindikalnog udruživanja zagarantovana je Ustavom Republike Srbije, Zakonom o radu i brojnim međunarodnim dokumentima koje je naša zemlja ratifikovala. Uprkos svemu tome, oni koji se sindikalno organizuju izloženi su različitim pritiscima na svom radnom mestu.

Iz Udruženih sindikata Srbije „Sloga” saopšteno je, 3. jula 2022. godine, da je kompanija „Valy d.o.o. Valjevo” podnela [tužbu protiv predsednika ovog sindikata](#) Željka Veselinovića, tražeći zatvorsku kaznu u trajanju od jedne godine. Tužba je usledila nakon što je Veselinović više puta javno istupio i govorio o navodnom nezakonitom otpuštanju sa posla viška zaposlenih u ovoj kompaniji. Zbog ovih javnih nastupa, kompanija je navela da je Veselinović „imao nameru sa umišljajem da naruši poslovni ugled i kreditnu sposobnost kompanije”. Iz „Sloge” su naveli da tužbu smatraju „otvorenim pritiskom na sindikat, radnike, državu i pravosuđe”, kao i da „neće odustati od borbe za radnička prava” i „da ih tužba nije uplašila”. „Sloga” je u oktobru 2021. godine govorila o [nejasnim kriterijumima](#) na osnovu kojih je 150 radnika i radnica kompanije Valy proglašeno tehnološkim viškom, a kasnije je objavila da je [jedna od otpuštenih radnica preminula](#) od zdravstvenih problema, kojoj kompanija Valy nije verovala, „mислеći da glumi”, zbog čega je bila izložena diskriminaciji, premeštanju iz pogona u pogon, a kasnije je otpuštena iako je i ranije imala zdravstvenih povreda na radu u toj kompaniji.

Dalibor Nikolić, radnik i predstavnik sindikata u fabrici Jura u Nišu, dobio je [upozorenje pred otkaz](#) nakon što je govorio o uslovima rada u ovoj fabrici. Prema pisanju medija, Nikolić je u obaveštenju koje mu je stiglo na kućnu adresu, dobio informaciju da je „prekršio radnu disciplinu” jer je govorio „netačne informacije” o poslodavcu. U pitanju su informacije o nefunkcionalnim klima uređajima, zbog čega je temperatura unutar fabrike bila i preko 30 stepeni, kao i informacija o tome da je hitna pomoć više puta morala da interveniše. Pretnje radnicima/cama otkazom su pokušaj predstavnika kompanija da zastraše radnike/ce i tako spreče svaku moguću javnu kritiku o eksploatatorskim uslovima rada kojima su zaposleni/e izloženi.

Udruženi sindikati Srbije „Sloga” saopštili su da je sindikalni predstavnik u Javnom preduzeću „Pošta Srbije” Stefan Mitrović [suočen sa pritiscima svog poslodavca](#). Navodi se da je Mitrović bio izložen dvema spoljnim kontrolama od strane Radne jedinice Zemun, dan za danom, što „nije praksa niti uobičajena procedura”, sumnjajući na to da se Mitroviću namešta otkaz. Navedeno je takođe da u pozivu na javljanje u sklopu vanredne kontrole nije naveden konkretan pravni osnov prema Kolektivnom ugovoru, niti konkretan akt ovog preduzeća. Mitrović je ranije već kažnjen umanjnjem zarade, a više puta je istupao u javnost govoreći o nepovoljnim radnim uslovima u kojima rade radnici/e ovog preduzeća.

Tri sindikalna lidera u Republičkom geodetskom zavodu (RGZ), [udaljeni su sa posla](#) u netransparentnom postuku i nerazjašnjenim okolnostima, nakon što su javno govorili o nestručnom rukovođenju tokom saniranja posledica hakerskog napada na ovu državnu instituciju od 14. jula 2022. godine. Dijana Konstantinović iz Jedinствene organizacije sindikata, nije mogla da se uloguje u svoj računar kada je došla na posao 27. jula 2022. godine, a nakon obraćanja šefu u vezi sa ovim slučajem, saopšteno joj je da „postoji mejl” u kome se navodi da je suspendovana. Zvanično rešenje o suspenziji nije dobila. Nebojša Pejčinović iz Sindikata Republičkog geodetskog zavoda „Nezavisnost”, za medije je potvrdio da u Viber grupama, u kojima su zaposleni u RGZ-u, kruži informacija da je protiv sindikalnih vođa podneta krivična prijava, ali i delovi iz rešenja o njihovoj suspenziji, koji opet nikada nisu bili

uručeni samim sindikalnim vođama. Pejčinović navodi da se u ovim grupama može videti da se kao razlog pokretanja disciplinskih postupaka navodi „to što su se sindikalne vođe oglašavale u medijima bez dozvole rukovodstva preduzeća”. Dodao je takođe da je postupak koji se protiv njih vodi nezakonit, jer „im je posao da zastupaju interese svojih članova i kolega, pa i svih zaposlenih”. Asocijacija slobodnih i nezavisnih sindikata [protestovala je zbog optužbi direktora](#) RGZ-a Borka Draškovića da su tri sindikalna lidera u ovoj instituciji, uključujući i njihovog poverenika, „učestvovali u hakerskom napadu na RGZ”. Republički geodetski zavod našao se pod hakerskim napadom 14. jula 2022. godine, a pomenuti sindikati i njihovi predstavnici javno su govorili o problemima u radu sistema katastra nepokretnosti, uputivši i otvorena pisma predsednici Vlade i predsedniku Srbije.

Država je dužna da garantuje radnicima/cama pravo na udruživanje i delovanje kroz sindikate i da spreči sve slučajeve represije, kako od strane javnih preduzeća, tako i od strane privatnih kompanija, koji se koriste sredstvima ucena i pretnji u pokušaju da utišaju glas radnica/ca u borbi za svoja neotuđiva radnička prava.

Podoblast 1.2: Povezane slobode

Sloboda izražavanja

Zbog nepovoljne društveno-političke klime obavljanje novinarskog posla je postalo jedno od najrizičnijih zanimanja u Srbiji o čemu svedoči podatak da je Srbija označena kao jedna od [najopasnijih zemalja za rad novinara/ki](#) u saopštenju grupe organizacija koje se bave slobodom medija, a koje su posetile Beograd 26. aprila 2023. godine. Neke od primedbi koje su naveli su: loši uslovi za bezbednost novinara, nedovoljno jaka vladavina prava, zarobljavanje medija i izražena klima neprijateljstva prema kritičkom izveštavanju što znači da je mogućnost fizičkog napada na nezavisne novinare/ke u Srbiji velika. Ovo mišljenje deli i [Međunarodni institut za štampu](#), koji upozorava na stanje slobode medija i bezbednosti novinara u

Srbiji. Kako navode, klimu neprijateljstva šire aktuelni političari, a dok se ovo ne reši i dok se javni diskurs o kritičkom novinarstvu ne normalizuje, opipljiv napredak će ostati neostvariv.

Novinari/ke bili su suočeni sa fizičkim, verbalnim napadima, ozbiljnim pretnjama smrću i pritiscima koji dolaze od strane različitih društvenih aktera tokom čitave 2022. ali i 2023. godine. Za prvih 6 meseci 2023. godine Udruženje novinara Srbije (UNS) je kroz svoju bazu podataka zabeležilo 67 slučajeva ugrožavanja novinara/ki, što je za jedan slučaj više nego u istom periodu prošle godine. Novinari/ke se redovno etiketiraju kao „strani plaćenici”, „izdajnici” i „državni neprijatelji”, a ovakva retorika dolazi direktno od strane visokih državnih funkcionera, da bi se potom širila kroz medije bliske vlasti. Takva retorika ohrabruje anonimne aktere da putem društvenih mreža prete smrću nezavisnim novinarima/kama, što je postalo sastavni deo posla sa kojima se oni nažalost suočavaju. Nekada pretnje prevaziđu digitalnu sferu i manifestuju se kroz fizičke napade kojima se direktno ugrožava život novinara. Ne iznenađuje stoga podatak da je Srbija u izveštaju Reportera bez granica, spala na [Svetskom indeksu medijskih sloboda za 2023.](#) sa 79. na 91. mesto, čime je svrstana u red „problematičnih država”. U svim međunarodnim i domaćim izveštajima ističe se zabrinutost zbog postupanja državnih funkcionera prema nezavisnim medijima, a u izveštaju Reportera bez granica se navodi da ni političari ni institucije nisu voljni da poprave situaciju i da se [vlasti u Srbiji „igraju vatrom”](#) zbog zapaljive retorike protiv profesionalnih medija. To se naročito videlo pre i tokom predizborne kampanje kada su napadi na novinare/ke bili pojačani, što govori o tome da nije došlo do unapređenja političke svesti od strane javnih funkcionera o postojanju odgovornosti za javno izgovorenu reč. Jedan od vidova pritisaka kojima su novinari/ke izloženi jeste i cenzura i onemogućavanje obavljanja novinarskog posla kroz zabrane i uskraćivanja prava novinarima/kama da prisustvuju događajima javnih funkcionera. Ovakva cenzura naročito pogađa lokalne medije. Njihov položaj je otežan imajući u vidu da su, osim sa slučajevima otežanog pristupa relevantnim informacijama i ignorisanju od strane lokalnih nosilaca vlasti, neretko bili i žrtve neprikrivene cenzure. Praksa podele novinara na podobne i nepodobne uslovila je nemogućnost

obavljanja posla za mnoge lokalne medije koji svoj posao obavljaju profesionalno i u skladu sa pravilima novinarske struke.

Pored novinara/ki, napadima su izloženi i aktivisti/kinje koji se kritički bave važnim društvenim pitanjima. Naročito izloženi napadima i različitim vidovima institucionalnih pritisaka poslednjih godina su ekološki aktivisti/kinje koji se širom zemlje bore protiv štetnih projekata kako privatnih kompanija, tako i države, koji nose sa sobom opasnost po životnu sredinu. Aktivisti/kinje izloženi su upotrebi prekomerne sile od strane policije, a potom i različitim prekršajnim prijavama kojima se nastoji sprečiti njihov dalji rad. Oni su takođe izloženi targetiranju od strane predstavnika vlasti koje za cilj ima diskreditaciju njihovog rada. Ono što naročito zabrinjava u slučaju napada na novinare/ke i aktiviste/kinje jeste i odsustvo adekvatnih institucionalnih reakcija, čime se stvara atmosfera nekažnjivosti. Zbog toga je [CIVICUS kroz svoju Monitor listu za praćenje](#) uputio preporuku Vladi Srbije da sprovede hitne i nepristrasne istrage o napadima na novinare i da uvede počinioce pravdi, kao i da je potrebno uzdržati se od zastrašivanja aktivista za zaštitu životne sredine i apelovati na kompanije da odustanu od SLAPP tužbi protiv ekoloških aktivista i OCD.

Tokom 2022. i 2023. godine nastavljeno je i sa praksom primene strateških tužbi protiv učešća javnosti (SLAPP tužbi), koje su usmerene protiv novinara/ki, medija, aktivista/kinja i OCD, a sa ciljem iscrpljivanja njihovih fizičkih i materijalnih resursa i radi daljeg sprečavanja njihovog aktivnog političkog i društveno angažovanog delovanja i njihovog profesionalnog i kritičkog izveštavanja. [CASE koalicija](#), koja vodi evidenciju o SLAPP tužbama širom Evrope, objavila je dopunjeni izveštaj sa podacima prikupljenim u 2022. godini. Na listi je, među 35 evropskih zemalja, Srbija zauzela 10. mesto sa 28 registrovanih SLAPP tužbi. Kako koalicija objavljuje podatke samo o slučajevima koje je mogla da proveri, stvaran broj tužbi je potencijalno i veći. Namera ovih tužbi je da iscrpi resurse novinara/ki i aktivista/kinja kako bi ih sprečili u kritičkom izveštavanju, zagovaranju i političkoj participaciji. Ovakve tužbe pokreće strana koja uvek ima veću političku i ekonomsku

moć od tužene strane, i zloupotrebljava ih i time direktno ugrožava slobodu izražavanja sa ciljem gušenja kritike, ali i sa ciljem slanja poruke svima onima koji bi se usudili da u budućnosti kritički istupaju u javnosti. Tužena strana dužna je da se potom brani u procesima koji često traju i godinama i iscrpljujući su materijalno, fizički i emotivno, umesto da se slobodno i neometano bave svojim novinarskim i/ili aktivističkim angažmanom. Pored aktivista/kinja za koje su materijalni troškovi sudskih postupaka najveći izazov, SLAPP tužbe velika su pretnja i za lokalne medije koji često nisu u stanju da plate visoke odštetne zahteve te su zato često primorani da potpuno obustave svoj rad.

Napadi na novinare/ke i aktiviste/kinje

Napadi na novinare/ke nastavili su se i tokom 2022. i 2023. godine. Posebno zabrinjavaju fizički napadi, ali i targetiranja i pritisci koji dolaze od strane visokih državnih funkcionera. Opasna retorika kojom se nezavisni mediji i aktivisti/kinje označavaju kao „državni neprijatelji, izdajnici i kriminalci” doprinosi stvaranju neprijateljske atmosfere u kojoj se ohrabruju dalji napadi na njih čime se direktno ugrožava njihova bezbednost i neometan rad.

Fizički napadi na novinare/ke nastavljaju da beleže trend rasta. Tokom ekološkog protesta i blokade puta kod Užica, [novinarka portala Nova.rs napadnuta](#) je od strane osobe čiji je automobil bio u koloni formiranoj zbog blokade puta. Žena je izašla iz automobila, zatim je počela da viče i da psuje, da bi potom udarila novinarku po ruci prilikom čega joj je izbila telefon iz ruke. U jednom slučaju novinari su napadnuti zajedno sa aktivistima/kinjama. [Novinari Bugarske nacionalne televizije](#) (BNT) i nekoliko ekoloških aktivista/kinja napadnuti su 14. juna 2022. godine tokom pokušaja da snime emisiju o zagađenju životne sredine u oblasti rudnika „Podvirovi” u opštini Bosilegrad. Prema pisanju medija, novinari i aktivisti su se približili ulazu u rudnik kada ih je 6-7 osoba napalo kamenicama, a među napadačima su bili: direktor firme „Bosil metal” Miodrag Vukajlović, šef obezbeđenja rudnika i radnici u rudniku.

Zaposleni OK Radija iz Vranja više puta su bili meta napada i pretnji u prethodnom periodu. U junu 2022. godine, [prozori prostorija ovog radija su bili i zazidani](#), a prethodno im je uništen inventar i polomljeno staklo. Zaposleni ovog radija redovno su izloženi pretnjama smrću od strane lokalnog kontroverznog biznismena Dejana Nikolića Kantara, koji je vlasnik nelegalno izgrađenog objekta pored prostorija ovog medija. Nakon što je javno pružio podršku zaposlenima sa OK Radija, [plakati sa likom Verana Matića, člana Stalne radne grupe za bezbednost novinara](#), osvanuli su na ulicama Vranja u junu mesecu 2022. godine. U sudskom postupku povodom ovog slučaja, sva četiri lica osumnjičena za lepljenje plakata su oslobođena, a Matić je [odluku Suda nazvao „skandaloznom“](#). Još jedna članica Stalne rade grupe bila je izložena pretnjama zbog podrške OK Radiju. Ljiljana Stojanović, glavna i odgovorna urednica portala JUGpress, navela je za Građanske inicijative da je izložena kontinuiranom pritisku zbog podrške koju je kao članica Stalne radne grupe za bezbednost novinara dala OK Radiju iz Vranja. U posebnom razgovoru sa Građanskim inicijativama, Stojanović je navela da je dobijala preteće poruke tokom jedne posete Vranju, u kojoj je navedeno da se tačno zna s kim se viđala i šta je na sastancima govorila. Slučaj OK Radija dobio je svoj sudski epilog 2023. godine, kada je [Dejan Nikolić Kantar](#) osuđen na godinu i po dana zatvora zbog ugrožavanja sigurnosti vlasnice OK Radija Olivere Vladković i finansijske direktorke Svetlane Ivanove. Ipak, Kantar je i tokom izricanja presude iznosio optužbe i pretio oštećenima.

Pretnje smrću su, nažalost, postale sastavni deo posla sa kojima se novinari/ke u Srbiji suočavaju. Na adresu dnevnih novina Danas stigao je mejl naslovljen [„Beogradski Šarli Ebdo“](#) što aludira na pucnjavu u kancelarijama francuskog satiričnog lista 2015. godine. U mejlu se slikovito opisuje napad na redakciju Danas-a, najavljujući da su novinari, urednici i kolumnisti u „smrtnoj opasnosti“, preteći im „salvama metaka“, koji će im „razbiti prozore i rikošetirati iznad njihovih glava“ pre nego što „[prođu] kroz [njihove] lobanje i [pošalju ih] u limbo“. U pretećoj poruci se navodi da je motiv za ovaj napad izveštavanje lista o Kosovu, Republici Srpskoj i Crnoj Gori, a dalje se optužuju Danas i drugi nezavisni mediji, da su otvoreno stali na stranu „albanskih

separatista”. [Pretnje smrću](#) su putem mejla bile upućene i televiziji N1, a poruka je glasila „Vas govna plaćenička američka treba poklati ko štakore koliko lažete”. Verici Marinčić, [novinarki portala IN Medija](#) iz Indije, upućene su pretnje nakon što je pisala o slučaju lokalnog sveštenika koji je intervencijom policije uklonjen iz prodavnice zbog odbijanja da plati račun. [Novinar Nova.rs](#) Pero Jovović više puta je primio pretnje smrću putem društvenih mreža tokom 2022. godine, a sa pretnjama novinaru se nije stalo ni u 2023. godini. Glavna i odgovorna urednica Podrinskih, [Isidora Kovačević](#), dobila je pretnje od strane nepoznate osobe putem društvenih mreža. Nakon objave u kojoj je kritikovala funkcionera Srpske napredne stranke i direktora Fonda za penziono i invalidsko osiguranje u Šapcu Aleksandra Pejanovića, Kovačević je dobila pretnje u kojima se navodi da „treba da prestane sa pisanjem, jer će u suprotnom oni početi da prave objave o njoj, dok ne završi u ludnici”. Isidora Kovačević je 2021. godine bila targetirana nakon izveštavanja o protestima protiv Rio Tinta. Tada su širom Šapca osvanuli plakati u formi poternice za novinarkom i dva građanina Šapca. [Suđenje okrivljenom](#) u ovom slučaju, Milanu Filipoviću, i dalje traje. [Uvrede i pretnje smrću](#) putem društvenih mreža upućene su i novinarki Snežani Čongradin, koja je poslednjih godina redovno izložena ovoj vrsti pritiska. Pretnje se sve više upućuju i članovima porodice novinara/ki, a napadači često znaju i njihove adrese stanovanja. Tako je i novinar [Dinko Gruhonjić](#) zajedno sa svojom porodicom bio meta pretnji i uvreda. Osoba koja se predstavila kao „Srbin i četnik” putem Facebook-a je pretila Gruhonjiću navodeći da je „izdajica”. U septembru 2022. godine je [novinar portala Pančevo.SiTi](#) Slobodan Dukić bio izložen pretnjama smrću kada su mu nepoznata lica ostavila pogrebne vence na ulazu u njegovo imanje u Kovinu. Dukić je naveo da ove pretnje dolaze nakon što je objavio tekst u kome je osporio diplomu o visokom obrazovanju osobe bliske predsedniku opštine Kovin, Dušanu Maksimoviću. [Navijači kluba Partizan](#) skandirali su protiv glavne i odgovorne urednice Insajder televizije Brankice Stanković, na košarkaškoj utakmici održanoj 22. maja 2022. godine u Beogradu, nakon reemitovanja serijala „Nemoć države”. Portal Insajder navodi da nadležne institucije nisu reagovala na ovaj slučaj, iako se on desio pred punom halom i prenošen je uživo. [Skandiranje huligana](#) protiv novinarku ponovilo se i juna 2023. godine. Stanković je pre 14 godina razotkrila

povezanost navijača i kriminalnih grupa, kao i nemoć države u borbi protiv njih, a zbog ovih pretnji Stanković je 2009. bila i pod policijskom zaštitom. [Urednik Drvotehnike](#) Dragojlo Blagojević dobio je pretnje smrću zbog teksta koji je objavljen u štampanom izdanju ovog časopisa. Tekst govori o „šumarskim moćnicima koji drvo preprodaju po duplo većim cenama, a država sve to dugo toleriše ili podstiče”. Blagojević je kasno uveče dobio poziv na fiksni telefon, kada mu je prećeno smrću. Novinarka i urednica lista Kurir [verbalno su napadnute](#) nakon objavljivanja teksta od 1. avgusta 2022. godine, o navodno nelegalnom domu za stare „Royal”, koji radi bez licence i u kojem su uslovi boravka i uslovi rada zaposlenih jako loši. Vlasnik pomenutog objekta i njegov brat uputili su niz pretećih poruka autorki ovog teksta ali i urednici Kurira. Poruka je sadržala seksističke uvrede i pretnje tužbama i sukobom „oči u oči”, a posebno je istaknuto da on i njegov brat imaju privilegovan položaj, jer su „deo sistema” i jer „podržavaju vladajuću stranku”. Nakon objavljivanja teksta u kojima iznosi sumnje u legalnost rada humanitarne organizacije „28. jun” [pretnje smrću](#) upućene su i novinarki Večernjih novosti Jeleni Skenderiji.

Neretko se dešava da su nezavisni novinari/ke izloženi i napadima od strane prorežimskih medija koji ih targetiraju i time direktno izlažu opasnosti. Tako je [novinar Nenad Živković](#) bio izložen verbalnim napadima od strane portala Banatska istina. U spornom tekstu na navedenom portalu, Živković je okarakterisan kao „izdajnik i strani plaćenik” i da „mrzi srpski narod”. Ovo nije prvi put da je portal Banatska istina pisao na ovaj način o Živkoviću, a NUNS ovaj slučaj vidi samo kao deo kampanje protiv nezavisnih novinara. Nakon jedne takve orkestrirane kampanje u tabloidima Informer i Alo [pretnje smrću upućene su novinarki Jeleni Obučini](#), što govori o uticaju koji kampanje u tabloidima imaju na kasnije pretnje smrću koje stižu od anonimnih lica.

U toku 2022. godine, zabeleženo je više slučajeva u kojima je oštećena imovina medija. Nekoliko nepoznatih muškaraca sa kapaljućama na glavama [vandalizovala je prostorije](#) jedne mađarske medijske kuće u Subotici. Prostorije još jednog lokalnog medija našle su se na udaru napadača, što ukazuje na veliku ranjivost lokalnih medija.

Službene prostorije nedeljnika [Glas Podrinja](#) iz Šapca oštećene su u noći 12. juna 2022. godine. Iz ovog nedeljnika je navedeno da je betonskim blokom polupan prozor njihove kancelarije u centru grada kao i da su slučaj prijavili policiji. Napadu sa šovinističkom konotacijom bila je izložena i ekipa RTV-a kada je [oštećeno njihovo službeno vozilo](#). Prvo su skinute registarske tablice sa vozila, da bi zatim napadač urezao latinično slovo „U” na samo vozilo, koje je u tom trenutku bilo parkirano ispred Hrvatskog kulturno-umetničkog društva u tom gradu.

Situacija sa napadima na novinare/ke i medije se nije popravila ni tokom 2023. godine, a o ozbiljnosti okolnosti u kojima se ova profesija nalazi govori i činjenica da je jedan novinar, Marko Vidojković, zajedno sa svojim porodicom morao biti [relociran van zemlje](#) zbog konstantnih pretnji smrću kojima je izložen. Međunarodno udruženje pesnika, esejista i književnika (PEN) preporučilo je hitno izmeštanje Vidojkovića iz Srbije, uputivši zahtev srpskim vlastima da hitno istraže sve slučajeve pretnji kojima je Vidojković bio izložen. Marko Vidojković i Nenad Kulačin, autori emisije „Dobar, loš, zao”, redovno su izloženi pretnjama i napadima, kako od strane nepoznatih osoba putem društvenih mreža, tako i od strane visokih državnih funkcionera i medija bliskih vlasti. Ni to što je Vidojković morao biti relociran nije bio znak predstavnicima vlasti da prestanu sa ugrožavanjem bezbednosti dvojice novinara, te je tako narodni [poslanik Srpske napredne stranke](#) Milimir Vujadinović optužio Marka Vidojkovića za „satanski govor”, a podkast DLZ nazvao „satanističkim hramom”. Poručio je i da će SNS nastaviti da se bori „protiv tog bezumlja koje izlazi iz usta Marka Vidojkovića.”

I pored brojnih upozorenja nevladinih i međunarodnih organizacija, fizički napadi se i dalje dešavaju na novinare/ke. [Reporter agencije FoNet Marko Dragoslavić fizički je napadnut](#) dok je bio na radnom zadatku 7. marta 2023. godine. Tokom protesta pod nazivom „Studenti za Kosovo”, Dragoslavić je fizički napadnut tako što je više puta udaren u glavu od strane nepoznate osobe, koja se zatim brzo udaljila sa lica mesta. Više novinarskih ekipa napadnuto je i 1. maja dok su bile na radnim zadacima povodom obeležavanja Međunarodnog dana rada u Beogradu. [Novinarska ekipa](#)

[Radio-televizije Srbije](#) napadnuta je i vređana od strane nepoznate osobe, a tom prilikom je ekipi oštećena i kamera. Na drugoj lokaciji u gradu, [ekipa televizije Prva](#) napadnuta je viljuškom od strane jedne osobe, koja je potom uhapšena. Fotoreporter lista Pančevac, [Milan Šupica fizički je napadnut](#) 4. maja 2023. u Pančevu, nakon što je završio svoj radni zadatak. Tri maskirane osobe napale su ga najpre verbalno, a zatim i fizički, nadomak njegove kuće, po izlasku iz automobila. Napadači su mu pocepali torbu u kojoj je bio fotoaparatus, zadali nekoliko udaraca u grudi, a kada je hteo da pozove policiju, oteli su mu telefon. U jednom zabeleženom slučaju napadnuta su čak i deca novinara N1. Prilikom useljenja u novi stan, [novinara televizije N1 Dušana Mladenovića](#) i njegovu porodicu novi komšija je napao verbalno, preteći im da će im napraviti pakao od života, a potom je decu polio kofom vode. Napadač je dobio podršku na Tviteru, gde je jedan korisnik izjavio da bi uradio isto da pored njega živi neko ko radi na N1. Novinar Danas-a Vojin Radovanović fizički je napadnut kada je nepoznati muškarac nasrnuo na njega optužujući ga da radi za „plaćenički mediji”. Nakon što je Radovanović objavio saopštenje Udruženja novinara Srbije (UNS) kojim se kritikuje Tužilaštvo zbog neadekvatnog reagovanja u slučaju fizičkog napada na njega, preko društvene mreže Instagram stigla mu je i [pretnja smrću](#) u kojoj se navodi da ga „treba ubiti za primer”. Glavni i odgovorni urednik Niške inicijative [Srđan Nonić fizički je napadnut](#) u Nišu na radnom zadatku, 14. januara 2023. godine, od strane Nikole Panića, zaposlenog u Gradskoj upravi. Nakon što je novinar Nonić pokušao da snimi Panića kako tokom radnog vremena posećuje kladionicu u ovom gradu, Panić mu je uputio niz pretnji u pokušaju da mu oduzme telefon. Nonić je pokušao da pobjegne od Panića pa je trčeći ušao u obližnju policijsku stanicu kako bi tražio zaštitu, ali ga je na portirnici sustigao Panić koji ga je potom napao. Nonić je izjavio da je ovaj napad „motivisan mržnjom” prema njegovom radu, posebno ističući angažovanje na polju provere i nadzora nad radom zaposlenih u lokalnoj samoupravi. To što je jedan novinar fizički napadnut od strane javnog funkcionera, rezultat je višegodišnje kampanje targetiranja koju protiv nezavisnih medija vode predstavnici vladajuće stranke.

Jedan od najpoznatijih slučajeva napada na novinare prethodnih godina, paljenje kuće Milana Jovanovića, dobio je svoj sudski epilog 2023. godine, 5 godina nakon što se ovaj slučaj desio. Bivši predsednik opštine Grocka [Dragoljub Simonović osuđen je, 20. marta, na pet godina zatvora zbog podstrekivanja na paljenje kuće novinara portala „Žig info”](#). Kao izvršioци ovog čina osuđeni su Aleksandar Marinković na četiri i po godine, policajac Vladimir Mihajlović na četiri i Vladimir Novaković na tri i po godine zatvora. Ovo je druga prvostepena presuda, pošto je prvu, kojom je Simonović bio osuđen na četiri i po godine zatvora, ukinuo Apelacioni sud i naložio ponavljanje suđenja. Drugo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu je saopštilo da će uložiti žalbu i na ovu presudu sa zahtevom za strožim kaznama. Jovanović je po okončanju suđenja, koje je odugovlačeno 5 godina, izjavio da je odlukom suda „dobijena bitka, ali ne i rat za slobodu medija” koji mlađi novinari/ke moraju da dobiju. Nevladina organizacija [Reporterji bez granica](#) ocenila je da je prvostepena presuda u slučaju novinara Milana Jovanovića pobeda protiv nekažnjivosti za zločine počinjene nad novinarima u Srbiji i šire. Presuda protiv bivšeg političkog funkcionera Srpske napredne stranke ohrabrujući je korak institucija ka kažnjavanju onih koji ugrožavaju život novinara/ki u Srbiji, ali sama činjenica da je novinaru zapaljena kuća, zbog pisanja o aferama jednog političara, mračan je pokazatelj stanja u kome se sloboda izražavanja u Srbiji nalazi.

Izloženost pretnjama je postala sastavni deo novinarskog posla o kojoj god temi da novinari/ke pišu. Zbog kritike Srpske pravoslavne crkve (SPC), pošto je patrijarh Porfirije izvređao žene, [novinaru Danas-a Nikoli Krstiću](#) za jedan dan stiglo je više pretnji i uvreda. On je podelio tekst o patrijarhu na društvenim mrežama, nakon čega su, kako kaže, počele da stižu pretnje sa svih strana - od desničara i tabloida do saradnika vlasti i predstavnika opozicije.

Bacanje letaka sa pretećim sadržajem u prostorije redakcija postala je nova redovna praksa targetiranja nezavisnih medija i novinara/ki. U većini slučajeva, ove letke je potpisivao ekstremno desničarski konzervativni pokret „Naši”, a poruke na njima su uglavnom nacionalističkog i šovinističkog karaktera. Ovakvi leci su više puta bacani

u prostore N1, Danas i NDNV. Do sada, još niko iz ovog pokreta nije odgovarao za ove aktivnosti koje i dalje prolaze nekažnjeno. Takođe, 2023. godinu, obeležili su i video spotovi deljeni na društvenim mrežama, na kojima se direktno targetiraju novinari/ke i mediji koji su u spotovima označeni epitetima koji se redovno koriste za napade na nezavisne medije, poput „izdajnika”, „stranih plaćenika”, „državnih neprijatelja” i sl. Pojedini spotovi ovakve sadržine emitovani su i na [televizijama sa nacionalnom frekvencijom](#), što naročito zabrinjava, imajući u vidu da je na istoj televiziji pre 5 godina emitovan i spot kojim je targetiran srpski političar sa Kosova Oliver Ivanović, koji je nedugo nakon toga ubijen.

Pored novinara/ki, i aktivisti/kinje se suočavaju sa različitim vrstama pritisaka. [Aktivistkinja Aida Ćorović](#) napadnuta je 3. januara 2022. godine u ulici u kojoj živi u Beogradu, svega pet dana nakon što je napadnuta prilikom davanja izjave holandskoj televiziji RTL News. Kako navodi Ćorović, mladi muškarac je pratio od obližnjeg kioska, a zatim je u ulici u kojoj živi polio flašom koka-kole, sve vreme snimajući svojim telefonom. Prilikom davanja izjave, dva mlada muškarca su je ispolivali fantom, dok je davala izjavu u blizini murala posvećenog osuđenom ratnom zločincu Ratku Mladiću. Iako je oba napada prijavila policiji, Ćorović navodi da „sumnja da će se išta desiti”. Ćorović je godinama unazad izložena napadima od strane desničarskih organizacija zbog svog aktivističkog angažmana, sa čime se aktivisti/kinje za ljudska prava u Srbiji redovno suočavaju.

U Novom Sadu, 19. februara 2022. godine, [napadnut je suspendovani student](#) Pravnog fakulteta, Stefan Karanović. Karanovića su tri muškarca zaustavila dok je trčao, te da su ga nakon kraćeg verbalnog incidenta napali uz pretnje smrću. Karanović je uspeo da pobjegne do obližnje benzinske stanice gde je pozvao policiju koja je ubrzo uhapsila jednog od napadača. Student vodi brojne sporove protiv Pravnog fakulteta u Novom Sadu, koji ga je suspendovao na 36 meseci i koji odbija da mu izda ispisnicu i potvrdu o položenim ispitima, nakon što su izneli sumnje da Karanović stoji iza niza tekstova o navodnoj korupciji na ovom fakultetu. Njemu je ranije [prećeno smrću](#), nakon što je Upravni sud presudio u njegovu korist, i time

poništiio disciplinsku meru kojom je udaljen sa fakulteta. Napadi na studente u Novom Sadu dešavali su se više puta u toku 2022. godine. Studenti i aktivisti Mladen Cvijetić i Srđan Đurić [fizički su napadnuti](#) u prostorijama Filozofskog fakulteta u Novom Sadu 13. aprila 2022. godine, na dan izbora za studentski parlament u ovoj ustanovi. Na studente je fizički nasrnuo zamenik izborne komisije Aleksandar Gajić i još jedan muškarac, nakon čega je na lice mesta došla policija, koja je napadnute studente informisala da će po službenoj dužnosti biti pokrenuti postupci protiv napadača. Nakon odlaska policijskih službenika, Gajić je ponovio napad pokušavajući da od studenata otme telefone. Studenti navode da je do incidenta došlo kada su pokušali da zalepe nalepnicu sa natpisom „Izbori bez izbora” na glasačku kutiju, kao vid protesta zbog toga što je fakultetska izborna komisija poništila izbornu listu „Studentska reakcija”, čiji članovi su Cvijetić i Đurić, zbog čega na izborima učestvuje samo jedna izborna lista.

Izbori i ugrožavanje slobode izražavanja

Izbori 2022.

Vanredni predsednički, parlamentarni i lokalni izbori u 12 opština (uključujući i Beograd) održani su 3. aprila 2022. godine. U periodu predizborne kampanje protiv nezavisnih medija, aktivista/kinja i organizacija civilnog društva vođene su brutalne kampanje pre svega od strane predstavnika vlasti i njima bliskih medija, ali i od strane drugih političkih aktera, učesnika na izborima, uglavnom predstavnika desno orijentisanih partija i pokreta. GI su u periodu predizborne kampanje vodile evidenciju svih napada i pritisaka u okviru izveštaja Izbori pod lupom.

U tabloidima bliskim vlasti vođena je i orkestrirana kampanja protiv nezavisnih medija, koja je naročito došla do izražaja u periodu neposredno pre izbora održanih u aprilu 2022. godine. NUNS je u februaru i martu registrovao 8 individualnih slučajeva napada i pritisaka na novinare/ke direktno povezanih sa predizbornom kampanjom. Neposredno pre samog raspisivanja izbora, u nekoliko provladinih tabloida vođena je koordinisana kampanja u kojoj je Danas optužen za vođenje tajne

operacije („Operacija Omča 2”) da „skinu Vučićevu glavu” zato što žele „da sruše državu” i „slome Srbiju” uz pomoć „spinova i laži u medijima”. Pored državnih i funkcionera vladajuće stranke, napadi na medije dolazili su i od strane drugih aktera na političkoj sceni. Tokom svoje kampanje, predsednički kandidat Miša Vacić izjavio je da će se zalagati za zabranu svih „stranih medija” koji imaju informativne programe.

Aktivista „Grupe građana Kritična masa za pobedu u Kuli” Rade Obradović, [fizički je napadnut](#) u tom mestu 25. februara 2022. godine. Kako navodi, napao ga je njemu poznat muškarac, koji je izašao iz automobila i udario ga pesnicom. Obradović je naveo da je napadnut zbog jednog teksta kojim razotkriva sumnjive privredne radnje kojima se bavi supruga napadača. Obradović navodi da je samo podelio jedan tekst portala VOICE koji se odnosio na tadašnju ministarku u Vladi Srbije Mariju Obradović i državnu sekretarku u njenom ministarstvu, suprugu napadača, a u kome se govori o tome da se one bave uzgojem svinja u okviru zadruge koja je osnovana zajedno sa licima bliskim vladajućoj Srpskoj naprednoj stranci. Međutim, Obradović navodi da je odavno podelio ovaj tekst, i da je sretao napadača i ranije u ovom mestu, ali da se nije ništa dešavalo između njih. Navodi da je ovaj napad političke prirode i da dolazi kao posledica toga što je Obradović u procesu prikupljanja potpisa podrške za izlazak na predstojeće izbore u okviru pomenute Grupe građana.

Direktor kampanje „Kreni-promeni” Savo Manojlović saopštio je da su [aktivisti ove kampanje fizički napadnuti](#) 15. marta 2022. godine tokom predizbornog skupa Srpske napredne stranke u Vranju. Kako se navodi, prvo je sklonjen promotivni štand ove kampanje, a zatim su aktivisti „Kreni-promeni” ušli u sam skup noseći transparente. Nakon toga su napadnuti od strane nepoznatih lica, a tom prilikom je razbijen i telefon kojim je događaj sniman.

Izbori 2023.

Vanredni parlamentarni, pokrajinski i lokalni izbori u nekoliko gradova i opština, uključujući i grad Beograd, održani su 17. decembra 2023. godine. Predizborni period je kao i prethodnih godina obeležila prljava kampanja vladajuće stranke, a atmosfera straha u kojoj su stalna meta napada nezavisni mediji i aktivisti/kinje dovela je do brojnih primera kršenja osnovnih prava.

Na samom početku predizborne kampanje krenule su i organizovane hajke na slobodne medije. Tako su [predstavnici/e vladajuće SNS](#) krenuli u kampanju protiv lista Danas. Povod za to bio je članak pod nazivom: „Albanac u Beogradu: Ko je Fahri Musliu, za koga Vučić govori da mu nije otac?“. Tendenciozno obmanjujući javnost o sadržini objavljenog teksta, predstavnici vlasti nizali su optužbe na račun Danas-a i njegovih novinara/ki. Tako je Ana Brnabić novinare/ke ovog medija nazvala „necivilizovanim sadistima i mrziteljima“, dok je ministar Tomislav Momirović otišao korak dalje i pretio Danas-u, rekavši “Đubrad najveća! Kakav neopevani šljam! Platićete za ovo i bićete i vi počišćeni na ovim izborima”.

Pritiscima i zastrašivanju direktno povezanim sa predizbornom kampanjom, bili su izloženi i novinari/ke na lokalnu. Danijel Radić, vlasnik zrenjaninske KTV je u dužem vremenskom periodu [izložen pritiscima i napadima](#) od strane, kako navodi, lokalnih kriminalaca povezanih sa vlastima u tom gradu. Poslednji u nizu incidenata desio se 15. novembra, kada je Radić uočio da su šrafovi na točkovima njegovog automobila odvrnuti. Novinar veruje da su incidenti politički motivisani, zbog kako navodi „[izveštavanja KTV](#) koje ne ide u prilog Srpskoj naprednoj stranci”. Radić je napade kojima je izložen redovno prijavljivao, međutim, pritiscima je bio izložen i od strane same policije, koja ga je, jednom prilikom, bez razloga zaustavila i testirala na prisustvo alkohola i drogi, a tada mu je jedan od policajaca sapštio da su „dobili naredbu i da se pazi do izbora jer je ovo privatna država i privatna policija“.

Napadi na slobodu izražavanja intenzivirali su se u toku preizborne kampanje. Targetiranje aktivista/kinja i predstavnika/ca organizacija civilnog društva prevashodno dolazi od strane najviših funkcionera vlasti, stoga ne iznenađuju zabeleženi primeri fizičkih i verbalnih napada, kao i pritisaka kojima su građani/ke Srbije izloženi. Sudski epilozi u takvim slučajevima najčešće izostaju, a počinioici ostaju nekažnjeni što naročito zabrinjava.

[Veljko Raković, građanski aktivista i jedan od organizatora protesta](#) „Raška protiv nasilja”, napadnut je 29. novembra u tom gradu. Trojica nepoznatih muškaraca su presrela aktivistu, oborila ga na zemlju i šutirala. Raković je zadobio lakše telesne povrede.

Dragan Subotić, [penzioner iz Obrenovca](#), priveden je 15. novembra u naselju Mirijevo gde se u tom trenutku nalazio zbog poslovnih obaveza. Dragan je priveden, a potom je pretresena i njegova porodična kuća i oduzet mu je telefon. Kao razlog za ovakvo postupanje, policajci su naveli pisanje ovog penzionera na platformi X (nekadašnji Tviter) koje je ocenjeno kao ugrožavanje bezbednosti predsednika države Aleksandra Vučića. Na kraju, Dragan nije optužen, ali ono što ostaje je upozorenje i pretnja svima koji se kritički odnose prema vlasti da svaka kritika ima reperkusije.

Predizborni period obeležila je i kampanja inicijative „ProGlas” koja je okupila grupu uglednih intelektualaca/ki i javnih ličnosti koja je za cilj imala pozivanje građana/ki da izađu na izbore. U interesu svake vlasti, koja pretenduje da bude demokratska, bi trebalo da bude što veća izlaznost građana/ki na izbore. Izbori i organi vlasti koji se formiraju nakon izbora, u načelu bi trebalo da imaju i veći legitimitet što je veća izlaznost građana/ki na izbore. Ipak, vlast u Srbiji se osetila ugroženom ovakvom kampanjom, te je rešila da krene u obračun sa svima onima koji su na bilo koji način povezani sa „ProGlasom”. Napadi su najpre došli od strane predstavnika/ca vlasti, te su se tako zvaničnim saopštenjem na stranici Srpske napredne stranke oglasili Maja Gojković i Miloš Vučević. Potom su i drugi istaknuti naprednjaci na svojim društvenim mrežama, ali i u prorežimskim medijima iskoristili priliku da vređaju i

targetiraju potpisnike/ce „ProGlasa”. Tako je [član SNS-a Vladimir Đukanović](#), u autorskom tekstu optužio inicijativu da je „politički motivisan projekat sa ciljem mobilisanja glasača za Đilasovu listu”, a pokretače inicijative nazvao je „pseudo-elitom”. [U kampanju se uključio i predsednik Vučić](#) koji je optužio potpisnike/ce inicijative za usklađivanje sa „stranim agendama” i „delovanje protiv nacionalnih interesa”. Dalje je kampanja targetiranja nastavljena i putem prorežimskih tabloida, a brojne objavljene tekstove u ovim medijima karakteriše izuzetno kritički, konfrontirajući i često optužujući ton, koji inicijativu „ProGlas” predstavlja u negativnom tonu, dovodeći u pitanje motive, integritet i kredibilitet potpisnika/ca inicijative. Medijski prikaz inicijative „ProGlas” nudi uvid u isprepletanost politike i medija u zemlji. Nakon izjava funkcionera/ki SNS-a i orkestrirane tabloidne kampanje, targetiranje inicijatora „ProGlasa” nastavilo se i putem društvenih mreža. Na društvenim mrežama osvanuo je video snimak kojim se [targetiraju potpisnici „ProGlasa”](#). U videu se potpisnici označavaju kao „domaći izdajnici”, „NATO lobisti”, „drugosrbijanci”. Kolika je netrpeljivost predstavnika/ca vlasti prema inicijativi „ProGlas” govori i [upad članova SNS-a na prvu tribinu inicijative](#). Na prvu tribinu u Zrenjaninu upali su funkcioner Srpske napredne stranke i zamenik gradonačelnika Zrenjanina Saša Santovac i narodna poslanica SNS-a Stanislava Janošević. Članovi SNS-a su prekinuli tribinu kada je krenulo da se govori o kineskoj fabrici „Linglong” i time su pokušali da izazovu reakciju okupljenih, koji na provokaciju nisu naseli te je tribina inicijative nastavljena. I službenici policije bavili su se onima koji su na bilo koji način povezani sa „ProGlasom”. Studentu i članu neformalne grupe „Studenti protiv nasilja” Pavlu Cicvariću i njegovim kolegama je na železničkoj stanici Prokop prišao policajac koji ih je, bez obrazloženja, [legitimisao i fotografisao njihove lične karte](#). Studenti su bili na putu ka tribini inicijative „ProGlas” u Novom Sadu, a Cicvarić ovaj događaj tumači kao pokušaj zastrašivanja.

U nedostatku načina da se izbori sa ogromnom podrškom koju su građani/ke Srbije pružili inicijativi, vlast se okrenula tradicionalnom mehanizmu targetiranja nevladinih organizacija. Građanske inicijative su danima bile izložene orkestriranoj kampanji u provladinim medijima koji su masovno delili tekst prvobitno objavljen na

portalu RT Balkan. U ovom tekstu, autorka „istraživačkim radom otkriva” da iza „ProGlasa” stoje Građanske inicijative zbog toga što je internet domen ProGlasa registrovala organizacija Građanske inicijative. Članak „otkriva” da je reč o “Go out the vote” (GOTV) kampanji, što je jasno komunicirano od strane “ProGlasa” od samog početka. Ipak, pompezivnim naslovima i ustaljenim frazama o „prozapadnim nevladinim organizacijama” i „stranim plaćenicima” mediji bliski vlasti su pokušali da diskredituju Građanske inicijative i „ProGlas”. Orkestrirana kampanja protiv Građanskih inicijativa došla je, slučajno ili ne, neposredno po objavljivanju [istraživanja](#) koje su Građanske inicijative objavile u saradnji sa BIRN-om. Istraživanje je pokazalo kako je mreža fantomskih organizacija izvlačila novac na javnim konkursima. Na ovaj način, samo iz Ministarstva za brigu o porodici i demografiju izvučeno je bar pet miliona evra tokom 2021. godine na konkursima namenjenim ženama, mladima i porodicama. Umesto da novac bude usmeren ka organizacijama koje posvećeno i odgovorno pružaju preko potrebne usluge u zajednici, on je preusmeravan ka mreži povezanih organizacija koje su lažirale izveštaje o sprovedenim aktivnostima. Tužilaštvo za organizovani kriminal počelo je da postupa po krivičnoj prijavi Komiteta pravnika za ljudska prava (YUCOM) protiv bivšeg ministra za brigu o porodici Ratka Dmitrovića zbog zlupotreba na javnim konkursima.

Pored Građanskih inicijativa i organizacija CRTA se na sam dan, ali i nakon izbora našla na meti predstavnika/ca vlasti i prorežimskih medija. Na sam dan izbora, [posmtrači CRTE u Odžacima su napadnuti](#) i tom prilikom im je uništeno vozilo. Neposredno nakon izbora i objavljivanja izveštaja CRTE o svim nepravilnostima zabeleženim tokom izbornog dana, ova organizacija našla se na meti funkcionera vladajućeg SNS-a. Premijerka Srbije [targetirala je organizaciju CRTA](#) i optužila ih da „rade na destabilizaciji države”. Optužbe premijerke Brnabić dolaze nakon što je CRTA iznela dokaze o organizovanoj migraciji birača na dan izbora 17. decembra, što je uticalo na prekrajanje izborne volje građana, pre svega u glavnom gradu u kojem su snimljeni građani/ke Republike Srpske koji su autobusima dovoženi na glasanje u Beograd. Iz tog razloga, nakon izbora usledili su protesti, te se političke

tenzije i kršenja ljudskih prava nisu zaustavila ni nakon izbora. Na protestima su se istakli mladi aktivisti/kinje, a njihov angažman u protestima nije prošao neopaženo. Mladi aktivisti/kinje koji su nakon izbora izašli na proteste ispred Republičke izborne komisije (RIK) kako bi izrazili svoje nezadovoljstvo zbog prekrajanja izborne volje građana/ki Beograda, odmah su se našli [na meti interesovanja službi bezbednosti](#) i provladinih tabloida. Na protestu druge večeri snimljena je nepoznata žena kako na telefonu lista fotografije iz ličnih dokumenata mladih aktivista/kinja koji su se istakli na protestu dan ranije kada su kamere zabeležile njihovu debatu sa predstavnicima opozicije. Tabloidi su došli u posed slike sa biometrijske lične karte jednog aktiviste, koja je mogla doći samo od policijskih službenika. Ovakvo ponašanje ne samo da je kažnjivo, već stvara [atmosferu straha i represije među građanima/kama](#) koji žele da se mirno angažuju u demokratskim procesima. Netrpeljivost prema mladima koji protestuju ispoljena je i na protestu 27. decembra, kada su [dva mladića gađala studente/kinje](#) plastičnim flašama, čašama i limenkama. Naročito zabrinjava tretman mladih ljudi u našoj zemlji, pogotovo onih koji javno, na kritički i slobodouman način promišljaju društveno-politička dešavanja i koji su spremni da se bore za demokratske vrednosti i bolje uslove života za nove generacije. Organi vlasti zloupotrebljavaju službe bezbednosti i putem tabloida targetiraju mlade ljude i time šalju poruku da ova zemlja ne samo da ne radi u interesu mladih već vrlo aktivno radi na njihovom odvracanju od želje za izgradnjom sopstvene budućnosti u njoj.

Kršenje osnovnih građanskih prava doživelo je vrhunac 24. decembra, kada je [policija upotrebila prekomernu silu](#) prema okupljenim, nezadovoljnim građanima/kama. Kako su institucije ostale neme na navode o izbornoj krađi, građani/ke Beograda su odlučili da odgovore traže na ulici. Iz večeri u večer rasle su tenzije koje su 24. decembra kulminirale i brutalnim nasiljem policije prema građanima/kama. Protestni skup se 24. decembra nakon RIK-a nastavio ispred zgrade Skupštine grada kada su poslanici/e opozicionih partija pokušali da uđu u zgradu. Njihov ulazak sprečile su jake policijske snage koje su obezbeđivale zgradu Skupštine. Ubrzo je grupa muškaraca, sa kapuljačama na glavama, gađala kamenicama ulaz. Koalicija „Srbija protiv nasilja” saopštila je da je reč o huliganima

koje je vlast podmetnula kako bi izazvala nered na protestu. Policija je zatim bacila dimne bombe i biber sprej na okupljene i krenula je u razbijanje protesta. Na video snimcima i fotografijama zabeleženi su brojni primeri nasilničkog ponašanja policije prema demonstrantima, a u policijskom jurišu [povređeno je više osoba](#). Više novinarskih ekipa napadnuto je tokom protesta. [Uhapšeno je i 38 osoba](#) među kojima je i [4 studenta](#), a koje su naoružane osobe uvele u civilni automobil. [Grupa organizacija okupljenih oko Platforme Tri slobode](#) osudila je nasilje policije i pozvala na hitnu reakciju nadležnih u osudi policijske brutalnosti koja predstavlja grubo kršenje fundamentalnih principa pravne države, u kojoj bi policija trebalo da predstavlja servis građana/ki, a ne sredstvo represije. Nekoliko dana pre protesta ispred Skupštine grada, provladini tabloidi objavili su snimak mladića koji navodno priznaje da ga opozicioni političari plaćaju za izazivanje nereda. Mladić, koji je na snimku vidno uplašen, je kasnije izjavio da ga je [policija maltretirala](#) i od njega iznudila pomenutu izjavu, što je grubo kršenje prava pritvorenog lica. Zloupotreba policije i pravosudnih organa u političke svrhe apsolutno je neprihvatljiva, a relevantni organi bi trebalo da preduzmu akcije kako bi se očuvala vladavina prava, bezbednost i prava protestanata, i integritet demokratskih procesa u Srbiji, a ne da čine sve suprotno od toga. Izbori održani 17. decembra 2023. godine pokazali su da je demokratija u našoj zemlji ozbiljno ugrožena, a da se ljudska prava krše sve brutalnije i otvorenije bez ikakvog preuzimanja odgovornosti nadležnih organa i bez reperkusija po one koji to nasilje sa svojih pozicija moći podstiču.

Ugrožavanje slobode izražavanja od strane javnih funkcionera

Novinari/ke nezavisnih medija, kao i aktivisti/kinje i organizacije civilnog društva redovno su izloženi napadima od strane funkcionera vladajuće stranke, koji se prema njima odnose kao prema političkim protivnicima, a ovakav narativ se potom dalje širi kroz kampanje u medijima bliskim vlasti. Napadi koji dolaze od strane najviših državnih zvaničnika šire neprijateljsku atmosferu koja kasnije ohrabruje pojedince da putem društvenih mreža ili uživo targetiraju i napadaju aktiviste/kinje, organizacije civilnog društva i novinare/ke koji izveštavaju u skladu sa zahtevima

svoje profesije i u interesu javnosti. Uvrede koje anonimni napadači koriste identične su onima koje u svojim javnim obraćanjima koriste javni funkcioneri.

[Vukašin Obradović](#), novinar i urednik u listu Danas našao se na meti napada tabloida bliskih vlasti i funkcionera vladajuće Srpske napredne stranke zbog jednog teksta objavljenog u ovom listu. Predmetni tekst objašnjava da su od javnog interesa oni poslovi kojima se bave najbliži članovi porodice visokih javnih funkcionera. Obradović je u tekstu pisao o poslovima kojima se bavi sin predsednika Srbije Aleksandra Vučića, Danilo Vučić, što je bio povod da se novinar nađe na meti napada. Tim povodom je funkcioner vladajuće SNS, Darko Glišić optužio Obradovića da „napada decu predsednika Vučića” i da „iznosi najgnusnije laži”. Obradović je ove napade okarakterisao kao „pokušaj zastrašivanja novinara koji se usude samo da pomenu Danila Vučića”, dok je NUNS osudio crtanje mete Vukašinu Obradoviću i podsetili su Aleksandra Vučića i druge funkcionere da „ne smeju da odbijaju da govore za kritičke medije” i „da su oni službenici uposleni od strane svih građana Srbije i da su njima odgovorni”. NUNS takođe podseća da je prema Kodeksu novinara Srbije „pravo na privatnost javnih ličnosti sužena i da je u slučaju sina predsednika Srbije, koji je više puta viđen i fotografisan sa osobama „iz kriminalnog miljea”, u interesu javnosti da zna podatke o njegovom privatnom životu”. Bez obzira na brojna upozorenja i apele novinarskih udruženja, napadi na Danas, ali i druge nezavisne medije nastavili su se kada god bi bili objavljeni tekstovi koji se ne dopadaju predstavnicima vladajuće stranke. Danas se ponovo našao na meti napada i pritisaka od strane državnih i funkcionera Srpske napredne stranke, nakon objavljenog teksta o nemogućnosti da državne institucije pronađu mesto stanovanja predsednika Aleksandra Vučića. Na ovaj tekst organizovano je reagovalo više funkcionera SNS-a počevši od [predsednice Vlade Ana Brnabić](#), zatim tadašnjeg ministra unutrašnjih poslova [Aleksandara Vulina](#), ali i mnogih drugih članova SNA-a, uključujući i tabloide bliske vlastima. Brnabić je, u tradicionalnom maniru, nazvala Danas „tajkunskim pamfletom”, pozivajući nadležne institucije da reaguju zbog „kršenja Zakona o zaštiti podataka”, dok je ministar Vulin Danas nazvao „tabloidom”

koji ugrožava bezbednost predsednika i njegove porodice objavljivanjem njegove adrese.

Vladimir Đukanović, narodni poslanik Srpske napredne stranke i član Visokog saveta sudstva, naročito je sklon vređanju novinara/ki i napadanju organizacija civilnog društva. U jednoj situaciji, Đukanović je [pretio novinaru Nedimu Sejđinoviću](#) nakon autorskog teksta koji je objavljen u nedeljniku Vreme. Redakcija Vremena saopštila je da Đukanović „crta metu na čelu” ovom novinaru „jer mu se nije dopao njegov tekst”. Đukanović je putem svog naloga na platformi X (nekadašnji Tviter) vređao novinara nazvavši ga „novinarom praseće glave”. U toku godine, Đukanović je učestvovao i u kampanjama protiv N1 i Nove S. U decembru 2022. su [napadi na medije u okviru United Media grupe](#) kulminirali, tako da je kompanija izdala i saopštenje u kome se navodi da se nalazi pod „jednom od najopasnijih kampanja targetiranja”. Saopštenje je usledilo nakon što je na televiziji Pink emitovana specijalna emisija u kojoj se među gostima našao i Vladimir Đukanović. Više časova su gosti emisije nazivali televizije kompanije United Media „izdajničkim” jer „rade u sadejstvu sa Vladom u Prištini na ugrožavanju bezbednosti Srba na Kosovu”. Odgovarajući na ove nastupe, United Media je navela da se njihovi novinari targetiraju zbog kritičkog izveštavanja o postupcima funkcionera, kao i da su napadi postali gori i uključuju i pretnje smrću. Prethodno je predsednica Vlade Ana Brnabić takođe iznela niz optužbi protiv kompanije United Media, navodeći da ova kompanija ne plaća porez u Srbiji jer je „registrovana u Luksemburgu”.

Član SNS-a i bivši narodni poslanik u Narodnoj skupštini Republike Srbije, [Lav Gligorije Pajkić](#) vređao je redakcije portala Danas, N1 i Nove S putem svog Instagram naloga. Pajkić je tom prilikom podelio poziv redakcije Danas mladima za školu novinarstva, objavljujući sliku iz filma „Dara iz Jasenovca” na kojoj se nalaze pripadnici ustaškog pokreta, a na njima je označio ove medije. Sve ovo praćeno je opisom da su ga „stavovi kolumnista Danasa po pitanju zabrane predsedniku da poseti Jasenovac motivisali da polaznicima njihove škole oslika kako će izgledati jedno prosečno predavanje”. Još jedan član vladajuće stranke, [Nebojša Bakarec](#), targetirao

je N1 i Novu S putem objave na društvenim mrežama. Bakarec je optužio televiziju N1 da vodi „kampanju mržnje” protiv predsednika Republike, navodeći dodatno da ovi mediji vode „specijalan rat” i da su oni „umesto snajpera za Vučića, odlučili da pucaju sačmarom”.

I lokalni mediji izloženi su pritiscima od strane ogranaka vladajuće stranke. [Gradski odbor vladajuće Srpske napredne stranke \(SNS\) u Kragujevcu](#) izneo je niz optužbi protiv informativnog portala Glas Šumadije, nakon što je na ovom portalu objavljen članak o organizovanom odlasku aktivista SNS na komemorativni skup povodom godišnjice operacije „Oluja”. U ovom članku navode se informacije o „strahovitom pritisku” na zaposlene javnih preduzeća da idu na obeležavanje godišnjice u Novom Sadu. U članku se navode i kratki razgovori koji su novinari obavili sa ljudima koji su se okupljali kod autobusa, a iz kojih je zaključeno da na skup idu pod pritiskom vladajuće stranke ili iz simpatija koje osećaju prema predsedniku Srbije. Povodom ovog teksta, reagovala je i Srpska napredna stranka, koja je optužila portal da radi po „projektnom zadatku” s ciljem omalovažavanja skupa i zbog „mržnje prema predsedniku Srbije Aleksandru Vučiću” kao i da je „finansiran dolarima”.

[Novinarka mađarske redakcije Radio-televizije Vojvodine](#) Renata Bađi Ribar targetirana je od strane državne sekretarke u Ministarstvu prosvete i Saveza vojvođanskih Mađara (SVM) Anamarije Viček. Viček je verbalni napad uputila u jednom Facebook komentaru, a nakon što je objavljen intervju, koji je Bađi Ribar radila sa funkcionerom SVM-a Balintom Pastorom. Zbog pitanja koje je Bađi Ribar uputila Pastoru tom prilikom, a vezi sa kontroverznim „Spomenikom nevinim žrtvama 1944/45”, na kojem se nalaze i imena osuđenih ratnih zločinaca iz Drugog svetskog rata, Viček je izjavila da je Bađi Ribar „sa ovolikom dozom mržnje priča o drugom čoveku samo zato što je iz SVM-a” kao i da „preuzima retoriku srpske opozicije, sa kojom se širi mržnja i stalno se priča o nekoj listi”.

Krajem 2022. godine, predsednik Vučić je konferenciju za medije ponovo iskoristio za targetiranje televizije i novinara/ki N1. Tom prilikom nazvao ih je [zlosutnim](#)

[terminom „lokatori”](#). Vučić je zamerio novinarima N1 izveštavanje o vojnoj mehanizaciji koja je stacionirana u blizini granice sa Kosovom, tokom višenedeljnih tenzija koje su bile prisutne na severu Kosova. Na konferenciji za medije je optužio novinare N1 da su „lokatori”, odnosno da otkrivaju položaje bezbednosnih snaga Srbije. Ovaj termin korišćen je devedesetih godina u sistemskoj kampanji targetiranja novinara, odnosno novinari su optuživani da su „lokatori” tokom NATO bombardovanja Savezne Republike Jugoslavije.

Javni funkcioneri nastavljaju sa praksom vređanja medija i u 2023. godini. Predsednica Vlade Ana Brnabić svoja gostovanja na televizijama sa nacionalnom frekvencijom redovno koristi da targetira nezavisne medije, a često preko svojih društvenih mreža komentariše pisanja ovih medija i broji one tekstove koji joj se ne dopadaju. U tim nastupima ih najčešće naziva „tajkunskim medijima” sa ciljem da diskredituje njihov rad. Međutim, premijerka je, u pokušaju da skrene pažnju sa velikih državnih afera, medije targetirala i na još jedan, opasniji način, [optužujući istraživačke novinare/ke da saraduju sa kriminalnim grupama](#). Ona je iznela niz optužbi na račun istraživačkih novinara koji pišu o delovanju kriminalnih klanova i sudskim postupcima u kojima se sudi pripadnicima ovih grupa. Brnabić je u više navrata optužila istraživačke portale za saradnju sa kriminalnim klanovima s ciljem kriminalizacije Danila Vučića, sina predsednika Aleksandra Vučića. Glavni i odgovorni urednik Mreže za istraživanje kriminala i korupcije (KRIK) Stevan Dojčinović navodi da je „siguran da je predsednica Vlade mislila na KRIK”, s obzirom da je i ranije upućivala slične optužbe u istom kontekstu. Dojčinović navodi da je kampanja napada na njih pokušaj vlasti da skine odgovornost sa sebe uzimajući u obzir da je KRIK ranije pisao o vezama vlasti sa kriminalnim klanovima u Srbiji. On zaključuje da je često suočen sa verbalnim napadima na ulici i na mrežama, čak i onda kada najviši nosioci političkih funkcija ne imenuju novinare i novinarke jer napadači pretpostavljaju na koga su mislili.

Aleksandar Šapić, trenutni gradonačelnik Beograda, se na konferencijama za medije redovno obraća novinarima/kama nezavisnih medija na neprimeren način. On je

tokom izjave za medije 11. aprila 2023. godine izneo niz optužbi na račun medija Nova S i N1. Tom prilikom, novinari su ga pitali da prokomentariše snimak koji je dospao u javnost, a na kojem se čuje njegov šef kabineta kako nudi nameštanje javne nabavke privatnoj kompaniji koja upravlja sistemom naplate karata u beogradskom javnom prevozu. Rekao je i da snimak može biti montiran, a na pitanje N1 zašto nije odgovorio na pitanja Balkanske istraživačke mreže, koja je izvestila o ovom snimku, [Šapić je rekao da „ne razgovara sa lažovima”](#).

Netrpeljivost predstavnika vlasti prema novinarima/kama koji postavljaju pitanja koja se funkcionerima ne dopadaju, izražena je u tolikoj meri da je predsednik Vučić na jednoj konferenciji poručio novinarici N1 da je [„zaslužila da bude izbačena sa konferencije”](#). Na pitanje novinarke televizije N1 Žakline Tatalović, 14. maja 2023, da prokomentariše tvit premijerke Ane Brnabić (tvit u kome ismeva učesnike protesta protiv nasilja) predsednik Srbije poručio je da neće da je istera sa konferencije, iako je to zaslužila. Ministar građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture [Goran Vesić](#) [optužio](#) je medije koji posluju u okviru kompanije United Media da „vode propagandni rat protiv svoje zemlje”, kao i da pozivaju narod na nasilje i sukobe. Istu uvredu je ovim medijima uputio još jedan član SNS-a. [Šef skupštinskih naprednjaka](#) Milenko Jovanov optužio je 1. juna 2023. opoziciju da želi građanski rat i da podiže tenziju u narodu preko Šolakovih medija. Na Instagram nalogu člana glavnog odbora SNS-a i [direktora saobraćajnog preduzeća „Lasta”, Vladana Sekulića](#), objavljen je video spot pod nazivom „Stop stranoj propagandi” u kojem se targetiraju novinari i voditelji N1 i Nove S. U videu se poziva i na „delovanje”, kako bi se stalo na put „zlu”. Autor videa je nepoznat, a direktor „Laste” ga je, nakon pisanja N1, skinuo sa svoj naloga. Pored njega, spot su delili još neki funkcioneri iste stranke, među kojima je i član predsedništva Vladimir Đukanović, koji je izjavio da mu se spot „baš dopao”.

U septembru 2023. desio se napad na kosovsku policiju u Banjskoj, kada je ubijen jedan kosovski policajac i trojica napadača. Nakon ovog događaja, mediji koji su profesionalno i nepristrasno izveštavali o onome što se dogodilo našli su se na meti napada nosioca vlasti. Često su u svojim javnim nastupima koristili priliku da

nezavisne medije označe kao „državne neprijatelje” što u situaciji visokih tenzija i netrpeljivosti u odnosu sa Kosovom stavlja novinare/ke u bezbednosno rizičnu poziciju. Predsednik Aleksandar Vučić je prilikom obraćanja javnosti [optužio novinarku](#) N1 Sanju Sovrlić da svojim pitanjem insinuira da je Srbija odgovorna za napad na kosovske policajce koji se dogodio 24. septembra 2023. Novinarka je nakon predsednikovog obraćanja pitala da li postoje informacije o napadačima koji su ubili kosovskog policajca i čije su uniforme nosili kao i odakle im iste, na šta je predsednik optužio novinarku da insinuira da je Srbija odgovorna za ono što se dogodilo. Izuzetno je opasno, u situaciji tenzija na Kosovu, stavlјati novinare/ke u kontekst nacionalnih neprijatelja, čime se direktno ugrožava njihova bezbednost. Retorika koju koriste najviši zvaničnici stranke proširuje se potom i na lokalne odbore koji nastavljaju sa targetiranjem lokalnih medija. Vranjski odbor SNS-a izdao je saopštenje u kojem se [Vranje News](#) označavaju kao „glasilo teroriste i ratnog zločinca Aljbina Kurtija”. NUNS upozorava da ovakva retorika „direktno ugrožava bezbednost novinara i od njih pravi mete daljih napada” i poziva SNS da osudi saopštenje svog gradskog odbora iz Vranja.

Cenzura i onemogućavanje obavljanja novinarskog posla

Novinari/ke redovno se suočavaju sa smetnjama prilikom obavljanja svog posla, a time se ugrožava i sprečava profesionalno izveštavanje u interesu javnosti. Poslednjih godina beleže se i slučajevi kada se novinarima/kama onemogućava pristup na konferencijama javnih funkcionera, čime se guši sloboda izražavanja, ali i ugrožava pravo građana da budu pravovremeno i potpuno informisani o važnim pitanjima.

[Novinar televizije N1 Milan Stojanović](#), napadnut je dok je izveštavao sa lokacije u Nišu na kojoj su radnici Javno komunalnog preduzeća „Naisus” raskopavali ulicu u kojoj je danima unazad izvirala voda. Pet radnika ovog javnog preduzeća je opkolilo novinara, unoseći mu se u lice, pokušavajući da ga uklone sa lokacije. Novinarske ekipe Nove S više puta su bile izložene fizičkim napadima dok su izveštavale sa

terena. Jednom prilikom [napadnuti su u beogradskom naselju Mirijevo](#) dok su pokušavali da snime zgrade koje su postale predmet istrage zbog sporne legalizacije, zatim su bili napadnuti i dok su izveštavali ispred [jednog restorana u Beogradu](#).

[Novinarka Vanja Đurić i snimatelj Ivan Žugić](#) sa televizije N1 verbalno su napadnuti 14. aprila 2022. godine u Beogradu tokom jednog intervjua sa sagovornikom. Kako se navodi u saopštenju Nezavisnog društva novinara Srbije (NUNS), novinari N1 su napadnuti u blizini jedne banke, kada im je prišao zaposleni u obezbeđenju i tom prilikom im govorio da su „upali” u banku, a zatim im je upućivao pretnje i uvrede. Novinari navode da su bili na javnoj površini, gde su imali dogovoren sastanak sa jednim sagovornikom. Ubrzo im je prišao radnik obezbeđenja kojem je ekipa N1 objasnila da se ne vrši snimanje banke i da je kamera okrenuta na drugu stranu. Međutim, radnik obezbeđenja je nastavio da im preti, zbog čega su novinarka i snimatelj odmah pretpostavili da on ima problem što je upravo N1 na tom mestu. Zbog pretnji i uvreda, snimanje je moralo da bude prekinuto do trenutka odlaska napadača.

[Novinarska ekipa televizije N1](#) ometana je tokom izveštavanja o štrajku vijetnamskih radnika u fabrici „Linglong” u Zrenjaninu u junu 2022. godine. Nakon dolaska do objekta u kojem su smešteni radnici, prišlo im je privatno obezbeđenje koji im je reklo da „spakuju kameru”, a nakon odbijanja da to urade, isti radnik je rekao da „ne snimaju zgradu”. Nakon ovoga im je prišao čovek, za kojeg N1 pretpostavlja da je jedan od menadžera, koji je snimao reporterku i službeno vozilo N1. Novinari N1 televizije su se i tokom 2021. godine suočavali sa problemima prilikom izveštavanja o nehumanim uslovima rada radnika zaposlenih u „Linglongu”.

[Novinar i dopisnik lista „Večernje novosti” iz Loznice i Šapca Vladimir Mitrić](#), verbalno je napadnut u mestu Draginac kod Loznice, gde je bio na novinarskom zadatku. Mitrić je naveo da je prilikom ulaska u restoran u ovom mestu, uz policijsku pratnju, verbalno napadnut od strane jedne osobe, koja ga je nazivala pogrdnim rečima. Tom prilikom mu je rečeno da će biti ponovo prebijen. Mitrić se nalazi pod

policijskom zaštitom od kada je, pre 17 godina, pretučen na ulazu zgrade u kojoj živi od strane bivšeg policijskog službenika. On navodi da je osoba iz restorana takođe bivši policijski službenik. Istakao je da je zabrinut za svoju bezbednost, kao i da je ovaj napad dokazao njegove tvrdnje da može biti ponovo napadnut ukoliko mu bude ukinuta policijska pratnja.

Pripadnik ekstremističke organizacije „Narodne patrola” Damjan Knežević, [prekinuo je uživo javljanje](#) zagrebačke redakcije TV N1 12. oktobra 2022. godine, koja je u tom trenutku na Slaviji obavljala intervju sa glavnim i odgovornim urednikom Danasa Dragoljubom Petrovićem. Knežević je tom prilikom govorio o predsedniku Aleksandru Vučiću, ali se obratio i Petroviću, kojem je zamario što je pisao o Narodnim patrolama „a da ih nije pitao za mišljenje”. Petrović je ovo demantovao, a Knežević se potom vratio u svoje vozilo koje je zaustavio u blizini.

[Novinarka Radio Televizije Srbije Tamara Tankosić](#) verbalno je i fizički napadnuta 17. oktobra 2022. godine na radnom zadatku na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Nepoznata ženska osoba prvo je novinarku Tankosić udarila bez ikakve komunikacije, a zatim je pratila i kod ulaznih vrata je udarala i grebala, govoreći joj da „zna ko je ona”. Tom prilikom je novinarki pretila rečima da „će je naći i posle događaja na Fakultetu”.

Cenzura medija ogleda se i uskraćivanju pristupa novinarima na zvanične događaje funkcionera vlasti, ali i drugih organizatora. Novinarima istraživačkog portala VOICE [uskraćene su akreditacije](#) za praćenje sednice lokalne skupštine u Baču, zakazane za 14. novembar 2022. godine. Lokalni parlament je ovu odluku pravdao „ograničenim prostorom” i nemogućnošću da obezbede tehničke uslove jer će biti već prisutna jedna televizijska ekipa. Portal VOICE navodi da nemaju razumevanja za ovu odluku. Iz Nezavisnog društva novinara Vojvodine (NDNV) je navedeno da je „reč o direktnom pokušaju cenzurisanja slobode javne reči”, povezujući ovu odluku sa ranije objavljenom istraživačkom pričom portala VOICE o zagađenju životne sredine u opštini Bač.

Redakcija lokalne Pešter TV iz Tutina navodi da lokalne [vlasti u Tutinu diskriminišu ovu televiziju](#) već dve godine. Kako se navodi, lokalni zvaničnici ne pozivaju njihove novinare na opštinske događaje, niti na sednice kriznog štaba ove opštine, dok je trajala pandemija ali i u skorije, nakon proglašenja vanredne situacije zbog poplava. Dodatno, novinari/ke Pešter TV ne dobijaju odgovore na pitanja koje postavljaju opštinskim rukovodiocima, niti oni odgovaraju na pozive da učestvuju u programu ove televizije.

Novinarka portala 021.rs Aleksandra Reves [sprečena je da pristupi Javnoj sednici](#) Komisije za prostorne planove u Sremskim Karlovcima, saopšteno je od strane ovog medija 28. novembra 2022. godine. Kao razlog ovakvog postupanja, nadležni organi su saopštili da bi „puštanje novinarkе da prisustvuje javnoj sednici bilo kršenje opštinskog pravilnika”, kao i da je dozvoljeno samo prisustvo građana i građanki, odnosno udruženja, koji su imali primedbe na predloženi prostorni plan. Zbog toga, saopšteno je da bi prisustvo novinarkе „značilo da su svi građani mogli da prisustvuju sednici”. Portal 012.rs je naveo za kraj da nikada nisu imali problema tokom dugogodišnjeg izveštavanja sa sednica Komisije za planove Novog Sada, a ovo postupanje prema novinarki Reves vide kao sprečavanje izveštavanja sa javnog događaja i informisanja javnosti o održanim sednicama.

Pritisci i cenzura novinara nastavila se i u 2023. Dopisnik TV N1 iz Kragujevca Milan Nikić, u više navrata bio je [izložen pritiscima zbog svog rada](#). Prvobitno je 3. marta 2023. godine verbalno napadnut tokom izveštavanja sa protesta zaposlenih u kragujevačkom Vodovodu, kada mu je nepoznata osoba dobacivala, a zatim i prišla i tražila da razgovara sa njim nasamo. Ta osoba se povukla nakon što je Nikić upalio kameru s namerom da ga snima. Tom prilikom, Nikić je zamolio nekoliko radnika da ga isprate do automobila i izjavio je da se osećao uznemireno. Samo dan kasnije, primetio je automobil sa ugašenim svetlima koji se parkirao u neposrednoj blizini stana u kojem živi, navodeći da je jedna osoba sedela u njemu. Navodi da je izašao sa upaljenom kamerom u pokušaju da snimi događaj, da bi ubrzo nakon toga vozač

upalio automobil i otišao. Za kraj je naveo da je ovo bio sedmi put kako doživljava pretnje i maltretiranje zbog svog posla, da će ovakve situacije nastaviti da prijavljuje, dodajući da je jedan prethodni slučaj napada okončan višemesečnom zatvorskom kaznom za osobu koja ga je napala na jednom protestu.

Radnik obezbeđenja fabrike Mitros iz Sremske Mitrovice [napao je novinarku N1](#) Maju Đurić, najpre verbalno, a potom i fizički. Radnik je pokušao da udalji ekipu N1 sa javne površine ispred fabrike i tom prilikom je odgurnuo novinarku. Radnici privatnog obezbeđenja ometali su ekipu N1 i prilikom izveštavanja iz Hercegovačke ulice. Tom prilikom, radnici obezbeđenja Beograda na vodi [sprečavali su ekipu N1 da snima prilog](#) na javnoj površini. Radnik je prišao ekipi i rekao da je Hercegovačka ulica privatna i da je snimanje na njoj zabranjeno i rekao je ekipi da mogu da snimaju na kolovozu. Kasnije se pojavio i šef obezbeđenja koji je „dozvolio” ekipi da snima na javnoj površini.

[Reporterska ekipa Televizije N1](#) privremeno je bila sprečena da uđe u ograđeni prostor za novinare kod Skupštine Srbije, odakle akreditovane medijske ekipe prate miting „Srbija nade”. Prema rečima reporterske ekipe, tako je policiji „naložio šef”. Kamerman je ušao nešto kasnije, dok je novinarka Žaklina Tatalović puštena tek nakon 40 minuta, iako je bila uredno akreditovana. Predstavnici vlasti na konferencijama za medije i događajima često izbegavaju odgovore na pitanja novinara nezavisnih medija, ili im prosto ne dozvoljavaju da ih postavljaju. Ipak, 27. jula su otišli korak dalje, tako što su novinare N1 i Nove [držali iza zaključanih vrata](#) kako ne bi fizički prišli premijerki i ministrima. Ovaj slučaj zabeležila je i Koalicija za žene u novinarstvu u svom julsom izveštaju [„Status medijskih sloboda za novinarke“](#). Snimateljima i fotoreporterima [nije bio dozvoljen ulazak u Skupštinsku salu](#) na vanrednu sednicu 5. septembra 2023. Skupštinsko obezbeđenje im je blokiralo ulazak u salu, te su kamermani i fotoreporter mogli da naprave snimke i fotografije samo sa vrata sale.

Kritički mediji izloženi su pritisku i od strane crkvenih vlasti. [Eparhija niška Srpske pravoslavne crkve diskrimisala je kritički orijentisane medije](#), tako što ih je izostavila iz poziva za akreditaciju povodom otkrivanja spomenika pokojnom patrijarhu Irineju u Nišu, 22. aprila 2023. godine. Kako navodi list Danas, „interni predlog spiska medija za akreditaciju” Niške eparhije, sadržao je skoro isključivo javne servise i provladine medije i tabloide, a izostavljeni su mediji kao što su Danas, N1, Nova, lokalne Južne vesti i drugi nezavisni mediji.

Institucionalni pritisci na novinare/ke i aktiviste/kinje

Nizak nivo funkcionisanja institucija u Srbiji nije se ogledao samo u njihovoj političkoj potčinjenosti izvoru političke moći, odnosno vladajućoj stranci i posledičnom nereagovanju u pojedinim situacijama kada je reakcija bila neophodna, već i u prekoračenju sopstvenih ovlašćenja i preteranih reakcija prema određenim licima. Na taj način poslata je jasna poruka da su institucije preterano ažurne i proaktivne u slučajevima kada procene da postoji osnov za postupanje prema novinarima i građanskim aktivistima, dok su sa druge strane bile nedopustivo pasivne u onim situacijama kada je tim akterima bila potrebna zaštita.

Ministarstvo unutrašnjih poslova najavilo je saopštenjem od 27. juna 2022. godine, pokretanje [prekršajnog postupka](#) protiv aktiviste Mirka Medenice, zbog vređanja službenog lica, a zbog događaja opisanih u njegovom autorskom tekstu o slučaju rasnog profilisanja na Aerodromu „Nikola Tesla” u Beogradu. U [tekstu](#) koji je objavljen ranije isti dan, Medenica je ukazao na postupanje dve policijske službenice na graničnoj kontroli, koje su neprimereno razgovarale sa, kako Medenica navodi, dve osobe „tamnije boje kože”, a zatim ih odvojile zajedno sa nekoliko drugih putnika takođe „tamnije boje kože”, koji su stajali u redu za kontrolu. Nakon niza upozorenja službenicama na njihovo ponašanje i izjava službenica da „on ne zna ko sve dolazi, ko su oni i šta rade po Srbiji i kako ugrožavaju ljude”, i on je odveden u posebnu prostoriju uz pretnju prekršajnom prijavom. Nakon detaljnog pregleda, policijski inspektor mu je rekao da će dobiti prekršajnu prijavu zbog vređanja službenog lica.

Ministarstvo nije istražilo navedeni slučaj, već je u saopštenju navelo da su navodi Medenice „sramotni i imaju za cilj pokušaj narušavanja ugleda pripadnika srpske policije, Ministarstva unutrašnjih poslova i Republike Srbije”. Kao razlog pokretanja postupka, Ministarstvo navodi „povišen glas” Medenice i nazivanje „policijskih službenica koje su bile na dužnosti rasistima i drugim pogrdnim imenima” kao i „upućivanje niza uvreda na račun svih pripadnika MUP-a”.

Odbornik u Skupštini opštine Majdanpek i aktivista Martin Bežinarević [prinudno je po odluci suda odveden na pretres](#) 3. oktobra 2022. godine. Bežinareviću je saopšteno da ga odvođe jer se nije odazvao na sudski poziv, što je on negirao navodeći da nikakav poziv nikada nije dobio. Poziv mu je navodno uručen dana kada je prisustvovao sednici lokalnog parlamenta, a nikakav poziv mu nije bio dostavljen ni na kućnu adresu. U pitanju je sudski proces koji se vodi protiv Bežinarevića po tužbi načelnika policije u Majdanpeku Srđana Milutinovića za uvredu. Tužba je usledila nakon incidenta iz 2020. godine, kada je Bežinarević istupio u javnost govoreći o slučaju fizičkog napada načelnika policije na građanku Dijanu Ilić.

[Novosadska komunalna policija](#) kaznila je 25. avgusta 2022. godine aktivistu koji je skupljao potpise protiv podizanja kontroverznog spomenika „Nevinim žrtvama 1944/45” u Novom Sadu, na kojem su se među imenima žrtava našli i ratni zločinci i fašisti. Mladen Cvijetić je za N1 saopštio da je, u skladu sa gradskim propisima, podneo zahtev za zauzeće javne površine kako bi mogao da postavi štand na kome će potpisi biti skupljani, ali da mu ni posle 10 dana nikakav odgovor nije stigao. Kaznu je dobio ne samo zbog nedozvoljenog postavljanja štanda, već i zbog odbijanja naređenja da ga ukloni. Policija je odbijanjem da odgovori na zahtev za zauzećem javnog prostora zapravo tendenciozno dovela aktivistu u situaciju u kojoj će biti kažnjen.

O situaciji sa slobodom izražavanja u Srbiji, mnogo govori i podatak da se novinari/ke pozivaju na informativne razgovore u vezi sa svojim tekstovima i stavovima. Novinar, građanski aktivista i urednik portala Niška inicijativa, Srđan Nonić, [saslušan](#)

[je u policiji zbog karikature](#) koju je objavio na ličnom Facebook profilu. Navodi se da je Nonić uradio karikaturu na kojoj se „naslućuje” lik niškog policajca Marka Petrovića. Nonić je naveo da je u policijskoj stanici upitan da li „predstavlja opasnost po život i telo” policajca Petrovića, a na njegovu reakciju da se na karikaturi ne može sa sigurnošću utvrditi ko je naslikan, policajci su mu rekli da „znaju na koga je mislio”. Nakon ovog ispitivanja, upitao je Osnovno javno tužilaštvo za koje se krivično delo goni, ali odgovor na ovo pitanje nije dobio. Policija je saslušala još jednu osobu koja je komentarisala Nonićevu karikaturu. Policajac Petrović u javnosti je poznat od ranije, nakon što su opozicionie stranke saopštavale da je potpisao više prekršajnih prijava protiv učesnika/ca ekoloških protesta u Nišu, koje su odlukom Prekršajnog suda kasnije stavljene van snage zbog nezakonitog pribavljanja podataka o prekršajima. Nonić se [tereti i za više prekršaja](#) koji se tiču njegovog boravka na ekološkim protestima u 2021. godini. Nonić navodi da su pokrenuti prekršajni postupci i da se tereti za „drsko i bezobzirno ponašanje” zbog toga što je lepio plakate sa natpisom „Trg kralja Aleksandra Vučića” tokom protesta. Ovaj prekršajni zahtev je potpisao policijski major Marko Petrović, zbog kojeg je Nonić i pozvan na informativni razgovor. Nije poznato kako je policija imala informaciju da je Nonić učestvovao na protestima, s obzirom na to da tom prilikom nije legitimisan.

Institucionalni pritisci nastavili su se i tokom 2023. godine. [Novinar Nenad Paunović saslušan](#) je u pirotskoj policiji 8. januara 2023. godine, tokom pokušaja da zajedno sa još jednim licem snimi mesto ekološkog akcidenta u ovom gradu, kada je došlo do iskliznuća nekoliko cisterni amonijaka iz šina krajem 2022. godine. Paunović navodi da je pokušao da snimi trenutak kada je jedna od cisterni trebalo da bude podignuta dizalicom, tako što je zamolio drugu osobu, koju je zatekao na mestu akcidenta, da iskoristi svoj dron u te svrhe. Međutim, jedan policijski službenik udaljio ih je sa lokacije navodeći da snimanje nije dozvoljeno, a zatim su odvedeni u policijsku stanicu radi davanja izjave. Advokat novinara Paunovića je naveo da je ispitivanje u policijskoj stanici bilo fokusirano na lična dokumenta, uzimajući u obzir da je Paunović službenicima pokazao ličnu kartu koju je ranije prijavio kao izgublenu, a koju je nakon toga našao, a osoba sa kojom je Paunović vršio snimanje dronom nije

imala kod sebe ličnu kartu. Advokat navodi da je vrlo malo govora bilo o samom snimanju, niti im je predočen razlog zbog kojeg se vode na davanje izjave, dodajući da je moralo postojati neko obaveštenje o zabrani snimanja, kao i da su brojne TV ekipe već snimale priloge ranije na istoj lokaciji. Uzimajući sve ovo u obzir, advokat navodi da je najverovatniji razlog postupanja službenika činjenica da je Paunović višednevno izveštavao o ovom akcidentu, pri čemu je otkrio i jednu od žrtava ove nesreće ali je imao i raspravu sa ministarkom za zaštitu životne sredine Irenom Vujović, koja je boravila u Pirotu nakon nesreće.

I jedna strana novinarka našla se izložena pritisku domaćih vlasti, a povodom tog slučaja oglasili su se i [Reporteri bez granica](#). Reporteri bez granica osudili su hapšenje ruske novinarku u egzilu Nataše Tiškevič, koje se dogodilo 7. avgusta na aerodromu „Nikola Tesla” u Beogradu. Zbog toga što kod sebe nije imala vizu pored putne isprave koju joj je izdala Nemačka, Tiškevič je zadržana u pritvoru na aerodromu duže od 40 sati, nakon čega je vraćena na Maltu, a Reporteri bez granica ocenili su ovo kao „nesrazmernu meru”.

[Policija je maltretirala i dve građanke](#) koje su htele da predaju protestno pismo Vučiću u Bosilegradu. Opoziciona Stranka slobode i pravde saopštila je 11. marta 2023. godine da su dve građanke, Daniela Mihajlović i Miljana Stoiljković, privedene od strane neuniformisanih policijskih službenika, nakon pokušaja da uruče protestno pismo predsedniku Srbije Aleksandru Vučiću. Prilikom putovanja iz Surdulice za Bosilegrad, gde je boravio predsednik Srbije, one su zaustavljene od strane policijskih službenika, prilikom čega im je oduzeto pismo koje su nosile. Narodna poslanica iz stranke SSP Jelena Milošević, saopštila je da su Mihajlović i Stoiljković protivpravno lišene slobode i da im je onemogućeno da zovu advokata, nakon što su ponovo zaustavljene u blizini Bosilegrada. Mihajlović je za N1 izjavila da se policijski službenici nisu predstavili, da su u zapisniku o saslušanju navedena imena lokalnih policajaca, kao i jedno žensko ime, ali da nijedna žena nije prisustvovala saslušanju. Dodatno, izjavila je da su odbile da predaju svoje mobilne telefone službenicima, kao i da su mobilni telefoni oduzimani i osobama sa kojima su sedele u kaficu gde su

privedene, sa kojih su brisani snimci o privođenju. Mihajlović i Stoilković su planirale da uruče protestno pismo predsedniku Srbije pokušavajući da skrenu pažnju na zloupotrebe lokalnog moćnika i predsednika opštine Bosilegrad, Vladimira Zaharijeva.

[Student Pravnog fakulteta u Nišu Dimitrije Dimić priveden je u Beogradu](#), 31. avgusta, i oduzeti su mu plakati sa karikaturama Aleksandra Vučića, Aleksandra Vulina i Bratislava Gašića. Dimić kaže da su mu policajci prišli sa leđa, tražili ličnu kartu, a potom mu stavili lisice i odvezli ga u Policijsku stanicu na Vračaru, gde su mu pored plakata, oduzeli i natpis sa imenom ulice policijskog inspektora Slobodana Milenkovića, koji je otkrio plantažu marihuane Jovanjica. Dimić je pažnju javnosti privukao kada je sredinom jula 2023. godine štrajkovao glađu u Pionirskom parku, želeći time da izrazi svoju solidarnost sa protestima protiv nasilja. Nije jasno zašto je policija privela Dimića, te se postavlja pitanje da li su time želeli da zastraše studenta i pošalju poruku svima koji javno iznose svoje političke stavove koji se suprotstavljaju stavovima predstavnika vlasti.

Institucionalnim pritiscima su tokom 2023. bili izloženi i ruski antiratni aktivisti/kinje koji žive i deluju u Beogradu. Javnost je prvi put čula za slučajevne pritiska na ruske aktiviste u slučaju Petra Nikitina, osnivača „Ruskog demokratskog društva”, kome je [BIA zabranila ulazak u Srbiju](#). Nikitin je dva dana zadržan na aerodromu bez ikakve informacije o razlogu zadržavanja. Još jedan aktivista istog udruženja je bio izložen pritisku institucionalnih vlasti Srbije. Jevgeniju Iržanskom, organizatoru koncerata ruskih muzičara u Srbiji, i njegovoj supruzi Elizabet, naređeno je da [u roku od nedelju dana napuste Srbiju](#). Pre zvaničnog saopštenja da moraju da napuste zemlju i izrečene zabrane ulaska na godinu dana, Jevgenij je saslušan u BIA, gde su ga ispitivali o njegovom odnosu prema Putinu, ratu u Ukrajini i odnosu sa Ruskim demokratskim društvom, koje u Srbiji organizuje antiratne skupove i događaje. Jevgenij je inače organizator koncerata muzičara kojima je u Rusiji nastupanje uglavnom zabranjeno zbog njihovog antiratnog delovanja i otvorenog suprotstavljanja Putinovom režimu.

Postavlja se pitanje šta je glavni cilj preduzimanja ovakvih mera protiv aktivista/kinja koji se otvoreno suprotstavljaju ratu u Ukrajini i Putinovom režimu.

U oktobru 2023. Prekršajni sud u Beogradu doneo je presudu kojom je [aktivistkinja Aida Ćorović](#) osuđena za kršenje javnog reda i mira, zbog toga što je u novembru 2021. godine jajima gađala mural posvećen Ratku Mladiću. U presudi se ipak, nigde ne pominje da je aktivistkinja gađala mural posvećen osuđenom ratnom zločincu, a takođe ni neprimereno postupanje policije prema aktivistkinji prilikom privođenja. Ćorović je izjavila da neće platiti [kaznu od 100.000 dinara](#) i da je ovakva presuda neće zastrašiti i učutkati. Ovom presudom, sud je još jednom stao na stranu onih koji veličaju ratne zločince i šire mržnju i netrpeljivost u društvu.

SLAPP tužbe

Najperfidniji oblik pokušaja zatiranja slobode izražavanja i ograničavanja rada profesionalnih medija i aktivista/kinja predstavljaju tzv. “SLAPP tužbe” (Strategic Lawsuit Against Public Participation). Ovaj fenomen nije originalno nastao u Srbiji već se ranije primenjivao i u drugim zemljama, a njihov prevashodni cilj jeste zastrašivanje novinara/ki, medija i aktivista/kinja, zatim njihovo finansijsko iscrpljivanje koje ih dovodi na granicu ili čak ispod granice egzistencije, a konačni cilj jeste gušenje medijskih sloboda, disciplinovanje „neposlušnih” medija i njihovo zastrašivanje usled kog pribegavaju autocenzuri, kao i zastrašivanje aktivista/kinja sa ciljem odustajanja od njihovih aktivnosti i delovanja kroz proces političke participacije i javnog zagovaranja. Do toga se dolazi tako što se protiv njih podnosi veliki broj tužbi kojima se na ime odštete traži nerazumno visok iznos novca. Sa druge strane, visina odštetnog zahteva direktno utiče i na visinu sudske takse koju je tuženi dužan da plati, dok bi u slučaju neuspeha u parnici tuženi bio prinuđen da osim iznosa odštetnog zahteva plati i celokupne sudske troškove tužioca. U praksi, kako stranoj tako i domaćoj, kao tužioci se uglavnom pojavljuju finansijski izuzetno moćni pojedinci ili kompanije kojima eventualni neuspeh u sudskom postupku nanosi zanemarljivu ekonomsku štetu, dok s druge strane gubitak spora tužene strane

uglavnom predstavlja kraj poslovanja i delovanja jer ih dovodi do nepremostivih finansijskih problema. [CASE koalicija](#), koja vodi evidenciju o SLAPP tužbama širom Evrope, objavila je 2023. godine dopunjeni izveštaj sa podacima prikupljenim u prethodnoj godini. Na listi je, među 35 evropskih zemalja, Srbija zauzela 10. mesto sa 28 registrovanih tužbi. Kako koalicija objavljuje podatke samo o slučajevima koje je mogla da proveriti, stvaran broj tužbi je potencijalno i veći.

Godinama unazad SLAPP tužbama naročito su izloženi istraživački mediji, a među njima se po broju primljenih tužbi ističe KRIK. Mreža za istraživanje kriminala i korupcije (KRIK) se već godinama bavi istraživačkim novinarstvom u oblasti kriminala i korupcije, a teme njihovih tekstova često problematizuju i uloge predstavnika/ca vlasti u brojnim aferama, zbog čega su redovno izloženi tužbama onih o kojima pišu. Cilj takvih tužbi je da se svi resursi zaposlenih KRIK-a usmere na dugačke i iscrpljujuće sudske procese umesto na dalje bavljanje istraživanjem o vezama vlasti sa sumnjivim društvenim strukturama. KRIK je tako, 2022. godine bio [osuđen po SLAPP tužbi](#) pokrenutoj od strane tadašnjeg šefa BIA-e, a aktuelnog Ministra unutrašnjih poslova Bratislava Gašića. KRIK je osuđen zbog prenošenja vesti sa suđenja u kojoj je spomenut Gašić. Dakle, osuđeni su zbog onoga što je njihov novinarski posao, zbog prenošenja informacije sa suđenja. Iz KRIK-a su naveli da je presuda u ovom slučaju doneta iznenađujuće brzo, od strane sudinice bliske vladajućoj Srpskoj naprednoj stranci. Ovaj slučaj dobio je svoj epilog krajem maja 2023. godine, kada je [Apelacioni sud u Beogradu ukinuo presudu](#) protiv KRIK-a. Ipak, činjenica da je u prvostepenoj odluci KRIK optužen, snažna je poruka kritičkim medijima šta im se može desiti ukoliko budu izveštavali o velikim državnim aferama. Tužba je na adresu KRIK-a i njihovog urednika Stevana Dojčinovića, stigla i od strane [bivše državne sekretarke](#) u Ministarstvu unutrašnjih poslova Dijane Hrkalović, protiv koje se vodi proces zbog nedozvoljene trgovine uticajem. U tužbi se navodi da je portal KRIK povredio „čast i ugled” Dijane Hrkalović, kršio njenu „pretpostavku nevinosti”, a traži se i odšteta u iznosu od 6.000 evra. Tužba se odnosi na nekoliko tekstova objavljenih na ovom portalu početkom 2022. godine, za koje Hrkalović navodi da su neistiniti, da su je doveli „u vezu sa kriminalnim klanovima”, navodeći

da je portal nije kontaktirao povodom ovih tekstova. Portal KRIK je naveo da su pokušali da stupe u kontakt sa Hrkalović preko njenih branilaca, ali da je svaki poziv za intervju bio odbijen. KRIK navodi da nisu kontaktirani radi bilo kakvih izmena u tekstovima ili objavljivanja demantija, ali i da godinama unazad „istražuju rad Dijane Hrkalović u MUP-u prikupljajući brojne dokaze koji ukazuju na to da je bivša državna sekretarka preko posrednika imala kontakt sa pojedinim kriminalcima, zbog čega je morala biti ispitana o ovim svojim kontaktima i vezama”. Ovo je bila 11. tužba po redu na račun KRIK-a. Dijana Hrkalović je [tužila i Danas](#) zbog 9 tekstova povodom istog pitanja i tražila je odštetu u iznosu od million dinara sa kamatom. Danas navodi da je Hrkalović prethodno podnela ukupno 16 tužbi protiv medija, tražeći nadoknadu štete zbog tekstova objavljenih u njima. KRIK su pored navedenih tužili i Stanko Subotić, Nikola Petrović, Bogoljub Karić, Predrag Koluvija, kompanija Mineco i drugi. Još jedna prvostepena presuda protiv KRIK-a donešena je 2023. godine. Prvostepenom presudom Višeg suda u Beogradu, [KRIK je osuđen](#) u postupku po tužbi Predraga Koluvije. Sudinica Bojana Čogurić zaključila je da je KRIK svojim tekstom „Zakazan početak suđenja za Jovanjicu 2” prekršio pretpostavku nevinosti jer je Koluvija u tekstu označen kao „optuženi narko-bos”. Urednik KRIK-a Stevan Dojčinović napominje da je upotreba ovakvih izraza redovna praksa u poznatim svetskim medijima kada se piše o optuženim vođama narko kartela i da tekst nije poželjno opterećivati složenim i teško razumljivim pravnim formulacijama. Jasno je da je i u ovom slučaju reč o SLAPP tužbi kojoj je cilj sprečavanje daljeg istraživanja sprege kriminala i državnih struktura koje je u interesu javnosti.

Samo zbog prenošenja vesti sa suđenja, i [portal BIRN je bio izložen SLAPP tužbi](#) od strane Predraga Koluvije, vlasnika kompanije „Jovanjica”, kojem se sudi kao vođi kriminalne grupe koja je uzgajala marihuanu. Kako se navodi u objavi BIRN-a, Koluvija tvrdi da mu je nanet duševni bol prenošenjem informacija sa suđenja, zbog čega potražuje naknadu štete u iznosu od 200.000 dinara. BIRN navodi da je u skladu sa Zakonom o javnom informisanju i medijima prenosio informacije koje su iznete na glavnom pretresu u sklopu suđenja Koluviji, kao i da ova tužba sadrži sve elemente jedne SLAPP tužbe, koja ima cilj da zastraši novinare i novinarku i odvraća ih od

daljeg informisanja javnosti. [Dve tužbe protiv BIRN-a](#) podigao je i gradonačelnik Beograda Aleksandar Šapić za tekstove koji su se ticali njegove vile u Trstu i nelegalnog ozakonjenja objekta na Bežanijskoj kosi, objavljeno je 29. marta 2023. godine. Šapić traži da mu BIRN za duševnu bol plati ukupno 12 miliona dinara. BIRN su tužili i članovi Šapićevog kabineta. [Šef kabineta gradonačelnika](#) Nenad Milanović podneo je 12. juna 2023. tužbu protiv BIRN-a zbog objavljivanja teksta o dogovorima sa turskom kompanijom Kentkart. On tvrdi da su mu tekstom povređeni ugled i čast, a za nadoknadu traži 200.000 dinara. Ovo je četvrta tužba protiv BIRN-a u 2023. godini.

Aleksandar Šapić je bio vrlo aktivan u pokretanju SLAPP tužbi protiv novinara/ki tokom 2022. i 2023. godine. On je u februaru 2022. podneo [tužbu protiv autora emisije „Dobar, loš, zao”](#), Nenada Kulačina i Marka Vidojkovića zbog navodnih uvreda koje su izrečene na njegov račun. U tužbi se navodi, da je između ostalog, Šapić uvređen komentarima koje je Vidojković objavio u jednom njegovom tekstu. Zbog ovoga, Šapić traži novčanu odštetu u iznosu od 350.000 dinara. Ovo nije prvi put da Šapić tuži Kulačina i Vidojkovića, isto je učinio i 2021. godine kada je tražio odštetu od čak 1,1 milion dinara.

[Za klevetu je tužena i novinarka](#) Euronews Srbija Minja Miletić, objavljeno je 24. novembra 2022. godine. Miletić je tužena od strane narodnog poslanika i funkcionera Socijalističke partije Srbije Vladana Zagrađanina, a nakon što je intervjuisala ministra spoljnih poslova u Vladi Srbije i lidera ove stranke Ivicu Dačića.

Tužbe pored političkih funkcionera podnese i javne ličnosti, a među njima se našla i pevačica Jelena Karleuša. [Karleuša je podnela krivične prijave](#) protiv urednika/ca i novinara/ki N1, Nove S i Danas-a zbog, kako navodi, „objavljivanja laži i neistinitih informacija”. Ova tužba dolazi nakon što su mediji koje je Karleuša tužila objavili informacije o ogromnim sumama novca koje je državni Telekom Srbija namenio za projekte pevačice, a koje je ona dobila u periodu nakon što je javno u više navrata podržala Srpsku naprednu stranku i predsednika Aleksandra Vučića. Građani/ke

Srbije imaju prava da budu informisani o načinu trošenja novca državnih preduzeća kao što je Telekom, te je u ovom slučaju očigledna namera da se mediji u tome spreče.

Naročito izloženi pritisku SLAPP tužbi su lokalni mediji, protiv kojih bi presude mogle da znače i prestanak rada, s obzirom na visine presuda koju oni nisu u mogućnosti da isplate. Nezavisno društvo novinara Vojvodine (NDNV) saopštilo je 18. marta 2022. godine, da je [portal „Autonomija” pravosnažno osuđen](#) na novčanu kaznu od 100.000 dinara zbog prenošenja stava jedne političke partije. Kako se navodi u saopštenju, Apelacioni sud u Beogradu potvrdio je presudu Višeg suda u Beogradu kojom portal „Autonomija” mora da isplati odštetu po tužbi Đorđa Iskrina iz Novog Sada zbog „povrede časti i ugleda”. Tužba je usledila nakon što je preneto saopštenje Demokratske stranke pod naslovom „DS: Smeniti direktora srednje škole koji odbija prekogranični projekat”, a sud je preneti tekst okarakterisao kao „stav redakcije” jer saopštenje koje je preneto nije bilo „pod navodnicima” izuzev pojedinih delova teksta. NDNV konstatuje da „pravosuđe ne razume ulogu medija i novinara u demokratskom društvu” i da je u pitanju „presuda bez presedana, jer sugeriše da mediji ne mogu prenositi stavove političkih aktera, odnosno da mogu biti sudski procesuirani i kažnjeni ukoliko ih bilo ko tuži jer su prenelo bilo čiji politički stav”. Ovu presudu su okarakterisali kao „direktan atak na medijske slobode” kao i na „pravo na izražavanje mišljenja, javnu debatu, političke slobode i pluralizam”.

Viši sud u Beogradu [odbio je tužbu kompanije Milenijum tim](#) protiv agencije JugPress, odnosno osnivača „NVO Centar za demokratiju i razvoj juga Srbije”, kao i glavne i odgovorne urednice Ljiljane Stojanović, 5. decembra 2022. godine. SLAPP koji je podnet od strane Milenijum tima za „naknadnu štetu za povređeni poslovni ugled” zahteva isplatu štete od 100 evra, iznos koji je zbog pritiska javnosti smanjen sa inicijalnog iznosa od 100.000 evra, zbog ranije prenesenog stava opozicione Narodne stranke na ovom portalu, u kojem se kritikovao rad ove kompanije. U ovom slučaju, sud je prepoznao da je reč o SLAPP tužbi, međutim neophodno je raditi na izmeni zakonske regulative kako bi se uspostavio pravni standard na osnovu kog će sve SLAPP tužbe biti adekvatno prepoznate i samim time i pravovremeno odbačene.

Jedino će se na taj način stati na put ovoj praksi zastrašivanja i ometanja novinara/ki i aktivista/kinja u njihovom radu.

Bivši načelnik Policijske uprave Pančevo Igor Arsić podneo je tužbu protiv glavnog i odgovornog urednika portala Pančevo Si Ti Nenada Živkovića, 24. februara 2023. Pored Živkovića, tužena je i Ljiljana Spasić, izvršna direktorka Građanske akcije Pančevo, osnivača pomenutog medija. Navodi se da je povod za ovu tužbu satiričan tekst objavljen na ovom portalu ranije, a u kome je glavni lik upravo Arsić. Nenad Živković i Ljiljana Spasić često su izloženi pritiscima i pretnjama zbog svojih tekstova i zbog svog delovanja koje je kritički orijentisano prema vlastima, te nema sumnje da je cilj ovih SLAPP tužbi da opstruiraju njihov dalji rad.

SLAPP tužbama izloženi su i aktivisti/kinje, a one najčešće dolaze od strane aktera koji poseduju više ekonomske i političke moći. Odštete koje se od aktivista/kinja traže direktno ugrožavaju njihov dalji rad, pa i egzistenciju, a glavni cilj tužbi su sprečavanje i gušenje javnog (kritički nastrojenog) delovanja.

Jedan od istaknutijih primera SLAPP tužbi vodi se protiv udruženja „Odbranim o šume Fruške gore” i njihove aktivistkinje Dragane Arsić. Ekološki aktivisti/kinje i udruženja, koji godinama unazad ukazuju na neregularnosti u okviru kupovine zemljišta na Fruškoj gori od strane [kompanije Galens](#), tuženi su od strane vlasnika ove kompanije koji traže zatvorsku i novčanu kaznu zbog nanošenja duševne boli. Iz udruženja „Odbranim o šume Fruške gore” i udruženja „Fruškać” navode da su dobili više SLAPP tužbi prethodnih godina od vlasnika ove kompanije, Sanje i Nebojše Petrića, koje služe radi pritiska i zastrašivanja ovih udruženja, ali i obeshrabrivanja drugih građana/ki da ukazuju na nepravilnosti koje se sprovode u okviru Nacionalnog parka Fruška gora. Petrići traže odštetu u iznosu od 2 miliona dinara ali i godinu dana zatvora za Draganu Arsić iz „Odbranim o šume Fruške gore”, zbog „narušavanje poslovnog ugleda i kreditne sposobnosti Nebojše i Sanje Petrić”. [Prvo pripremmo ročište](#), u slučaju jedne od 5 tužbi, protiv aktivista/kinja udruženja „Odbranim o šume Fruške gore” održano je 10. februara 2022. godine. Suđenja u ovom slučaju

nastavljena su i tokom 2023. godine. Osnovni sud u Novom Sadu je 24. januara 2023. godine [odbio tužbeni zahtev suvlasnice kompanije Galens](#) Sanje Petrić, koja je ekološke aktiviste ovog pokreta tužila zbog kretanja po njenom zemljištu u okviru Nacionalnog parka „Fruška gora”. U presudi se navodi da aktivisti/kinje nisu protivpravno delovali kada su protestovali na zemljištu u vlasništvu Sanje Petrić, jer važeća regulativa o zaštiti prirode i šuma omogućava jednak pristup šumama svima, kao i da se pristup i boravak u Nacionalnom parku može ograničiti ali samo u propisanim uslovima i od strane ovlašćenih lica, nikako od strane vlasnika privatnih parcela. U presudi se dalje navodi da ekološki aktivisti/kinje nisu protivpravno delovali kada su presekli žičanu ogradu kojom je ograđena ova privatna parcela i da je takva akcija simboličan čin kojim je izraženo nezadovoljstvo radom institucija i skretanje pažnje javnosti na navedeni problem, te spada pod slobodu izražavanja aktivista koji se bore za javni interes. Sud se pozvao i na član 10. Evropske konvencije o ljudskim pravima, navodeći da je akcija aktivista bila usmerena protiv imovine Sanje Petrić, ali pravo na slobodu izražavanja nije ograničeno žicom koja ograđuje imovinu, već se član 10. primenjuje nezavisno od sredine u kojoj se izražava. Apelacioni sud u Novom Sadu [odbacio je još jednu tužbu Sanje Petrić](#), u septembru 2023, u kojoj je tražila da joj aktivistkinja Dragana Arsić isplati 800.000 dinara. U ovoj tužbi Petrić je tužila Dragana Arsić za povredu ugleda i pretrpljeni strah zbog protesta protiv ograđivanja dela Nacionalnog parka „Fruška gora”, ali ni ova SLAPP tužba nije prošla na sudu. Bez obzira na to što su tužbe odbačene, sama činjenica da su aktivisti/kinje primorani da se i po nekoliko godina bave sudskim postupcima umesto aktivizmom, ispunjava glavnu svrhu i cilj SLAPP tužbi.

Kompanije se često služe i pretnjama SLAPP tužbama kako bi pokušale da zastraše aktiviste/kinje i organizacije. Sa jednom takvom pretnjom suočili su se i stanovnici sela Dragovo, u blizini Rekovca kod Kragujevca. Oni su objavili da su dobili [opomenu pred utuženje](#) od strane kompanije koja je sprovodila geološka istraživanja u tom mestu. U opomeni koju je ova kompanija uputila nekolicini meštana, navodi se da je zbog blokade puta i onemogućavanja kompanije da izvrši pomenuta istraživanja nastala šteta u vidu penala zbog probijanja rokova i kršenja obaveza koje kompanija

ima u pogledu vršenja ovih istraživanja. Tako je kompanija obračunala odštetu od 140.000 evra, a najavila je i dodatna potraživanja zbog pada vrednosti svojih akcija na berzama. Miroљjub Popović, jedan od aktivista, istakao je da opomena služi radi zastrašivanja meštana i s ciljem obustave protesta. Lokalni meštani u opštini Rekovac se bore protiv najave iskopavanja rude litijuma i bora u ovoj opštini, sprečavajući istražne radove i bušotine.

[Predsednik opštine Inđija, Vladimir Gak](#) podneo je privatnu krivičnu tužbu za uvredu protiv Milana Milosavljevića iz ove opštine, preneo je Vojvođanski istraživačko-analitički centar (VOICE) 2. februara 2023. godine. Milosavljević navodi da je tužbu dobio jer je komentarisao objavu na opštinskoj Facebook stranici, kada je predsednika opštine nazvao lažovom. Advokat Veljko Milić navodi da je Gak mogao da pokrene parnični postupak protiv Milosavljevića ukoliko je smatrao da su mu povređeni čast i ugled, ali se odlučio za krivični postupak koji može da dovede do težih sankcija. Ovaj primer podseća na slučaj aktiviste iz Novog Pazara Aladina Paućinca, protiv koga je vršilac dužnosti direktora Opšte bolnice u tom gradu, Meho Mahmutović podneo čak 9 tužbi što krivičnih što parničnih, zbog toga što je aktivista na protestima i na društvenim mrežama kritikovao način vođenja bolnice u Novom Pazaru tokom pandemije koronavirusa. Paućinac je aprila 2023. godine [osuđen i kažnjen sa 250.000 dinara](#) zbog vređanja Meha Mahmutovića tokom 2020. godine.

Sloboda okupljanja

Kršenje slobode okupljanja od strane vlasti u Srbiji postalo je redovna pojava. Zastrašivanje pre protesta je poslednjih godina postala ustaljena praksa kojom nosioci vlasti pokušavaju da spreče učešće građana/ki u protestima. Građani/ke dobijaju upozorenja da će biti krivično ili prekršajno gonjeni u slučaju učestvovanja na protestnim okupljanjima. Nekada se ove pretnje i obistine, te građanima/kama na kućnu adresu stižu prekršajne prijave, iako na protestima ne budu legitimisani. Iako je veliki broj ovakvih prijava podnetih zbog učešća na ekološkim protestima krajem 2021. i početkom 2022. godine oboren, i dalje se dešava da se po okončanju protesta

učesnici/ice na ovakav način progone. Cilj ove prakse je zastrašivanje i obeshrabrivanje nezadovoljnih građana/ki da svoje stavove iznose javno svojim učesćem u protestima. Tokom različitih protestnih skupova, tokom 2022. godine i 2023. godine zabeleženi su i brojni slučajevi kršenja ovog prava, kao i veliki broj incidenata u kojima su građani/ke koji su protestovali zadobili telesne povrede. Takođe su zabeleženi slučajevi u kojima su pripadnici policije, ali i privatnih obezbeđenja, prekoračili svoja ovlašćenja i neosnovano primenjivali silu prema učesnicima, a u još većem broju slučajeva je utvrđeno da pripadnici policije nisu radili svoj posao i zaštitili bezbednost građana i imovine. Zabrana EuroPride-a 2022. godine ukazala je na visok stepen ugroženosti slobode okupljanja u Srbiji, a brojni incidenti i pritisci koji se tiču protesta „Srbija protiv nasilja” koji se od maja meseca 2023. redovno održavaju širom Srbije pokazatelj su da se stanje u ovoj oblasti ne unapređuje, već sve više i pogoršava.

Zastrašivanje pre protesta

Poslednjih godina primetan je trend zastrašivanja građana/ki i aktivista/kinja pre samih protesta kako bi se sprečilo njihovo održavanje. Sve više je izražena praksa dolazaka policijskih službenika na vrata domova ne samo organizatora već i potencijalnih učesnika protestnih okupljanja i usmeno upozoravanje da će u slučaju da se pojave na datom skupu zbog toga biti procesuirani i kažnjeni. Ukoliko se građani/ke ipak na proteste pak odluče, policija koristi različite metode da ih u tome spreči čime se vrši nedopustivo kršenje slobode okupljanja.

[Aktivisti beogradskih naselja](#) sa leve obale Dunava suočili su se sa pretnjama nakon što su najavili protest zbog neodržanog obećanja javnih zvaničnika o izgradnji kanalizacije u ovom delu grada. Kako je naveo jedan od građana za medije, pred protest koji je najavljen za 20. februar 2022. godine, dobili su pretnje koje su im upućene najpre telefonskim pozivima, zatim paljenjem sirena u naselju Kotež i

dovoženjem oklopnih vozila. Zbog ovih pretnji bili su primorani da zvanično otkazu skup, što pokazuje uspešnost ovakvih metoda zastrašivanja.

Grupa aktivista i aktivistkinja iz sela Slatina i Krivelj [onemogućena je da dođe u Beograd](#) na protest organizovan od strane Ekološkog ustanka i koalicije „Moramo” 19. marta 2022. godine. Oni su zaustavljeni od strane policije na naplatnoj rampi u Paraćinu prilikom uključenja na auto-put za Beograd, nakon čega su zadržani u trajanju od tri sata. Aktivista Miodrag Živković je naveo da su zaustavljeni pod obrazloženjem rutinske kontrole i provere ispravnosti vozila, ali navodi da je u pitanju izgovor kako bi bili onemogućeni da prisustvuju zakazanom protestu u Beogradu. Policija je pomenuto vozilo poslala na tehnički pregled, a Živković navodi da su praćeni i nekoliko dana pre protesta. Kako je preneo portal Istmedia.rs, oni su prethodno prilikom polaska iz grada Bora bili praćeni od strane inspektora borske policije.

Ministarstvo unutrašnjih poslova u Čačku [vršilo je pritiske na ekološke aktiviste/kinje i meštane/ke](#) okolnih sela nakon najave protesta i blokade puta za 26. mart 2022. godine. Kako je saopšteno iz grupe „Ne damo dedovinu”, Miloš Nikolić i Miloško Ćosić, koji su najavili ovaj skup, pozvani su na informativni razgovor u čačansku policiju gde im je prećeno krivičnim prijavama ukoliko održe skup. Iz grupe su saopštili da će skup biti održan uprkos pritiscima. Meštani okolnih čačanskih sela protestovali su zbog nemogućnosti da naplate imovinu koja im je oduzeta u postupku eksproprijacije zbog gradnje novog auto-puta.

Grupa momaka pokušala je 15. maja 2023. da [zastraši jednog od organizatora protesta poljoprivrednika](#) Miletu Batu Slankamenca, tako što je došla u njegovo selo. Mileti su prijatelji javili da ga traže, pa se on sklonio i obavestio policiju, nakon čega su on i njegova porodica dobili pratnju. Prema rečima Slankamenca, on nije saznao ko je pokušao da ga zastraši, ali zna da su otišli iz sela čim se pojavila vest na mrežama u kojoj je objavljeno da mu se preti. Protesti poljoprivrednika, koji su počeli 16. maja 2023. godine, organizovani su zbog loših uslova pod kojima oni proizvode i prodaju

svoje proizvode, pa od države traže pomoć u obliku subvencija i garantovanih boljih cena pri otkupu poljoprivrednih dobara.

Nakon nekoliko dana protesta za bolje uslove rada 19. maja 2023. Godine, grupa poljoprivrednika krenula je u Beograd da se pridruži drugom protestu u centru grada u čemu ih je [policija sprečavala](#) na različite načine. Oni koji su krenuli iz sela iz okoline Kragujevca, zaustavljeni su najpre kod Velike Plane, a potom kod Požarevca, gde su im pripadnici policije napisali kaznu. Slična je situacija bila i sa [poljoprivrednicima iz Rače](#), koje su policajci, nakon više zaustavljanja, vratili kod Smedereva, ne dozvolivši im da traktorima odu do Beograda.

U okviru slobode okupljanja izazovi se javljaju i u pogledu održavanja pojedinih događaja, ne samo protesta. Određeni događaji našli su se na meti desničarskih organizacija te su u tom cilju vršeni različiti pritisci sa namerom da organizatori odustanu od planiranih događaja. Takvom pritisku bili su izloženi i organizatori skupa na Fakultetu političkih nauka u Beogradu. Ispred fakulteta su 16. marta 2023. godine osvanuli [plakati sa natpisima](#) „Izdajnik” i grbom OVK, i fotografijama nekih od predavača na tom fakultetu – docentkinje Jelene Lončar, docenta Stefana Surlića i vanrednog profesora Marka Vekovića. Povod za ovo bio je najavljen skup istraživača i istraživačica sa FPN-a i sa Filozofskog fakulteta iz Prištine, koji je u međuvremenu otkazan zbog najavljenih pretnji fizičkim napadom na učesnike.

Grupa od oko 50 muškaraca pokušala je da spreči održavanje panela protiv govora mržnje i homofobije u Kruševcu, u Alternativnom kulturnom centru „Gnezdo”. Tom prilikom [napadnut je i jedan LGBT aktivista](#). Grupa ljudi se okupila ispred prostora i pevala pogrdne pesme još pre početka događaja, a prisutni policajci nisu reagovali. Okupljeni su se razišli tek kada su organizatori, preko načelnika policije, uspeli da dovedu pojačanje.

Incidenti na protestima

Neprofesionalno postupanje policije koja u najvećem broju slučajeva nije prisustvovala protestnim okupljanjima ili nije reagovala u situacijama kada je dolazilo do kršenja javnog reda i mira, dovela je do ugrožavanja sigurnosti građana i otvorenih fizičkih sukoba u kojima je više lica zadobilo telesne povrede. Zbog odsustva policijskih službenika koji bi zaštitili pravo na mirno okupljanje građana i građanki, na ekološkim protestima i blokadama puteva koji su održani 15. januara 2022. godine, nekoliko osoba je bilo fizički napadnuto. Tako je na blokadi puta u Preljini jedan vozač prvo pokušao da probije blokadu prilikom čega je udario nekoliko osoba, da bi zatim izašao iz automobila i započeo raspravu sa okupljenima. Nakon ovog incidenta, još jedan vozač je pokušao da probije blokadu. Očevici navode da neuniformisani pripadnici policije nisu reagovali, ali da su sve vreme snimali dešavanja. U Šapcu je jedan muškarac pokušao da probije blokadu prilikom čega je povredio jednu osobu kojoj je bila ukazana hitna medicinska pomoć. U isto vreme, policija u Nišu je označila 20 osoba kao organizatore neprijavljenih javnih okupljanja i protiv njih pokrenula odgovarajuće postupke zbog čega im prete kazne u iznosu od 100.000 do 150.000 dinara. Mnogi od njih koji su ove prijave dobili tvrde da „sa tim nemaju veze” i tražili su „od policije da predoči validne dokaze”.

Uletanje automobilima u okupljene građane/ke, postala je vrlo česta i visoko rizična pojava na različitim protestima. Ovakve pojave ne iznenađuju s obzirom na narativ koji se u provladinim medijima širi o onima koji protestuju. Na protestu održanom 15. februara 2022. godine, kod Palate Srbija u Beogradu, dogodila su se [čak četiri saobraćajna incidenta](#) u kojima su nepoznate osobe, svojim automobilima, nasrnule na okupljene koji su blokirali puteve. Na jednom od snimaka u vezi sa incidentom se vidi nepoznata osoba, koja prednjim delom automobila udara učesnika protesta, a zatim ubrzava automobilom sve vreme noseći udarenog na haubi. Kako je saopštio neuniformisani policajac nakon incidenta, vozač pomenutog automobila je uhapšen. Negativnu sliku o građanima/kama koji protestuju šire i visoki funkcioneri vlasti te je tako nekadašnji ministar unutrašnjih poslova, a trenutni direktor BIA Aleksandar

Vulin, koristeći se već poznatim diskursom o „stranim plaćenicima”, [optužio organizatora protesta](#) na kom su zabeležena četiri incidenta, Savu Manojlovića, da je njegov protest državu „koštao oko 333.000 evra”. Kako se navodi u saopštenju MUP-a, Savo Manojlović je označen kao „Sorošev čovek”, a učesnici protesta kao „navodno okupljeni zbog neke ekologije”. Navodi se da su okupljeni „napadali” predsednika Srbije, kao i da su se okupili s ciljem da spreče dolazak važnih ličnosti na svečanu dodelu ordena povodom Sretenja – Dana državnosti Srbije. U saopštenju se navodi da ministar Vulin „razume” Savu Manojlovića jer je „pre nekoliko dana dobio milion od Soroša”, da ga „finansira Rokfeler”, kao i da Manojlović „mora da opravda novac koji je primio”. Ovakvi istupi ministra unutrašnjih poslova predstavljaju kontinuitet pritisaka i verbalnih napada sa kojima su suočeni aktivisti i aktivistkinje u Srbiji, koji se od strane najviših državnih zvaničnika označavaju kao „strani plaćenici”, „izdajnici” i „Soroševi ljudi”.

Ekološki aktivisti/kinje su sve češće izloženi policijskoj brutalnosti i maltretiranju, ali je poslednjih godina primetan i trend napada na njih od strane radnika privatnih obezbeđenja angažovanih od strane kompanija protiv čijih se projekata ekološki aktivisti/kinje bune. Jedan od istaknutih slučajeva napada na ekološke aktiviste/kinje koji je obeležio 2022. godinu dogodio se u Majdanpeku. [Ekološki aktivisti iz Majdanpeka](#), koji se bore za očuvanje planine Starice, bili su žrtve nasilja od strane policije i privatnog obezbeđenja. Pripadnici privatnog obezbeđenja uništili su kamp postavljen od strane aktivista/kinja koji su protestovali zbog planiranog miniranja od strane kompanije Zidin, a pojedini radnici obezbeđenja su kasnije izašli u medije sa informacijom da su bili angažovani od strane Ministarstva rudarstva i energetike da se snimaju kako prebijaju aktiviste. Ministarstvo je ove tvrdnje negiralo. U septembru 2022. godine, više ljudi je svedočilo o policijskoj brutalnosti kojoj su aktivisti bili izloženi, uključujući prebijanje, iznuđivanje iskaza i zabranu komunikacije sa advokatima i članovima porodice. Prema tvrdnjama svedoka, aktivisti su privedeni u lokalnu policijsku stanicu 27. septembra 2022. godine na informativni razgovor, a kasnije su viđeni kako ih policijski službenici dovode u lokalni Dom zdravlja sa vidljivim povredama. Aktivisti su se nalazili u teškom stanju i nisu mogli samostalno

da hodaju. Aktivista Dragan Dmitrović je javno izašao sa svedočenjem da su ga policijski službenici udarali po glavi i leđima, da su mu pretili ubistvom i da je primoravan da potpiše izjavu kojom inkriminiše trojicu drugih aktivista za dešavanja na planini Starici, kada je napadnut radnik kompanije Zidin. Zbog javnog progovaranja o pretrpljenom fizičkom nasilju, Dmitrović je bio izložen i [institucionalnom pritisku od strane policije](#). Policijska uprava Bor saopštila je 4. oktobra 2022. godine da će biti podneta prijava protiv aktiviste. U saopštenju se navodi da je Dmitrović ispitan u Policijskoj stanici 3. oktobra 2022. godine povodom tvrdnji o pretrpljenom nasilju, a potom je upućen u Zdravstveni centar u Majdanpeku, u kojem mu nisu potvrđene nikakve povrede. Saopštenje za kraj navodi da je protiv Dmitrovića podneta i krivična prijava zbog osnova sumnje da je 18. septembra napao četiri radnika kineske kompanije „Zidin“. Dešavanja na planini Starici, a pre svega maltretiranje aktivista/kinja bio je jedan od razloga zbog koga je Srbija ponovo stavljena na [listu za praćenje](#) globalne mreže CIVICUS. CIVICUS Monitor je online platforma koja vrši praćenje pretnji civilnom društvu u državama širom sveta i ocenjuje građanski prostor - prostor za rad civilnog društva, koji je u slučaju Srbije okarakterisan kao „opstruisan“.

Za svoju bezbednost bili su zabrinuti i ekološki aktivisti/kinje na Šodrošu. Grupa ekoloških aktivista/kinja, koji su kampovali u okviru zelene oaze Šodroš u Novom Sadu, naveli su za medije da su zabrinuti jer su [uočavali pripadnike snaga bezbednosti i nepoznate automobile](#) u blizini mesta na kojem se nalaze. Aktivisti/kinje su primećivali pripadnike Žandarmerije u svojoj blizini, ali i nepoznate automobile za koje su izjavili da su im „sumnjivi“. Ekološki aktivisti/kinje pokušavaju da spreče seču šume zbog radova na izgradnji novog mosta sa obilaznicom, a namera im je da osujete uništenje „poslednje zelene oaze“ u ovom gradu. Njihova zabrinutost je na kraju bila i opravdana, jer je [policija protiv njih upotrebila i fizičku silu](#) u dva navrata, prilikom protesta održanih u oktobru 2022. godine. Aktivisti/kinje su pokušali da spreče postavljanje građevinske ograde od strane radnika kineske kompanije CRBC na mestu radova, za koje kompanija nema sve neophodne dozvole. Potpuno opremljeni policijski službenici su se ubrzo pojavili na lokaciji, [gurajući aktiviste](#)

dublje u šumu i time omogućavajući postavljanje ograde. Jedna od aktivistkinja je navela da su je dva policijska službenika udarala u pokušaju da je odgurnu, a [jedan student](#) je takođe naveo da ga je udario policajac i da je zbog povrede morao da ide u bolnicu. Mediji su preneli da je najmanje 10 osoba [privedeno tom prilikom](#), a više aktivista/kinja je povređeno. Građanskim inicijativama su aktivisti/kinje javili da je služba hitne pomoći odbila da izađe na teren i pruži medicinsku pomoć povređenim osobama, rekavši im da prvo moraju da potraže pomoć od strane policije. [Pritisak na aktiviste/kinje sa Šodroša](#) nastavio se i tokom 2023. godine, kada je policija najavila da će protiv 7 osoba biti podnete prekršajne prijave, a prilikom protesta u martu mesecu [ponovo je došlo do sukoba sa policijom](#).

Jedan od najvećih incidenata na protestima desio se u Novom Sadu kada su pripadnici privatnog obezbeđenja upotrebili prekomernu silu protiv građana/ki koji su protestovali protiv Generalnog urbanističkog plana ovog grada. Pripadnici privatnog obezbeđenja, u više navrata, prekoračili su zakonska ovlašćenja i prekomerno koristili silu prema učesnicima i učesnicama protesta u Novom Sadu, 21. jula 2022. godine. Po dolasku [ispred zgrade Skupštine Vojvodine](#), u kojoj se održavala sednica na kojoj je u procesu bilo usvajanje Generalnog urbanističkog plana ovog grada, što je bio i razlog protesta, aktivisti i aktivistkinje su bili zaustavljeni od strane pripadnika privatnog obezbeđenja, koji su se nalazili iza metalne ograde. Nakon što su aktivisti pokušali da prođu kroz kapiju i pored obezbeđenja ka ulazu u zgradu, nastao je metež posle kojeg je došlo do većeg broja incidenata, a koji su obeleženi prekomernom upotrebom sile pripadnika obezbeđenja nad učesnicima i učesnicama protesta. U snimcima koji su dostupni na medijskim portalima i društvenim mrežama, moguće je videti kako pripadnik obezbeđenja [gura jednu od aktivistkinja](#), koja potom, od siline udarca pada na zemlju, dok je na jednom drugom snimku moguće videti [privođenje jednog aktiviste](#) takođe uz prekomernu upotrebu sile. Najbrutalniji snimci pokazivali su takođe prekomernu upotrebu sile nad jednim aktivistom, kojem je pripadnik obezbeđenja [držao koleno na vratu](#). Povodom ovih slučajeva reagovala je i [Platforma „Tri slobode”](#), a u saopštenju je tražena obustava represivnih mera od strane snaga bezbednosti i pokretanje postupaka protiv onih koji su koristili prekomernu silu nad

učesnicima i učesnicama protesta. Niko do sada nije odgovarao za nasilje primenjeno nad aktivistima/kinjama. [Osnovni sud u Novom Sadu odbacio je krivičnu prijavu](#) Stranke slobode i pravde (SSP) zbog nasilja sprovedenog nad građanima/kama koji su protestovali protiv Gradskog urbanističkog plana. Poslanica SSP-a Danijela Grujić je podnela krivičnu prijavu nakon protesta održanog 21. jula 2022. godine, ali je prijava u avgustu 2023. odbačena. Grujić je tim povodom izjavila da su: „ovo samo novi dokazi legitimizacije nasilja prema neistomišljenicima koje ovaj režim promoviše već čitavu deceniju”. Ovakvom odlukom nadležne institucije rešile su da ostanu slepe nad represijom i silom upotrebljenom nad okupljenim građanima/kama. Zastrășivanje građana/ki nastavljeno je i pred drugi najavljeni protest protiv GUP-a. [Nalepnice sa likom novosadskog aktiviste](#) Brajana Brkovića osvanule su na parkingu iza zgrade Policijske uprave u Novom Sadu 28. jula 2022. godine, neposredno pred najavljeni protest. Nalepnice sa likom Brkovića, sa ustaškom simbolikom, pojavili su se na mestu gde je trebalo da počne protest, koji je organizovan zbog prethodnog protesta na kojem je došlo do prekomerne upotrebe sile privatnog obezbeđenja nad aktivistima. Aktivista Brković često je izložen pretnjama i pritiscima, a jedan od takvih slučajeva desio se u februaru 2022. godine, kada je bio [meta kampanje targetiranja](#) od strane tabloida bliskih vlasti, koji na ovaj način šire mržnju prema aktivistima/kinjama i time ih izlažu opasnosti i potencijalnim napadima.

Incidenti na protestima nastavili su da se događaju i tokom 2023. godine. Više incidenata zabeleženo je na protestima na planini Kablar koje su organizovali ekološki aktivisti/kinje koji se protive izgradnji staklenog vidikovca na ovoj planini. U prvim danima protesta na Kablaru [policija i privatno obezbeđenje sprečavali su prolazak građana/ki i aktivista/kinja](#) ka vrhu planine. Prilikom jednog protesta fizički je napadnut Miloš Kuvekalović, ekološki aktivista iz „Čuvara Kablara”. Njega je [fizički napao radnik sa gradilišta](#). Kuvekalovića je napao radnik sa gradilišta, oteo mu je telefon i oborio ga na zemlju. Kako aktivista objašnjava, radnik mu se naknadno izvinio i rekao da je to „morao da uradi”. Mesec dana kasnije, prilikom dolaska Ane Brnabić u obilazak radova, došlo je do sukoba između aktivista/kinja i policije, a tom prilikom uhapšeno je i troje aktivista. [Policija se sukobila sa ekološkim](#)

[aktivistima/kinjama](#) koji su na Kablaru čekali dolazak premijerke, kako bi izneli svoje nezadovoljstvo povodom plana da se na toj planini izgradi stakleni vidikovac. Narodni poslanik Ekološkog ustanka Aleksandar Jovanović Čuta izjavio je za medije da je policija „sabila na trotoar”, a potom i uhapsila trojicu aktivista, koji su u policiji bili zadržani 8 sati. [Aktivisti](#) su kasnije te večeri pušteni nakon organizovanog protesta aktivista/kinja ispred policijske stanice.

Tokom blokade Savskog nasipa 10. septembra 2023. godine došlo je do [fizičkog obračuna između jedne učesnice protesta i jedne učesnice u saobraćaju](#), a tom prilikom aktivistkinja je zadobila lakše povrede glave. Članovi/ce neformalnog udruženja „Savski nasip” organizovali su blokadu puta jer je saobraćaj na tom mestu zabranjen, međutim vlasnici nelegalno izgrađenih vikendica to pravilo ne poštuju. Prilikom blokade jedna žena je autom krenula na okupljene građane/ke i aktiviste/kinje i tom prilikom ušla je u raspravu sa jednom učesnicom blokade, što je na kraju rezultiralo tučom.

Institucionalni pritisci tokom protesta

Pored pritisaka pre održavanja javnih okupljanja i ignorantskog odnosa policije koji je rezultirao brojnim incidentima na samim skupovima, sloboda okupljanja je u velikom broju slučajeva ograničavana vršenjem institucionalnih pritisaka i prekoračenja ovlašćenja od strane policijskih službenika čak i tokom trajanja protesta. Aktivisti za zaštitu životne sredine okupili su se 28. novembra 2022. godine u centru Beograda, a tokom skupa su bili [izloženi pritiscima policijskih službenika](#). U više navrata, policija je legitimisala nekolicinu učesnika, ali ih je testirala i na prisustvo alkohola i psihoaktivnih supstanci. Nebojša Petković iz udruženja „Ne damo Jadar” je saopštio da su ovakvo postupanje policije doživeli kao vid pritiska.

[Članovi/ce pokreta „Bravo”](#) pokušali su da 31. avgusta 2023, pre ceremonije prijema đaka prvaka, uruče pancir gradonačelniku Novog Sada Milanu Đuriću, međutim, u tome ih je sprečila policija. Aktivisti/ki nje su zaustavljeni na kapiji škole u Futogu,

gde su legitimisani i zadržani sat vremena radi utvrđivanja identiteta, nakon čega su pušteni jer nije bilo osnova za krivičnu ili prekršajnu prijavu. Namera članova/ica pokreta „Bravo” bila je da ukažu na pitanje bezbednosti u školama, temu koja je postala naročito osetljivo pitanje nakon masovnog ubistva u Osnovnoj školi „Vladislav Ribnikar” u Beogradu.

Kazne i pritisci nakon protesta

S obzirom na to da pokušaji prethodnog zastrašivanja u cilju odvracanja građana od učešća na protestima nisu dali rezultat, kao i da represivne mere primenjivane tokom samih protesta najčešće imaju suprotan efekat od nameravanog te su dodatno motivisale građane da u još većem broju izađu na ulice kako bi iskazali nezadovoljstvo, vlast je pribegla i trećem modalitetu ograničavanja slobode okupljanja – kažnjavanju učesnika po okončanju protesta.

Pozivi aktivistima/kinjama na saslušanja postali su sredstvo u rukama vlasti kome je cilj zastrašivanje aktivista/kinja i sprečavanje njihovog budućeg aktivističkog delovanja. Aktivista i član „Pokreta Tvrđava” iz Smedereva Nikola Krstić dobio je poziv 23. februara 2022. godine da se javi Prekršajnom sudu u tom gradu. Kako se navodi u [pozivu za saslušanje](#), Krstić se tereti za prekršaje iz dva člana Zakona o javnom okupljanju, odnosno zbog održavanja okupljanja bez prijave nadležnom organu i zbog neodržavanja reda na skupu. Kako saopštavaju iz ovog pokreta, poziv na saslušanje vide kao nastavak pritiska na njih, naročito nakon što je Krstić ranije priveden zbog učešća na protestu, prilikom čega je takođe bio pokrenut prekršajni postupak protiv njega.

Protiv trojice aktivista iz Novog Sada podneta je [krivična prijava zbog prekidanja sednice](#) gradske komisije na kojoj je trebalo da se raspravlja o izmenama Generalnog urbanističkog plana ovog grada. Aktivisti Brajan Brković, Srđan Đurić i Mladen Cvijetić prekinuli su ovu sednicu 7. marta 2022. godine, tako što su raširili transparent i upalili pirotehnička sredstva. Aktivisti su naveli da ovaj proces vide kao politički

progon, da tokom prekida sednice nije bilo nasilničkog ponašanja kao i da niko nije bio ugrožen, a akciju su nazvali političkim performansom. Ovim povodom se su se oglasile i organizacije okupljene oko [Platforme „Tri slobode”](#) koje su izrazile zabrinutost zbog kvalifikacije krivičnog dela koje im se stavlja na teret i zaprećene sankcije, ali i zbog „dvostrukih aršina” nadležnih. Iz Platforme se navodi da izopštavanje javnosti iz procesa odlučivanja dovodi do toga da građani u zaštiti svojih prava sve češće posežu za vaninstitucionalnim mehanizmima, što se moglo videti na primeru ekoloških protesta, nakon čega postaju meta državne represije. Navodi se da bi kvalifikacija ovog dela kao krivičnog a ne prekršajnog, kao i visoka sankcija dalje obeshrabrila aktiviste i aktivistkinje i demotivisala uživanje slobode izražavanja.

Pored toga što su bili izloženi brutalnoj upotrebi sile od strane pripadnika privatnog obezbeđenja, građani/ke Novog Sada koji su 21. jula 2022. godine protestovali protiv Generalnog urbanističkog plana suočili su se i sa institucionalnim pritiscima nakon učešća u protestima. Portal 021.rs preneo je da je Osnovno javno tužilaštvo (OJT) u Novom Sadu pokrenulo [istragu protiv 12 osoba](#) koje su učestvovala na protestima, tereteći ih za nasilničko ponašanje i napad na službeno lice u vršenju dužnosti. OJT, sa druge strane, nije pokrenulo nikakve postupke protiv pripadnika privatnog obezbeđenja, koji su tog dana nasilno obarali i privodili učesnike i učesnice protesta. Više građanskih inicijativa i organizacija oglasilo se ovim povodom, navodeći da je cilj „obeshrabriti i zaplašiti građanje u izražavanju mišljenja”. Postupke su nazvali „političkim progonom” i „selektivnom primenom zakona”, a da su reakcije povodom nasilja nad učesnicima i učesnicama protesta izostale i od strane institucije Zaštitnika građana, ali i od strane Sektora unutrašnje kontrole Ministarstva unutrašnjih poslova, koji nije odgovorio na pristigle pritužbe.

Prekršajne prijave postale su način progona onih građana/ki koji učestvuju u različitim protestima. Naročito problematičnim smatra se i činjenica da učesnici/e protesta gotovo nikada ne budu legitimisani na samom protestu, ali im prekršajne prijave stignu na kućnu adresu. Prijavama su izloženi i radnici/e koji odluče da protestuju i zahtevaju poboljšanje uslova rada. Tako su trojica radnika kompanije

Fijat iz Kragujevca [dobili prekršajne kazne zbog protestne blokade puta](#) Kragujevac - Kraljevo od 20. jula 2022. godine, organizovane zbog neizvesne sudbine radnika u fabrici automobila nakon što je kompanija započela proces privremene obustave proizvodnje. Kako je za medije saopštio [predstavnik sindikata „Nezavisnost”](#) Igor Anđić, tokom protesta nije bio legitimisan od strane pripadnika policije, a od službenika u policijskoj stanici dobio je informaciju da je „kaznu naredio komandir stanice”. Za medije je govorio i Zoran Miljković, potpredsednik Samostalnog sindikata Fijat Plastika, koji je ponovio da ni on [nije bio legitimisan na protestu](#), kao i da nije bio upozoren od strane policije da čini prekršaj, iako se u prekršajnom nalogu navodi da je takvog upozorenja bilo. Policija je unosila njihove brojeve ličnih karata na prekršajne naloge, koje nije mogla da zna s obzirom da ih nikada nije ni pitala za njih.

Policija je po istom šablonu masovno emitovala prekršajne kazne za blokadu saobraćaja učesnicima i učesnicama ekoloških protesta, koji su održani krajem 2021. i početkom 2022. godine, dok su prekršajni sudovi, zaključno sa 4. julom 2022. godine, doneli više od 60 oslobađajućih presuda u onim slučajevima koji su ipak osporeni pred sudovima. Više od 60 oslobađajućih presuda dokazale su zloupotrebu normi od strane institucija radi represije nad aktivistima i aktivistkinjama, saopšteno je na [posebnoj konferencije za medije Građanskih inicijativa](#) po ovom pitanju. Na konferenciji je navedeno je da su „policajci u civilu” neovlašćeno snimali okupljene ili ih prepoznavali i beležili njihovo prisustvo, a ove informacije prosleđivali su saobraćajnoj policiji koja je dalje pisala kazne za prekršaje, zbog zadržavanja na kolovozu. Dodatno, ove radnje učinjenje su po instrukcijama rukovodilaca - policajci su svedočili da su imali „zadatak” da prepoznaju učesnike i učesnice, kao i da samo „prepoznaju” učesnike, bez identifikovanja potencijalnih prekršaja. Jedan od policajaca je „imao zadatak da na snimku prepozna dva lica”. Zaključeno je da su učesnici i učesnice ovih protesta bili pod pritiskom montiranih procesa, a policija je na osnovu snimaka i neformalnog prepoznavanja pravila dosijee o svima koji su bili na protestu. Policija prekršajnim gonjenjem građana direktno ugrožava Ustavom zagarantovano pravo građana/ki na protestna okupljanja.

Zbog govora na protestu u kojem je ukazao na loše uslove rada u Gradskom saobraćajnom preduzeću Beograd, Sima Šarik je [dobio otkaz](#), saopštio je 9. septembra 2022. godine. On je u izjavi za medije naveo da su otkaze zbog održanih govora na protestu dobili i dvojica njegovih kolega. Navodi da mu je otkaz dat zbog navodnog prekoračenja brzine, neprijavlivanja dolazaka na posao i odlazaka s posla, ali i to što što je govorio na pomenutom protestu. Ugrožavanje slobode izražavanja radnika/ca je najgrublje kršenje osnovnih radničkih prava zagarantovanih brojnim domaćim i međunarodnim dokumentima.

Otkazivanje EuroPride-a

Jedan od najvećih udaraca na slobodu okupljanja desio se zabranom održavanja EuroPride-a u Beogradu, samo nekoliko dana pre najavljenog marša u septembru 2022. godine. [Predsednik Aleksandar Vučić](#) prvi je najavio mogućnost zabrane održavanja skupa u Beogradu da bi potom i Vlada Republike Srbije izdala saopštenje kojim se navodi da [„ne postoje uslovi za bezbedno održavanje EuroPride-a”](#). Ovim povodom oglasila se i [Platforma „Tri slobode”](#) saopštenjem u kojem se od nadležnih institucija tražilo da jasno i nedvosmisleno garantuju bezbedno održavanje „EuroPride 2022”. Navedeno je da „manipulacija ovog pitanja stavljanjem u kontekst ugrožavanja državne bezbednosti i energetske krize podriva osnovna ljudska prava i slobode zagarantovane Ustavom i potvrđenim međunarodnim ugovorima, uključujući i pravo građana i građanki na slobodu mirnog okupljanja”. Platforma je navela da postoje tačno navedeni razlozi zbog kojih se ljudska prava mogu ograničavati, a da je način na koji su državni zvaničnici govorili o EuroPride-u neopravdano zadiranje u slobodu okupljanja, kao i da je šteta po slobodu okupljanja već načinjena pre konačne odluke institucija o ovom pitanju, s obzirom da građani i građanke imaju predstavu da njihova osnovna prava i slobode zavise od volje državnih funkcionera. Naravno, zabrana EuroPride-a je pre svega atak na prava i slobode LGBTQ+ građana/ki ove zemlje i pokazatelj da država nije voljna da radi na unapređenju položaja ove višestruko marginalizovane zajednice u društvu. Ministarstvo unutrašnjih poslova zvanično je [zabranilo šetnju](#) 13. septembra 2022.

godine. Pored same EuroPride šetnje, zabranjen je i najavljeni kontraskup u organizaciji ekstremnih desničara, koji je zapravo bio jedina pretnja po bezbednost, javni red i mir. U saopštenju Platforme je navedeno da pomenuti bezbednosni rizici, koji isključivo dolaze od organizatora kontraskupa, ne mogu biti opravdanje za zabranu jednog mirnog skupa kakav je EuroPride. Saopštenjem se oglasio i glavni portparol za spoljne poslove i bezbednosnu politiku EU Peter Stano, koji je naveo da je [EU razočarana zabranom](#) koju je donelo Ministarstvo unutrašnjih poslova. Odluka o zabrani preinačena je nekoliko sati pre skupa, kada je šetnja ipak dozvoljena ali u izmenjenoj, kraćoj ruti. Paralelno sa EuroPride-om, održan je i skup desničara koji nije bio naknadno dozvoljen, a čiji su učesnici/e nosili verske simbole, gazili zastavu duginih boja, vređali i napadali učesnike/ce EuroPride-a i prisutne novinare/ke. Oko 64 osobe su privedene u vezi sa ovim napadima. Udruženje „Da se zna”, koje pruža pravnu i psihološku pomoć LGBTQ+ osobama, [evidentiralo je 14 napada](#), od kojih 8 fizičkih, tokom održavanja šetnje. Aktivisti/kinje iz Nemačke i Albanije su napadnuti na putu ka hotelu, a naveli su i da policija nije uspela da adekvatno interveniše. Dvoje aktivista je povređeno prilikom incidenta. Ministarstvo unutrašnjih poslova je [zabranilo ulazak](#) 8 stranih državljana koji su učestvovali u šetnji. Institucije su svojim ponašanjem zakazale u pružanju zaštite učesnicima/cama EuroPride-a, a institucionalnim pritiscima su i otvoreno stali na stranu nasilnika i onih koji zapravo ugrožavaju život i bezbednost LGBTQ+ građana/ki. Zabrana EuroPride-a je, pored konstantnih napada na ekološke aktiviste/kinje, bila razlog da Srbija bude stavljena na CIVICUS listu za praćenje. U saopštenju CIVICUS-a je navedeno da: „Pokušaji vlasti da zabrane protestni marš u okviru EuroPride-a dolaze u atmosferi u kojoj su LGBTQI+ prava već приметно pod napadima”.

Primoravanje na dolaske na skupove vladajuće stranke

Dok su sa jedne strane pojedini građani/ke sprečeni da uživaju pravo na slobodu okupljanja, drugi su izloženi pritisku da učestvuju na skupovima vladajuće Srpske napredne stranke. Primoravanju su naročito izloženi zaposleni u državnim institucijama koji se u slučaju odbijanja da se na pozive na skupove odazovu, izloženi

riziku od dobijanja otkaza ili drugih reperkusija na radnom mestu, što nije u skladu sa zakonskom regulativom u ovoj oblasti.

Pritisци su se naročito intenzivirali u periodu predizborne kampanje 2022. godine. Zamenica predsednika opozicione Demokratske stranke Dragana Rakić izjavila je da su vaspitačice i pomoćni radnici jedne [predškolske ustanove u Vršcu](#) bili primorani da prisustvuju otvaranju puta, na kojem je gost bio i predsednik Republike Vučić. Prema njenim rečima, ovaj put je već pušten u saobraćaj pre pomenutog događaja ali je ponovo svečano otvoren uz prisustvo predsednika Srbije. Ovu informaciju Rakić je dobila direktno od zaposlenih ove ustanove, koje su rekle da su odbile da odu na ovaj skup. Rakić je tom prilikom navela i da će „sva javna preduzeća biti zatvorena već u 12 sati, kako bi zaposleni organizovano otišli na skup u Opovo na kome će govoriti predsednik SNS i Srbije” kao i da „svako ko odbije da uđe u autobus može da očekuje otkaz na poslu”.

Tokom predizborne kampanje i zaposleni u javnim ustanovama u gradu Kraljevu dobijali su [pozive od svojih nadređenih da prisustvuju skupu](#) vladajuće Srpske napredne stranke u tom gradu 24. marta 2022. godine povodom obeležavanja godišnjice početka NATO bombardovanja. Sagovornik portala Nova.rs je naveo da su pozivani „sigurni posetioci skupa” i da su pozivani više puta na dan, svakog dana. Ovaj portal, između ostalog, objavio je zvanično obaveštenje Opšte bolnice u Kraljevu od 22. marta 2022. godine, potpisano od strane vršioca dužnosti ove ustanove Zorana Mrvića, u kojem se pozivaju zainteresovani zdravstveni radnici da se okupe u 19 časova tog dana kako bi „organizovano krenuli do trga gde će pozdraviti predsednika Republike Aleksandra Vučića”, uz napomenu da „skup nije stranački”.

Decenijama unazad se Srbija nalazi u konstatnom stanju predizborne kampanje, što je naročito izraženo dolaskom SNS-a na vlast, a pritisci na zaposlene da dolaze na različite skupove dešavaju se redovno, i van samog predizbornog perioda. Jedan takav skup održan je 26. maja 2023. u Beogradu, koji je nastao kao odgovor vlasti

na masovne proteste „Srbija protiv nasilja” koji su se širom Srbije dešavali nakon dva masovna ubistva. Mediji su tada izveštavali o svedočenjima zaposlenih u javnim preduzećima o pritiscima koje trpe povodom [odlaska na miting u Beogradu](#). Javnost je 6 dana pre mitinga, mogla da vidi kako se predstavnici vlasti ponašaju prema građanima/kama koje dovode na svoje skupove, prilikom mitinga u Pančevu održanog 20. maja 2023. godine, kada je kamerom zabeleženo kako neuniformisana lica [sprečavaju građane/ke da napuste skup](#). Osobe u belim prslucima i jaknama, na kojima je bilo ispisano ime Aleksandra Vučića, formirale su kordon i sprečavale kretanje ljudi, kako ne bi izašli iz prostora predviđenog za skup. Na jednom od snimaka koje je na svom Tviter profilu objavila narodna poslanica Marinika Tepić, vidi se da je taj kordon predvodio Novak Nedić, generalni sekretar Vlade Srbije.

Protesti „Srbija protiv nasilja”

U maju 2023. godine Srbiju su potresla dva masovna ubistva u kojima je život izgubilo 18 osoba, među kojima je najviše bilo dece i mladih. U Osnovnoj školi „Vladislav Ribnikar” u Beogradu, 3. maja 2023. godine, dečak je ubio 9 dece i čuvara škole. Dan kasnije, u selima Dubona i Malo Orašje, u okolini Mladenovca, 21-godišnjak je ubio 8 mladih ljudi. Ove dve tragedije duboko su uznemirile javnost i uticale su na pokretanje debate o korenima ovog nasilja i potencijalnim rešenjima i neophodnim sistemskim društvenim odgovorom kako bi se slične tragedije u budućnosti sprečile. Kao spontana reakcija javnosti počeli su da se održavaju protesti „Srbija protiv nasilja” putem kojih su građani/ke Srbije najpre želeli da izraze svoju solidarnost u bolu sa porodicama žrtava. Protesti su iz nedelje u nedelju postajali sve masovniji, a okupljeni građani/ke su sve više odmotavali klupko nasilja koje je obavilo državu. Govornici/e na protestima, nestranačke ličnosti, hrabro su govorili o različitim vidovima nasilja kojima su izloženi, a koje država ne samo da ne kažnjava već neretko i promoviše. Vremenom je postalo jasno da je problem nasilja duboko ukorenjen u našem društvu, a protesti koji su na to ukazivali počeli su da smetaju predstavnicima vlasti, što je dovelo do brojnih pritisaka, verbalnih i fizičkih napada na sve one koji na proteste odlaze i koji proteste podržavaju.

Više osoba je bilo izloženo napadima na ovim protestima od strane lica koji nisu bili učesnici protesta. Na jednom od protesta, 19. maja, [napadnut je direktor pokreta „Kreni-Promeni”](#) Sava Manojlović. Iz pokreta su objavili video na kom se vidi kako su nepoznate osobe nasrnule na Manojlovića i fizički ga napale. Kasnije je utvrđeno da se radi o članovima ekstremističkih Narodnih patrola. Na istom protestu su [napadnute i dve žene](#), od strane Ilije Vuksanovića, koji ima istoriju napada na novinare/ke. On je prvo pokušao da uzme zastavu jednoj ženi na kojoj je pisalo „Stop femicidu”, a zatim ušao u raspravu i uputio joj psovke. Pokušao je i da nasrne na nju, ali su ga učesnici protesta sprečili. Napad na dve žene koje su nosile feministički transparent pokazatelj je društvene klime i netrpeljivosti koja je usmerena ka onima koji se bore za rodnu ravnopravnost u našem društvu i koji ukazuju na rasprostranjenost nasilja nad ženama u Srbiji. Pripadnici „Narodnih patrola” bili su akteri [incidenta na još jednom protestu](#). Oni su na protestu održanom 27. maja 2023. godine napali jednog čoveka, a pored toga su i terali reportera N1 koji je izveštavao sa lica mesta. U incidentu je povređen i poslanik Demokratske stranke (DS) Miodrag Gavrilović koji je dobio masnicu ispod oka. Pripadnici ovih patrola su i prethodnih godina napadali ljude na protestima i sprečavali ih da ostvare svoje pravo na slobodu okupljanja. Jedan od najekstremnijih primera nasilja na protestima, desio se 25. avgusta, neposredno pre početka protesta protiv nasilja u Gornjem Milanovcu, kada se [muškarac zaleteo automobilom među okupljene građane/ke](#) i tom prilikom je povredio šestogodišnje dete. Na sreću, dete je zadobilo lakše telesne povrede i u stabilnom je stanju. Osumnjičeni muškarac je uhapšen i određen mu je pritvor u trajanju od 30 dana. Pukom srećom, incident nije završen tragično. Građani/ke uznemireni incidentom protestovali su ispred policijske stanice u Gornjem Milanovcu, nezadovoljni što policija nije obezbeđivala skup. Nadležni organi su dužni da garantuju bezbednosost građanima/kama koji protestuju i time spreče ovakav i slične primere direktnog ugrožavanja života građana/ki.

Oni koji su govorili na protestima bili su izloženi napadima od strane visokih državnih funkcionera, koji su se koristili različitim sredstvima da zastraše sve one

koji se usude da o nasilju progovore i protiv njega ustanu. Zbog toga što je govorio na protestu „Srbija protiv nasilja” i pročitao proglas više od 1.000 intelektualaca koji su podržali građane, [meta napada bio je profesor Pravnog fakulteta Miodrag Jovanović](#). O njemu je 15. juna 2023. predsednik Srbije Aleksandar Vučić u emisiji „Ćirilica” na televiziji Hepi izneo više uvreda, kao i podatke o njegovim navodnim mesečnim primanjima. Zbog govora na protestu, verbalnim [napadima je bila izložena i porodica studenta Pavla Cicvarića](#). Porodica studenta Fakulteta političkih nauka Pavla Cicvarića, koji je govorio na jednom od skupova „Srbija protiv nasilja” targetirana je 29. juna 2023. na sednici Skupštine Srbije od strane ministra državne uprave i lokalne samouprave Aleksandra Marinovića. On je javno iznosio lične podatke o porodici ovog studenta, pokazujući i fotografiju njegovog oca, ocenjujući njihovo imovno stanje i namere govorenja na protestu, čime je zloupotrebljena Skupština Srbije za sukobljavanje sa mladim aktivistom, a takođe je oduzeto vreme od onoga što je trebalo da bude tema ovog zasedanja.

Predstavnici vlasti redovno su koristili priliku da u Skupštini i na svojim društvenim mrežama napadaju one koji pružaju podršku protestima protiv nasilja. Kampanji targetiranja naročito su bili izloženi glumci/ice. Nakon jednog takvog targetiranja od strane funkcionera SNS-a u Skupštini Srbije, glumac [Marko Janketić je napadnut na ulici verbalno](#) 1. juna 2023. godine. Prethodno je narodnom poslaniku iz redova SNS Nebojši Bakarecu zasmetalo što neki glumci idu na proteste, pa je u Skupštini Srbije izneo navodne honorare koje neki od glumaca dobijaju za filmove i serije u kojima je Telekom (državna firma) sponzor. Poslanica i funkcionerka Srpske napredne stranke Sandra Božić, koja je i potpredsednica Skupštine Srbije, na Tviteru je 10. juna 2023. [izvređala glumca Milana Marića](#) zbog govora na šestom protestu „Srbija protiv nasilja” u Beogradu, navodeći uvredljivim rečima da radi na štetu Srbije i naroda ove zemlje. Opasno etiketiranje glumaca/ica kao „državnih neprijatelja”, a koje je dolazilo od strane funkcionera vladajuće stranke, našlo je odjeka i među anonimnim korisnicima interneta koji su potom vređali i pretili glumcima/cama. [Glumica Tamara Dragičević](#) dobila je 10. juna 2023. preko društvenih mreža preteće poruke zbog učešća na protestu „Srbija protiv nasilja”, u kojima se spominju i njena deca, navodeći

i lokaciju na kojoj se u tom trenutku jedno od njene dece nalazilo. Tokom juna meseca objavljeno je i više video spotova kojima se [glumci/ice optužuju za rušenje države](#).

Pored glumaca/ica, targetiranju su naravno bili izloženi i mediji koji su profesionalno izveštavali sa ovih protesta. Ministar građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture Goran Vesić otišao je toliko daleko da je optužio medije koji posluju u okviru kompanije United Media da „[vode propagandni rat protiv svoje zemlje](#)”, kao i da pozivaju narod na nasilje i sukobe. Vesić je pokušao i da obezvredi i unizi zahteve protesta „Srbija protiv nasilja”, rekavši da se ustvari radi o zahtevima Dragana Šolaka, suvlasnika kompanije United Media. Narativ o navodnom propagiranju građanskog rata, mržnje i nasilja širili su i poslanici [Nebojša Bakarec](#) i [Milenko Jovanov](#).

Pored vređanja, vlast se koristila i institucionalnim pritiscima da zastraši učesnike/ce protesta. Članovi Građanskog pokreta „Bravo” iz Novog Sada izjavili su 10. jula da njihove članove policijski službenici pozivaju na [informativne razgovore](#) nakon učešća na protestu „Novi Sad protiv nasilja – SVE MORA DA STANE”. Aktiviste/kinje su pozvali na razgovor zbog performansa koji su organizovali, odnosno korišćenja dimne zastave. Kako kažu, oni su koristili samo bezopasne patrone koje ispuštaju dim u raznim bojama – bez detonacija i otvorenog plamena. Aktivisti se uredno odazivaju pozivima na informativne razgovore, iako su oni uglavnom neosnovani. Ovo je samo jedan od oblika zastrašivanja, proganjanja i institucionalnog nasilja koje vlast primenjuje nad učesnicima protesta.

Pojedini učesnici protesta suočili su se i sa problemima na poslu. Zoran Gajić, radnik pošte iz Sremske Mitrovice, dobio je poruku od nadređenih u kojoj se obaveštava da će [biti prebačen na nižu radnu poziciju ili će, u slučaju da to odbije, dobiti otkaz](#). Razlog za takvo postupanje nije navedeno, već mu je poručeno da on: „zna dobro zbog čega je to tako”. Gajić veruje da je pravi razlog za iznenadnu promenu njegovog radnog angažmana njegovo aktivno učestvovanje u protestima protiv nasilja. Gajić, koji je i samohrani otac, ima zdravstvene probleme zbog čega i ne može da obavlja

posao koji su nadređeni, na sporan način, odredili za njega, te će ocenu zakonitosti novog radnog ugovora tražiti pred sudom. Pritisci i ucene su još jedan način na koji nosioci moći u državi i društvu pokušavaju da odvrate građane/ke od aktivnog učestvovanja u protestima i participaciji u političkom životu, što je pravo koje pripada svima bez razlike.

OBLAST 2: OKVIR FINANSIJSKE VITALNOSTI I ODRŽIVOSTI OCD-a

I tokom prethodne dve godine nastavljena je praksa netransparentnog sprovođenja konkursa o sufinansiranju projekata organizacija civilnog društva i projekata od javnog interesa koji realizuju medijska udruženja. Novac na konkursima dodeljuje se GONGO organizacijama koje nisu prepoznate u poljima kojima se navodno bave. Ovakvo raspolaganje novcem koji je namenjen najosetljivijim grupama daleko je od ispunjenja javnog interesa i predstavlja nastavak prakse finansiranja GONGO organizacija kroz javne konkurse. Time se ugrožava održivost organizacija civilnog društva koje pružaju stvarne usluge korisnicima, a i onako nedovoljna sredstva za socijalno ugrožene građane ne dolaze do onih kojima su namenjena. Konkursi na lokalni su izuzetno podložni ovakvoj praksi, a ljudi koji ukazuju na to bivaju izloženi napadima i pritiscima. U novembru 2023. objavljeni su rezultati istraživanja koje su Građanske inicijative i Balkanska istraživačka mreža Srbije (BIRN) sprovele, a koje je pokazalo da je tokom 2021. godine na konkursima Ministarstva za brigu o porodici i demografiju izvučeno barem 5 miliona evra. Umesto da taj novac bude usmeren ka projektima podrške ženama, mladima i porodicama, koje sprovode kredibilne OCD, novac je završio na računima „fantomskih” organizacija i sa njima povezanih agencija koje su nastale u svrhu zloupotrebe konkursa ovog Ministarstva.

Sa zloupotrebom javnih sredstava nije se prestalo ni u prethodne dve godine. Kroz javne konkurse, država je tokom 2022. godine podelila 6,8 milijardi dinara, odnosno gotovo 58 miliona evra – ovaj novac često je trošen nenamenski i redovno su finansirane GONGO organizacije i tabloidi, pokazao je izveštaj „Javno o javnim konkursima: Pregled projektnog finansiranja u oblastima medija, civilnog društva, kulture i omladine u 2022. godini” BIRN-a i Građanskih inicijativa. Najveći deo novca dodeljuje se civilnom društvu (preko 3 milijarde u 2022. godini, odnosno 44 odsto ukupno izdvojenog novca). Oko jedne trećine novca ide na sektore medija i kulture (po 1,8 milijardi dinara za svaki sektor), dok sektor omladine ostaje nedovoljno finansiran. Pojedinačni projekti u sektoru medija su najizdašnije finansirani – prosečna vrednost ovih projekata je duplo veća nego u ostalim sektorima. Raspodela novca ne prati prioritete u javnim politikama, pokazuje izveštaj. Zabeleženo je više slučajeva netransparentnih konkursa, poput onih koje je sprovodilo Ministarstvo za brigu o porodici i demografiju, koje je i pored ukazivanja nevladinih organizacija na sumnjive projekte podržane konkursima, nastavilo sa praksom dodeljivanja javnih sredstava organizacijama koje su povezane sa nekoliko osoba, i organizacijama koje su neretko nastale pred samo raspisivanje konkursa, a čiji formalni predstavnici najčešće ne znaju ni imena organizacija koje navodno vode. Ministarstvo za brigu o porodici i demografiju dodelilo je oko 360 miliona dinara, odnosno oko tri miliona evra, na konkursima za finansiranje nevladinih organizacija 2022. godine. Najveći deo novca koje je Ministarstvo za brigu o porodici i demografiju dodelilo na konkursima, čak 308 miliona (2.6 miliona evra) otišlo je organizacijama koje nemaju kancelarije ili brojeve telefona, reference u oblastima za koje su konkurisale, niti su javno vidljivi rezultati njihovih projekata, pokazuje istraživanje BIRN-a i Građanskih inicijativa.

Građanske inicijative (GI) i Balkanska istraživačka mreža Srbije (BIRN) su u novembru 2023. godine, objavile [istraživanje](#) o sredstvima dodeljenim na javnim konkursima Ministarstva za brigu o porodici i demografiju u toku 2021. godine. Ovo istraživanje deo je redovnog procesa praćenja potrošnje državnog novca na javnim konkursima koje sprovode različita ministarstva u oblasti: medija i javnog

informisanja, civilnog društva, kulture i omladine, a koje GI i BIRN, zajedno sa drugim OCD okupljenim u [OKO koaliciju](#) istražuju već četiri godine. Ono što je izdvojilo konkurse Ministarstva za brigu o porodici u 2021. godini, jeste čitav niz uočenih nepravilnosti prilikom odabira organizacija koje su podržane na osnovu čega je mreža povezanih organizacija, njih čak 24, dobila ogromne sume novca za projekte koji nikada nisu realizovani. Istraživanje je pokazalo da je u toku 2021. godine iz Ministarstva za brigu o porodici i demografiju, na čijem se čelu tada nalazio Radomir Dmitrović, izvučeno bar 5 miliona evra kroz ovu mrežu „fantomskih” organizacija.

Kako je sve to izgledalo u praksi? Na konkurse Ministarstva za brigu o porodici i demografiju prijavljivao se čitav niz „fantomskih” organizacija, koje su dobijale velike sume novca za realizaciju programa od javnog interesa - na konkursima se istakao veliki broj odobrenih projekata navodno posvećenih prevenciji vršnjačkog nasilja i nasilja u porodici. Dobijeni iznosi prevazilazili su uobičajena novčana sredstva koja se inače dodeljuju na javnim konkursima, te su tako pojedina udruženja dobila i po više miliona dinara, i to po nekoliko puta u toku godine zbog toga što su se prijavljivali na više različitih konkursa koje je Ministarstvo raspisalo. Sam izbor podržanih programa ukazuje da Komisija nije izvršila prethodnu analizu referenci i iskustava udruženja koja su konkurisala, te je sredstva odobrila onima koji ih zapravo i nemaju - o radu i rezultatima delovanja ovih udruženja nema nikakvih informacija (nemaju svoje web stranice, stranice na društvenim mrežama, nema medijskih izveštaja u kojima se ona pominju, itd). Stoga je očigledno da delovanje u javnom interesu nije bio odlučujući kriterijum prilikom izbora programa i dodele sredstava. Nakon toga, dobijeni novac prebacivan je ili na račune privatnih agencija, koje su u vlasništvu članova porodice, prijatelja ili komšija predstavnika/ca udruženja ili je novac navodno prebacivan na račune drugih udruženja koja nikada nisu ni primila taj novac, niti su bila informisana o projektima. Milioni evra su se tako, umesto za podršku mladima, ženama i za sprečavanje nasilja, slili na račune članova porodica, komšija, prijatelja i poznanika ljudi iz ove mreže, i to preko agencija koje su u tu svrhu osnovane. „Fantomska” udruženja su na kraju dostavljala nepotpune, a kako će se kasnije utvrditi i lažne izveštaje o sprovedenim projektima, koji zapravo nikada

nisu ni bili realizovani. Od ukupno 59 projekata za koje su Građanske inicijative dobile dokumentaciju, izveštaji govore da su se 42 projekta navodno bavila obukama o vršnjačkom nasilju i reproduktivnom zdravlju u skoro 70 škola širom Srbije. U čak 23 škole, od ukupno 43 koje su odgovorile na pitanja BIRN-a, nikakve obuke nisu bile održane tokom 2021. godine, dok su u onim školama u kojima su obuke održane, predavanja držali ili nastavnici ili predavači iz lokalnih kancelarija za mlade, koji nisu bili plaćeni za držanje ovih obuki. Novac je proneveren i za pomoć centrima za socijalni rad. Oko 410.000 evra trebalo je da bude usmereno na pomoć centrima za socijalni rad u Vranju, Leskovcu i Kikindi. Organizacije su dobijale novac za projekte obuke geronto-domaćica. Ipak, kao i u slučaju obuka u školama, istraživanje pokazuje da projekti u realnosti nisu sprovedeni onako kako je predstavljeno u izveštajima dostavljenim Ministarstvu.

Zloupotrebom javnih konkursa, direktno su oštećeni svi građani/ke ove zemlje, a naročito pripadnici/e marginalizovanih grupa kao krajnji korisnici/e usluga za koje se sredstva dodeljuju. Oštećena su i udruženja koja se godinama, posvećeno i ozbiljno bave složenim društvenim problemima i pružanjem usluga u zajednici. Njima je naneta materijalna šteta, time što je novac otišao na račune onih koji zloupotrebljavaju javne konkurse u lične svrhe. Ovaj novac je od ključne važnosti za većinu organizacija civilnog društva, jer njihov i opstanak njihovih programa direktno zavisi od podrške države. Pored materijalne, naneta je i nematerijalna šteta civilnom društvu, pre svega zbog narušavanja ugleda celokupnog sektora i stvaranja negativne slike u javnosti o namerama i delovanju udruženja. Ono što je kroz istraživanje uočeno, jeste povezanost „fantomskih” organizacija sa nekoliko osoba, a jedna od njih je Aleksandra Čamagić. Naime, ova mreža povezanih, sumnjivih organizacija je prvi put dobila novac 2016. i 2017. godine na konkursima opštine Novi Beograd, kada je u dodeli javnog novca ove opštine učestvovala upravo Čamagić. Ona potom 2021. godine prelazi u Ministarstvo za brigu o porodici i demografiju, gde je bila članica konkursnih komisija, kada se iste organizacije pojavljuju kao dobitnici sredstava. Krajem 2022. godine, Čamagić prelazi u upravu Grada Beograda i nekoliko meseci kasnije – ova mreža dobija novac od Sekretarijata

za privredu i Sekretarijata za socijalnu zaštitu, na čijem čelu je tada bila. Aleksandra Čamagić bliska je saradnica trenutnog predsednika Privremenog organa Grada Beograda i bivšeg predsednika opštine Novi Beograd Aleksandra Šapića.

Zbog svih propusta nastalih na konkursu Ministarstva za brigu o porodici i demografiju, Građanske inicijative su, u saradnji i uz podršku Komiteta pravika za ljudska prava (YUCOM), podnele krivičnu prijavu Tužilaštvu za organizovani kriminal za krivično delo zloupotreba službenog položaja protiv bivšeg ministra Radomira Dmitrovića, i protiv n.n. lica u Ministarstvu koji su bili članovi komisija koje su odlučivale o dodeli sredstava (podatak o sastavu komisija nije bio javno dostupan). Prijava je podneta i protiv zastupnika 24 udruženja za neosnovano dobijanje i korišćenje kredita i drugih pogodnosti i protiv dva lica, označena kao osobe koje su povezivale mrežu „fantomskih” organizacija, za nedozvoljenu trgovinu uticajem. Tužilaštvo za organizovani kriminal je zvanično počelo da postupa po krivičnoj prijavi, a od ključne važnosti je da nadležni organi utvrde i sankcionišu one koji su na najgrublji način oštetili budžet Republike Srbije i proneverili novac namenjen najugroženijim grupama stanovništva.

Nažalost, i tokom 2022. i 2023. godine, nastavilo se sa praksom netransparentnog postupanja, arbitrarnosti prilikom odlučivanja o raspodeli javnih sredstava i apsolutnog zanemarivanja javnog interesa i realnih potreba medija i OCD koji su svojim projektima aplicirali za dobijanje institucionalne podrške. Imajući u vidu da je konkursno sufinansiranje jedan od ključnih izvora koji garantuje egzistenciju brojnih organizacija, kao i da su alternativni načini finansiranja nedovoljno razvijeni, manjkavosti prilikom sprovođenja konkursa ostavljaju dalekosežne negativne posledice. Kao i tokom ranijih godina neretko su se kao dobitnici pojavljivale GONGO organizacije, dok su brojne OCD koje su svojim dosadašnjim radom dokazale kompetentnost u različitim oblastima ostale bez podrške. BIRN Srbija u partnerstvu sa Građanskim inicijativama i timom istraživača/čica iz 17 lokalnih OCD sprovodi projekat u sklopu koga je kreirana otvorena onlajn baza podataka o javnim konkursima u kojoj se nalaze podaci o ukupno 2395 konkursa realizovanih tokom

perioda od 2019. do 2022. godine. Analizom su obuhvaćeni konkursi raspisani od strane jedinica lokalne samouprave, Autonomne Pokrajine Vojvodine i nadležnih ministarstava. U 2022. godini, kroz projektno finansiranje, odnosno konkurse za realizaciju projekata u javnom interesu, potrošeno je preko 6,8 milijardi dinara, u sektorima medija i javnog informisanja, civilnog društva, kulture i omladine. Kroz javne konkurse, država bi trebalo da pomaže i podržava rad sektora koji se bave zaštitom javnog interesa. Za mnoge organizacije i medije, koji rade na ograničenom tržištu i u malim lokalnim zajednicama, ova vrsta finansijske pomoći jedan je od najvažnijih potencijalnih izvora novca. Upravo zato je od ključne važnosti da se ovaj novac troši na transparentan i odgovoran način. Međutim, naše istraživanje i podaci koje smo prikupili, pokazuju da se u realnosti dešava suprotno – i ove, kao i prethodnih godina, zabeležene su proceduralne i administrativne greške, zloupotrebe i nenamensko trošenje novca. Reforma javnih konkursa izostaje, iako su u nekim sektorima započete izmene zakona kojima se reguliše ova oblast. Izbori u aprilu 2022, a kasnije i kašnjenja u formiranju vlade, efektivno su zakočili sve započete inicijative.

Koalicija „Otvoreno o konkursima – OKO” upozorila je javnost da je po [preliminarnoj listi](#) dobitnika, objavljenoj 10. februara 2022, na javnom konkursu koji je sproveo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja za finansiranje projekata značajnih za preduniverzitetsko obrazovanje još jednom veliki deo novca predodređen za organizacije koje su, prethodnih godina, dobijale sredstva na nezakonitim i spornim konkursima. Takođe, u sklopu liste nije objavljen broj bodova koji su dobili pojedinačni projekti, ukupan broj pristiglih prijava, kao ni to koje formalne ili druge kriterijume nisu ispunjavale organizacije čiji projekti nisu predloženi za finansiranje. Pored udruženja „Panacea Solutions”, na ovom konkursu je predviđeno da novac dobiju još četiri udruženja čiji projekti su podržani i na poništenom konkursu iz 2014, ali i na [spornim konkursima Ministarstva za brigu o porodici i demografiju](#), o kome je BIRN pisao krajem 2021. Na tim konkursima je ovih pet udruženja, čiji su rad i rezultati nepoznati javnosti, a u kojima su zaposlena međusobno povezana lica, dodeljeno nešto manje od 130 miliona dinara. Konačna lista dobitnika nije se razlikovala od preliminarne te dodela budžetskog novca na ovaj

način predstavlja nastavak prakse zloupotrebe javnih finansija po kojoj se novac na javnim konkursima namenjen za podršku civilnom društvu iznova i iznova deli malom krugu istih i povezanih organizacija, o čijem radu ne postoji nikakav trag u javnom domenu.

Ministarstvo za brigu o porodici i demografiju, godinama unazad sprovodi netransparentne konkurse putem kojih novac dobijaju sumnjive organizacije čiji rad nije poznat široj javnosti. O [netransparentnom raspolaganju javnim sredstvima](#) kroz konkurse Ministarstva za brigu o porodici i demografiju, BIRN i Građanske inicijative izveštavale su još tokom 2021. godine. Međutim, to nije sprečilo Ministarstvo da i u 2022. učini isto. Ministarstvo za brigu o porodici i demografiju dodelilo je [3 miliona evra](#) putem tri konkursa u 2022. godini, od toga, najveći deo (oko 2,6 miliona evra) ponovo je dodeljen fantomskim udruženjima. Istraživanje koje su sproveli BIRN i Građanske inicijative pokazalo je da su to udruženja koje nemaju kancelarije ili brojeve telefona, reference u oblastima za koje su konkurisale, niti su javno vidljivi rezultati njihovih projekata. Takođe, [istraživanje](#) je otkrilo da je polovina dodeljenih sredstava otišla udruženjima koja su povezana sa Bojanom Lešovićem (koordinator Tima za saradnju sa civilnim društvom opštine Voždovac i zastupnik nekoliko udruženja građana) i Tatjanom Borojević (zakonskom zastupnicom udruženja Panacea). Njih dvoje su direktno ili indirektno povezani sa čak 21 udruženjem koja su dobila sredstva na konkursu iz 2021. Lešović i Borojević su bili učesnici i na spornom konkursu Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja iz 2014. godine i nalazili se u centru afere, zbog koje je tadašnji ministar Aleksandar Vulin odlučio da sredstva preusmeri u humanitarne svrhe. Tužilaštvo je povodom ovog slučaja odbacilo krivičnu prijavu 2017. godine. Posle neuspelog konkursa iz 2014. godine, 18 udruženja kojima je tada trebalo da bude dodeljen novac – samo sa promenjenim zakonskim zastupnicima i sedištima udruženja samo nekoliko dana pre objavljivanja konkursa – dobilo je više od 3,7 miliona evra na takođe spornom konkursu Ministarstva za brigu o porodici i demografiju 2021. godine. Nalazi istraživanja potvrđuju postojanje organizovane mreže udruženja, lica i državnih službenika, koji godinama unazad, putem

nepostojećih projekata, izvlače javni novac za sopstveni interes. Ministarstvo za brigu o porodici i demografiju nikada nije postupilo po upućenim zahtevima za pristup informacijama od javnog značaja, niti po rešenjima Poverenika u postupcima po žalbi. Problemi sa konkursima ovog Ministarstva nastavljeni su i u 2023. godini. Ministarstvo za brigu o porodici i demografiju objavilo je četiri konkursa 27. aprila 2023. godine. Preliminarna analiza rezultata konkursa, objavljenih 22. juna, pokazuje da čak trećina organizacija kojima je ove godine novac dodeljen, nije ni na koji način vidljiva u javnosti. Nemaju internet stranice niti naloge na društvenim mrežama, te je nemoguće utvrditi bilo kakav trag o njihovom dosadašnjem radu i rezultatima. Ono što naročito zabrinjava, jeste opravdana sumnja u povezanost ovih organizacija sa državnim službenicima. Primera radi, doskorašnji zakonski zastupnik Nacionalne fondacije za porodična pitanja i demografiju, za koju je na ovom konkursu predviđeno da dobije jedan od najvećih iznosa – čak 10 miliona dinara, jeste sadašnji državni sekretar u Ministarstvu za brigu o porodici i demografiju, Radoš Pejović. Prema javno dostupnim podacima iz Agencije za privredne registre, odluka o promeni zakonskog zastupnika doneta je 23. maja ove godine – neposredno nakon objavljivanja konkursa.

Uprkos proklamovanoj borbi za natalitet i prava žena, istraživanje javnih konkursa pokazuje da su se upravo u ovoj oblasti desile neke od najkrupnijih zloupotreba novca. Tako je na konkursu za finansiranje ili sufinansiranje programa/projekata udruženja u oblasti socijalne zaštite u 2023. godini, koji je objavio Grad Leskovac, Odeljenje za društvene delatnosti i lokalni razvoj, ukupno 5.100.000,00 dinara opredelilo za projekte udruženja koja, prema navodima organizacija i medija iz Leskovca već više godina dobijaju sredstva na ovom konkursu, a ne ispunjavaju uslove konkursa, nema informacija o rezultatima njihovog rada, ili ih vode lica povezana sa gradskom upravom i članovima komisije. Jedna od dve organizacije koje su dobile najviši iznos sredstava je „Grad Jelica”, udruženje koje, [prema pisanju medija](#), godinama unazad od Grada dobija značajne sume novca za sprovođenje projekta sa istim nazivom. Ni ovo udruženje, ni njihov projekat „Od nas za vas”, koji je na ovogodišnjem konkursu dobio 2.500.000,00 dinara, nisu ni na koji način vidljivi

javnosti. Kao i ranijih godina, dva udruženja – Udruženje samohranih roditelja Tate i Mame (UTIM) i Udruženje sindikata penzionera Leskovac su ovogodišnjem konkursu podržana sa ukupno 1.800.000,00 dinara za šest projekata. Ova dva udruženja su osnovana od strane istog lica – Miodraga Stankovića. Udruženje UTIM pruža uslugu SOS telefona za žrtve nasilja, iako je Stanković lično [dva puta osuđen za nasilje u porodici](#), o čemu su već prethodno izveštavali i lokalni i nacionalni mediji. Organizacije koje se decenijama bave borbom protiv rodno zasnovanog nasilja i podrškom žrtvama, tako ostaju bez sredstava neophodnih za njihov opstanak i neometano delovanje na ovom izuzetno značajnom polju rada, u zemlji u kojoj se na godišnjem nivou beleži dvocifren broj femicida. Kada su javno iznele podatke o dodeli sredstava u Leskovcu, [aktivistkinje udruženja „Žene za mir”](#) bile su izložene kampanji zastrašivanja, targetiranja i vređanja. To ukazuje na sistemsko nasilje kojima su žene izložene, a sa kojim se suočavaju kako u svom domu tako i unutar institucija. Pored žena koje su direktno žrtve porodičnog nasilja, i one žene koje se aktivistički bave ovim složenim društveno-političkim problemom suočene su sa seksističkim i mizoginim pritiscima i nasiljem patrijarhalnog društva koje duboko prožima sve pore našeg društva. Višenedeljni verbalni napadi na ulici kojima su aktivistkinje udruženja „Žene za mir” bile izložene, dovelo je i do reakcije međunarodne organizacije Front Line Defenders. Oni su u saopštenju naveli da su: „duboko zabrinuti zbog pretnji i sajber napada na organizaciju Građansko udruženje Žena za mir i njene članice. Front Line Defenders veruju da su isključivo meta kao rezultat njihovog legitimnog rada u odbrani žena žrtava nasilja. Front Line Defenders osuđuje zastrašivanje i ciljanje organizacije za ljudska prava, što može da ima zastrašujući efekat na civilno društvo i ne doprinosi stvaranju bezbednog i povoljnog okruženja u kojem branitelji ljudskih prava mogu da obavljaju svoj posao u Srbiji”. Usled izloženosti aktivistkinja ovog udruženja uznemiravanju, pretnjama smrću i lažnim krivičnim prijavama o njihovoj navodnoj umešanosti u organizovani kriminal, reagovala je i specijalna izvestiteljka UN o položaju branitelja/ki ljudskih prava.

Oko jedne trećine opredeljenog novca javnih konkursa ide na sektore medija i kulture (po 1,8 milijardi dinara za svaki sektor). Pojedinačni projekti u sektoru medija,

međutim, su najizdašnije finansirani – prosečna vrednost ovih projekata je duplo veća nego u ostalim sektorima. Medijske slobode u Srbiji prošle godine su zabeležile pad, a javni konkursi deo su mehanizama za neprimereni uticaj i održavanje klijentelističkog odnosa između medija i nosilaca vlasti. U 2022. raspisano je 149 javnih konkursa za proizvodnju medijskog sadržaja od javnog interesa ili za unapređenje profesionalnih standarda u informisanju. Dobitnici najskupljih projekata u 2022. godini su mediji koji su po svojoj uređivačkoj politici bliski aktuelnoj vlasti, i to je trend koji se godinama ponavlja. Četiri regionalne TV stanice (Novi Pazar, Belle Amie iz Niša, VTV is Subotice i Novosadska TV) prihodovale su svaka između 30 i 40 miliona dinara.

Asocijacija Nezavisna kulturna scena Srbije objavila je [Analizu rezultata konkursa za finansiranje i sufinansiranje projekata u oblasti savremenog kulturnog stvaralaštva \(2023\)](#), koja je pokazala veliki niz nepravilnosti, proizvoljnosti, neznanja i nekompetencija u procesu distribucije sredstava, čime je pogođen veliki broj organizacija i umetničkih programa. Istraživanjem konkursa Ministarstva kulture, kao i u slučaju Ministarstva za brigu o porodici i demografiju, zabeleženo je dodeljivanje sredstava čitavom nizu sumnjivih organizacija. Tako su na konkursu za umetničku igru sredstva dodeljivana sumnjivim projektima organizacija koje se ili ne bave plesom ili su registrovane neposredno pred konkurs Ministarstva kulture. Jedino organizacije koje se već godinama bave savremenim plesom nisu dobile sredstva. Slične zloupotrebe javnih sredstava u oblasti kulture zabeležene su i na konkursima Pokrajinskog sekretarijata za kulturu Vojvodine i Sekretarijata za kulturu Grada Beograda. Na konkursima Pokrajinskog sekretarijata uočena je i praksa da se novac dodeljuje organizacijama koje nisu iz Vojvodine. U Analizi je iznet podatak i da je na konkursima Sekretarijata za kulturu Beograd podržano „rekordna” 54 sumnjiva projekta u iznosu od 39.630.000 dinara. Na zloupotrebe javnih sredstava sumnja se i u sklopu konkursa Sekretarijata za kulturu Novog Sada, gde je ukupno podržano 28 sumnjivih projekata sa čak 27.700.000 dinara. Ogromne sume novca koje se netransparentno dodeljuju na javnim konkursima posebno su problematične u polju kulture u kojem se ionako malo sredstava izdvajaju za rad organizacija civilnog

društva u kulturi, a za koje javni konkursi predstavljaju jedini izvor finansijskih sredstava bez kojih njihov opstanak ne bi bio moguć.

OBLAST 3: ODNOS VLADA - OCD

I pored toga što je 2022. godine usvojena Strategija za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Republici Srbiji za period 2022-2030. koja bi, između ostalog, trebalo da omogući veću participaciju OCD u procesu reformi, u praksi saradnju Vlade sa OCD karakteriše odnos neravnopravnosti. Strategija služi samo kao pokušaj Vlade u poboljšanju sopstvene reputacije pred međunarodnom zajednicom, a ne za suštinsko poboljšanje uslova za civilno društvo. Ipak, kritike na račun odnosa dve strane dolaze i od strane međunarodne zajedice. Evropska komisija je u Izveštaju o napretku Srbije za 2022. godinu zaključila da su „potrebni dalji naponi kako bi se osigurala sistematska saradnja između vlade i civilnog društva. Na terenu treba još uvek da se stvori povoljno okruženje za razvoj i finansiranje organizacija civilnog društva, jer se verbalni napadi i kampanje klevetanja protiv takvih organizacija nastavljaju”. Takve kampanje, kojima se učvršćuje decenijama stvarana negativna slika o civilnom sektoru, najčešće vode visoki funkcioneri vlasti, kao i mediji naklonjeni njima. Kampanje imaju za cilj da naruše ugled OCD i da širenjem lažne slike njihovim aktivnostima stvore nepoverenje među građanima/kama prema OCD. Problematično je i odsustvo reakcije i praksa ignorisanja od strane Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog na opasne kampanje vođene protiv aktivista/kinja i organizacija civilnog društva. O odnosu Vlade prema potrebi uključivanja OCD u procese donošenja zakona i dokumenata javne politike kroz omogućavanje širokog stepena političke participacije slikovito govori procedura oko usvajanja medijskih zakona, koja je izazvala veliku pažnju javnosti usled netransparentnosti koja se naročito intenzivirala pred sam početak zvaničnog usvajanja ovih zakona u Narodnoj skupštini Republike Srbije. Tokom 2022. i 2023. nastavilo se i sa praksom finansiranja GONGO organizacija.

Koalicija „Otvoreno o konkursima - OKO” još jednom je ukazala da su organizacije koje su slabo poznate javnosti više puta pobeđivale na spornim i nezakonitim državnim konkursima. Na taj način uskraćuju se sredstva organizacijama koje se godinama bave različitim društvenim pitanjima i koje su prepoznate u svom radu među samim korisnicima usluga.

Kako su početkom aprila 2022. godine održani parlamentarni izbori, i kako je Skupština Republike Srbije bila raspuštena u periodu od februara do oktobra, bilo je vrlo malo zakonodavne aktivnosti u toku ove godine. Na osnovu podataka dostupnih na portalu „eKonsultacije”, objavljeno je ukupno 10 poziva na javne rasprave u vezi sa usvajanjem novih zakona, strategija i akcionih planova. Praksa ukazuje na to da OCD i dalje ne dobijaju pravovremene i detaljne informacije u vezi sa sadržajem nacрта dokumenata, što onemogućava organizacije da u predviđenom roku adekvatno odgovore na pozive.

U februaru 2022, Vlada je usvojila Strategiju za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Republici Srbiji za period 2022-2030. Strategija obezbeđuje pravni i institucionalni okvir neophodan organizacijama civilnog društva, kako bi delovale nezavisno i nesmetano i bile podstaknute za veće učešće u reformskim procesima. Sam dokument usvojen je u spornom i problematičnom procesu, i delom ne uspeva da adekvatno adresira probleme sa kojima se OCD u Srbiji suočavaju. Jedna od glavnih zamerki na proceduru usvajanja Strategije, koja je trajala tokom 2021. godine, je to što Ministarstvo nije sprovelo adekvatnu javnu raspravu pred usvajanje ovog dokumenta iako Uredba o metodologiji upravljanja javnim politikama, analizi efekata javnih politika i propisa i sadržaju pojedinačnih dokumenata javnih politika, propisuje da se javna rasprava sprovodi neposredno pre usvajanja dokumenta javnih politika/propisa. Svrha javne rasprave je da celokupnu javnost, a naročito one na koje se odnosi dokument, upozna sa gotovim tekstom nacрта, kako bi se dobile primedbe i sugestije za konačne intervencije u tekstu. Na nedostatke u procesu usvajanja Strategije, ukazuje i činjenica da je proces usvajanja bio [bojkotovan](#) od strane značajnog dela civilnog društva, usled [nerešavanje afere](#)

[„Spisak”](#), što ukazuje na pogoršanje u intersektorskoj saradnji. U delu u kome se navode glavni izazovi sa kojima se civilni sektor suočava, navodi se da javnost i građani/ke imaju „nepotrebno veoma negativnu” percepciju o radu civilnog društva iz razloga neinformisanosti građana/ki o njihovim aktivnostima, kao i usled negativnih kampanja vođenih od strane „interesnih grupa”. Strategijom se ni u jednom trenutku ne navodi i uloga vlasti u kreiranju negativne percepcije o civilnom sektoru i stvaranje neprijateljskog okruženja za delovanje OCD. OCD su redovno na meti najviših državnih funkcionera, a u tim nastupima su OCD označene kao strani faktori koji rade na destabilizaciji društva. Član SNS-a, narodni poslanik i predsednik skupštinskog Odbora za pravosuđe, državnu upravu i lokalnu samoupravu Vladimir Đukanović, pozvao je [državu da spreči finansiranje NVO](#) iz inostranstva. Ovakvi apeli asociraju na zlosutni ruski Zakon o stranim argentinama, kojim se uništavaju sve organizacije nepodobne Putinovom režimu. Po ugledu na ruski zakon, [u entitetu BIH Republici Srpskoj](#), usvojen je nacrt Zakona o posebnom registru i javnosti rada neprofitnih organizacija, što govori o opasnosti ovakve retorike koja se jednog dana može prečiti i u zakonodavni okvir, čime bi sloboda izražavanja i udruživanja bile potpuno ugušene i kod nas. Nadalje, Akcioni plan za sprovođenje Strategije za period 2022-2023, usvojen je tek u Septembru 2022, što nije u skladu sa Zakonom o planskom sistemu, na osnovu kojeg je Akcioni plan trebalo da bude usvojen 4. maja 2022. godine.

U pogledu razvoja institucionalnih mehanizama za saradnju sa civilnim sektorom bila je izvesnih pomaka tokom 2022. i 2023. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog iniciralo je konsultativni proces sa OCD u junu 2022. godine sa ciljem osnivanja Saveta za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva. Tokom 2022. održana su dva sastanka sa organizacijama civilnog društva u vezi sa osnivanjem Saveta. Tokom konsultativnog procesa sa organizacijama usaglašeni su stavovi u vezi sa mandatom, strukturom članova i načinom izbora članova Saveta, kao i da će mandat Saveta obuhvatiti najbitnija područja i oblasti od značaja za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva. U julu mesecu 2023. godine, Komisija Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog,

formirana za izbor organizacija civilnog društva za članstvo u Savetu, sprovela je [proces izbora kandidata](#) i predložila je Vladi Srbije 11 članova/ca i njihovih zamenika/ca za ovo telo, koji su dobili najviše glasova. Vlada Republike Srbije usvojila je 29. septembra 2023. godine [Odluku o osnivanju Saveta](#) za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva. Oblasti kojima će se baviti Savet su: sloboda udruživanja i sloboda okupljanja, sloboda izražavanja, uključivanje građana u proces donošenja odluka, transparentnost i pristup informacijama, pravni okvir za delovanje organizacija civilnog društva, finansiranje organizacija iz javnih sredstava, filantropija, pružanje usluga, volontiranje, neformalno obrazovanje i građanski aktivizam. Očekuje se i formalni početak rada ove nove institucije, a da li će Savet uspeti da se na adekvatan način uhvati u koštac sa problemima koji godinama unazad pogađaju civilni sektor u Srbiji, i koliko će biti uspešan u ostvarivanju glavnih ciljeva zbog kojih je i formiran, ostaje da se vidi u narednom periodu.

Iako su standardi koji se tiču učešća OCD u procesu donošenja odluka i kreiranja javnih politika jasno definisani kroz više zakona i podzakonskih akata, zabeleženo je više slučajeva u kojima je civilni sektor bio isključen iz procesa donošenja relevantne legislature. U decembru 2022, Ministarstvo unutrašnjih poslova je bez prethodne najave objavilo set od 6 predloga zakona, za koje je trebalo da se sprovede postupak javne rasprave tokom zimskih praznika. Rasprava je trebalo da se završi do 31. decembra, nakon čega nacrti ne bi bili otvoreni za komentarisanje. Ovo je ostavilo zainteresovanim stranama malo vremena da pregledaju, a kamoli da daju smislene komentare na stotine stranica zakona, čija je priroda takva da bi mogli imati ozbiljan negativan uticaj na građanski prostor i ljudska prava u Srbiji. Konkretno, tri predložena zakona (Nacrt zakona o unutrašnjim poslovima, Nacrt zakona o obradi podataka i evidencijama u oblasti unutrašnjih poslova, i Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o nacionalnom DNK registru) sadrže odredbe koje predstavljaju značajnu pretnju građanskom prostoru na bazi borbe protiv terorizma. Nacrt Zakona o unutrašnjim poslovima bio je gotovo identičan onome predloženom 2021, koji je povučen iz procedure usled pritiska javnosti. I pored svih komentara koje su OCD dale na prvobitni povučeni nacrt u cilju njegovog unapređivanja, Ministarstvo se

oglušilo na sve te komentare i dodatno nije ni obavestilo OCD uključene u konsultativne procese da je novi nacrt spreman i da će biti stavljen na javnu raspravu. Nacrt Zakona o unutrašnjim poslovima sadržao je sporne odredbe koje se tiču široko rasprostranjenog biometrijskog nadzora, kao i prikupljanja i trajnog čuvanja poverljivih podataka o ličnosti u pogledu borbe protiv terorizma i organizovanog kriminala. Iz [Beogradskog centra za bezbednosnu politiku](#) upozorili su i na odredbe nacarta iz kojih je izbačen do sada postojeći princip javnosti rada policije, kao i obaveza objavljivanja kvartalnih izveštaja o radu MUP-a. Iz Vlade Srbije, odlučili su 26. decembra da i ovaj sporni predlog nacarta [povuku iz procedure](#) i da će se na sledećem nacrtu raditi kroz široke konsultacije. U februaru 2023, ministar unutrašnjih poslova Bratislav Gašić izjavio je da se radi na [novom Nacrtu Zakona o unutrašnjim poslovima](#). Gotovo istovremeno kada je u decembru 2022. iznenada otvorena javna rasprava u vezi sa Zakonom o unutrašnjim poslovima, i Ministarstvo pravde je otvorilo javnu raspravu o 5 zakona kojima bi se sprovela sveobuhvatna reforma pravosuđa Srbije, a koje su OCD takođe kritikovale. Odluka predstavnika vlasti da rasprave oko 11 važnih nacarta zakona zakaže iznenadno i neposredno pred zimske raspuste, u periodu kada OCD imaju povećan obim posla, ukazuje na (ne)iskrenost vlasti u nameri da OCD uključi u procese donošenja zakona kao ravnopravne partnere.

U skladu sa Akcionim planom za sprovođenje Medijske strategije, [usvajanje najvažnijeg medijskog zakona](#), Zakona o javnom informisanju i medijima, trebalo je da se završi do kraja 2021. godine. Kako do toga nije došlo u predviđenom roku, Radna grupa za izradu nacarta zakona nastavila je sa radom i početkom 2022. Međutim, raspisivanje izbora u februaru mesecu, a potom i čekanje na konstituisanje nove Vlade odložilo je celokupan proces usvajanja Zakona. Pored Zakona o javnom informisanju i medijima, [usvajanje Zakona o elektronskim medijima](#) takođe je probilo svoj predviđeni rok, odnosno jun 2022. godine. Više puta rokovi za usvajanje medijskih zakona su pomerani, a celokupan proces usvajanja ovih zakona obeležilo je mnoštvo problema u pogledu stepena transparentnosti donošenja predloga zakona, uključenosti medijskih i novinarskih udruženja u čitav proces i sadržine samih

predloga. Novi medijski zakoni od velikog su značaja za proces demokratizacije društva i stvaranje povoljnog okruženja za nezavisno i nesmetano delovanje novinara/ki, medijski pluralizam i slobodu izražavanja. Ipak, tokom celog procesa bilo je jasno da su namere vlasti suprotne predviđenim evropskim standardima u ovoj oblasti. [Medijska udruženja često su isticala da je reč o „simulaciji procesa”](#) i da ne postoji istinska volja vlasti da se uredi ova oblast. Formiranjem nove Vlade krajem oktobra 2022, nadležnost za donošenje medijskih zakona pripala je novoformiranom Ministarstvu informisanja i telekomunikacija. Iako je predlog Nacrta Zakona o javnom informisanju i medijima usvojen u aprilu 2023. godine, njegova sadržina nije bila poznata naredna tri meseca. Predlog nacrta Zakona o elektronskim medijima, Ministarstvo je predstavilo u aprilu 2023, dok su predlozi medijskih udruženja poslali ministarstvu, tj. članici Radne grupe ispred MIT-a, 12. maja 2023. godine. Na povratnu informaciju čekalo se skoro tri meseca. Aktivnosti na izradi ovih predloga tako su stopirane do daljnjeg, a prva informacija o nastavku rada pojavila se u julu, kada je premijerka Ana Brnabić najavila početak javne rasprave o medijskim zakonima za naredni mesec. Ipak, zvanični početak rasprave desio se tek u septembru 2023. godine. Javnu raspravu obeležilo je ukazivanje novinarskih udruženja na brojne nedostatke u predlozima zakona, koje bi unazadile medijsku scenu u Srbiji. [Koalicija za slobodu medija](#) redovno je ukazivala na nedostatke u predlozima dva zakona, na njihovu neusklađenost sa Medijskom strategijom, kao i evropskom regulativom u ovoj oblasti. Jedna od zamerki ticala se odredbi kojima bi se omogućilo dalje finansiranje medija koji redovno krše Kodeks novinara Srbije. Odluka o odustajanju od izbora novog saziva Saveta Regulatornog tela za elektronske medije, čiji postojeći članovi ne ispunjavaju uslove za članstvo po novom predlogu Zakona takođe se našla na meti kritika, zbog ugrožavanja nezavisnosti regulatornog tela. Vlada Srbije naknadno je prihvatila da Savet za štampu bude samoregulatorno telo nadležno za sve medije. Da je proces konsultacija sa medijima bio samo simulacija dijaloga vlasti sa relevantnim medijskim predstavnicima, a da je netransparentnost duboko oslikavala čitav proces govori podatak da je neposredno pred usvajanje ovih predloga, [u nacрте preko noći ubačeno više spornih odredbi](#). Najavljeni izbori za decembar 2023, verovatno su uticali na rešenost Vlade da proces usvajanja ovih zakona, nakon

dve godine odugovlačenja, ubrza pred raspuštanje Skupštine i Vlade. Izmene u članovima 112. i 122. u Zakonu o elektronskim medijima naročito su uzburale javnost. Jedna izmena ticala se mogućnosti da će operatori morati da plaćaju kanale po ceni koju odredi REM, i da neće smeti da ih ukinu, dok se druga sporna odredba odnosila na odluku da Regulatorno telo za elektronske medije određuje operatorima redosled na listi kanala, pri čemu bi prednost imali javni servis i komercijalni kanali sa nacionalnom frekvencijom. Eksperti u oblasti medija vide u predlozima medijskih zakona pokušaj vlasti da se konačno obračuna sa slobodnim medijima, koji bi novim odredbama bili skrajnuti na marginu. Snažan pritisak stručne javnosti, medijskih i novinarskih udruženja i OCD doveo je do povlačenja sporne odredbe u vezi sa određivanjem cene koju bi operatori plaćali televizijama sa nacionalnom frekvencijom, dok je u drugom slučaju doneta odluka da dva javna servisa moraju biti prvi na listi kanala, dok o ostatak rasporeda odlučuje operator. Ipak, nisu sve zamerke javnosti uvažene. Tako je 20. oktobra 2023. [Vlada usvojila nacрте dva ključna medijska zakona](#), a u Nacrtu zakona o javnom informisanju i medijima ostale su sporne odredbe koje omogućavaju Telekomu Srbije da, sada i po zakonu, bude vlasnik medija. Na opasnost od povratka države u vlasništvo medija, što je po do sada važećem Zakonu bilo zabranjeno, ukazivala je i [Evropska federacija novinara](#). Ovime se praktično legalizuje povratak države u vlasništvo nad medijima, a sloboda izražavanja dolazi u novu fazu ugroženosti. Time bi vlasništvo Telekoma u medijima bilo legalizovano, a država, koja je delom vlasnik Telekoma, bi se posredno vratila u vlasništvo nad medijima. Prema prethodno važećem zakonu država ni posredno, ni neposredno nije mogla da bude izdavač medija. Konačno, ova dva sporna zakona [usvojena su i u Skupštini Srbije](#), na prvoj sednici jesenjeg zasedanja, 26. oktobra.